

VLAAMSE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE

DE RAAD

ZITTING 2010-2011

9 NOVEMBER 2010

BELEIDSPLAN LOKAAL CULTUURBELEID 2011-2015

**Lokaal cultuurbeleid
Cultuurcentrum Brussel
Streekgericht bibliotheekbeleid
Hoofdstedelijke Openbare bibliotheek**

**ingediend door de heer Bruno DE LILLE,
collegelid bevoegd voor Cultuur, Jeugd, Sport en Ambtenarenzaken**

Vooraf	3
1 Het participatieproces	4
2 Omgevingsanalyse lokaal cultuurbeleid.....	5
2.1 De bestuurlijke omgeving	5
2.2 Brussel als grootstedelijke omgeving.....	10
2.3 Van gemeente tot wijk	11
2.4 Bevolking	18
2.5 Economie en tewerkstelling	27
2.6 Werk?	31
2.7 Inkomen	38
2.8 Huisvesting.....	39
2.9 Rijk Brussel en arme Brusselaars.....	41
2.10 Een uitgeleide bij de omgevingsanalyse.....	44
3 Het lokaal cultuurbeleid.....	47
3.1 De krachten van het lokaal cultuurbeleid.....	47
3.2 Het lokaal cultuurbeleid doorgelicht	52
3.3 De doelstellingen	59
4 Cultuurcentrum Brussel	62
Inleiding.....	62
4.1 Missie van de gemeenschapcentra.....	63
4.2 Beleidsdoelstellingen	64
4.3 Middelen	67
4.4 Infrastructuur en uitrusting	70
4.5 Personeel	70
5 Streekgericht bibliotheekbeleid	72
5.1 SBB 1990 – 2010: Wettelijk kader en werking.....	72
5.2 Missie	73
5.3 Visie.....	73
5.4 Sterkte - zwakte - analyse	75
5.5 Beleidsdoelstellingen 2011 – 2015	76
6 De hoofdstedelijke openbare bibliotheek	85
6.1 Wettelijk kader en werking	85
6.2 Missie	86
6.3 Visie.....	86
6.4 Sterkte - zwakte - analyse	87
6.5 Beleidsdoelstellingen 2011 – 2015	88
6.6 BIB muntpunt is een open huis voor iedereen.....	88
6.7 BIB muntpunt inspireert tot lezen	88
6.8 BIB muntpunt maakt mensen mediawijs en informatiegeletterd	90
6.9 BIB muntpunt ondersteunt iedereen die Nederlands wil leren	90
6.10 BIB muntpunt zet in op verandering	91
6.11 BIB muntpunt is sterk digitaal uitgebouwd	91
6.12 Een sterk en wervend collectieaanbod	93
6.13 Personeelsmanagement en organisatieontwikkeling.....	94
6.14 Een nieuwe communicatie-aanpak.....	95
7 Financieel.....	95

VOORAF

Het beleid van de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor het domein Cultuur, Jeugd en Sport wil instaan voor de uitbouw van een kwaliteitsvol vrijetijdsaanbod op vlak van sport, sociaal cultureel werk, kunsten en erfgoed. Het is de uitdaging dit te doen in een samenwerking over de onderlinge sectorgrenzen heen, maar evenzeer in samenwerking met de andere VGC-beleidsdomeinen zoals Onderwijs en Welzijn.

Het aanbod is voor jong en oud, voor inwoner en gebruiker van de stad, voor de Nederlandstalige of de anderstalige die zich tot onze gemeenschap (wenst te) richt(en).

Dit aanbod wordt ontwikkeld en ondersteund in de overtuiging van de meerwaarde die het biedt. Deze meerwaarde is zowel een individueel gegeven, vanuit het perspectief van de participant, maar evenzeer een globaal gegeven, vanuit het perspectief van de sociale cohesie en gemeenschapsvorming. In die zin is het bij uitstek een positief beleid, dat Brussel benadert als een geheel, en een antwoord wil bieden op de vele uitdagingen waarmee het geweest geconfronteerd wordt. Net daarom is waar nodig, bijzondere aandacht voor bepaalde kansengroepen, bijvoorbeeld nieuwkomers, of welbepaalde thema's, zoals armoedebestrijding.

Door de positieve insteek levert het Cultuur, Jeugd en Sportbeleid een gunstige bijdrage aan de beeldvorming over de stad en het (zelf)beeld van haar bewoners.

Vertrekkend vanuit de specificiteit van dit aanbod, én met respect voor de onderlinge verschillen tussen deelsectoren, is dit beleid gekaderd binnen het breder VGC-beleid en haar onderlinge samenhang.

Om dit aanbod te realiseren ontwikkelt de Vlaamse Gemeenschapscommissie zowel een eigen aanbod als een ondersteuningsbeleid. Met een sterk geloof in de kracht van vrijwilligers, maar ook waar nodig, met sterk professionele organisaties. Het ondersteuningsbeleid moet ook breed begrepen worden: gaande van subsidiëring naar adviesverlening, van ervaringsuitwisseling naar uitleendienst,...

Gedurende het jaar 2010 zijn voor al deze sectoren de beleidsplannen voor de komende jaren ontwikkeld, steeds na een intens inspraak- en participatieproces. Vanuit de bovenstaande overkoepelende visie zijn er verschillende transversale doelstellingen in de verschillende plannen expliciet opgenomen, en /of impliciet verweven met de meer sectorspecifieke doelstellingen.

Deze doelstellingen zijn divers:

- van inhoudelijke aard, zoals het ontwikkelen van een beleid in verband met vrijwilligersmanagement, het ontwikkelen van een prijzenbeleid of nog, de aandacht voor toegankelijkheid en doelgroepenbeleid.
- van organisatorische aard, zoals de verdere uitbouw van een klantvriendelijke uitleendienst, of verdere klantvriendelijke ontwikkeling van subsidiemechanismen en hebben een variërende actieradius
- overkoepelend voor het domein Cultuur, Jeugd en Sport, zoals het beleid in verband met de vrijetijdwaardebon, of de ontwikkelingen met betrekking tot de zogenaamde "lokale" decreten en de verhouding met de gemeenten op dat vlak...
- of eerder te kaderen in een algemeen beleid van de Vlaamse Gemeenschapscommissie, zoals in het kader van de ontwikkeling van het concept Brede School, het taalbeleid, of het communicatiebeleid van de Vlaamse Gemeenschapscommissie

Het is als een omvattende doelstelling van alle plannen te beschouwen om deze te expliciteren en apart of ingepast in de concrete uitwerking van de onderscheiden plannen concreet vorm te geven.

1 HET PARTICIPATIEPROCES

Als voorloper van het participatieproces overlegde de Algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport op 25 juni 2009 met de cultuurbeleidscoördinatoren. Deze vergadering was in de eerste plaats informatief. De coördinatoren van de verschillende beleidsdomeinen¹ lichtten hun werking toe. Verder werd gekeken wat de linken waren met het lokaal beleid en hoe de samenwerking dienaangaande verliep.

Deze vergadering was de opstap naar een overleg (maart-mei 2010) met de schepenen en hun medewerkers. Per gemeente werd gepeild naar hun verwachtingen ten aanzien van de verschillende beleidsdomeinen en meer specifiek deze ten aanzien van het lokaal cultuurbeleid.

Voor het lokaal cultuurbeleid vormden de cultuurbeleidscoördinatoren een reflectiegroep die vooral focuste op de doelstellingen. Deze groep vergaderde op 8 januari, 5 maart, 2 april en 7 mei 2010.

De doelstellingen konden ook voorgelegd worden aan de gemeentelijke adviesraad cultuur. Volgende gemeenten gingen hier op in: Sint-Jans-Molenbeek (29 april), Vorst (12 mei), Sint-Gillis (17 mei), Schaarbeek (18 juni) en Sint-Agatha-Berchem (22 juni). De stad Brussel reageerde schriftelijk.

Belangrijk is dat in diezelfde periode de cultuurbeleidscoördinatoren, via een open vragenlijst, het lokaal cultuurbeleid evalueerden.

Het beleidsplan Cultuurcentrum Brussel bouwt volledig verder op het hervormingsproces van de gemeenschapscentra en is ingebed in het transversaal VGC-beleid ter zake. Het evaluatieproces liep als volgt: nadat de missie voor de gemeenschapscentra na een intens inspraaktraject werd vastgelegd in het College van 19 februari 2009, hadden voorbereidende besprekingen plaats binnen dienst Gemeenschapscentra op 14 december 2009, 8 januari, 27 januari, 9 februari, 23 februari en 23 maart 2010.

De besprekingen binnen de werkgroep inhoud, samengesteld uit beroepskrachten, vrijwilligers en deskundigen uit diverse sectoren (de Brusselse Welzijns- en Gezondheidsraad, het centrum voor basiseducatie Brusselleer, het Brussels Sociaal-Cultureel Netwerk,...) vonden plaats op 3 maart en 31 maart 2010

Bespreking met de cultuurfunctionarissen:

- voorbereidende groep: 15 april en 25 mei 2010
- stafoverleg cultuurfunctionarissen: 16 maart en 3 juni 2010
- hoofdstedelijk overleg centrumverantwoordelijken: 1 april en 6 mei 2010

Bespreking met vrijwilligers-bestuurders op 2 juni en 18 juni 2010

Het Streekgericht bibliotheekbeleid en de Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek organiseerden een ruim participatieproces, dat als volgt verliep:

Brainstormvergaderingen met de bibliothecarissen en medewerkers van de Nederlandstalige gemeentelijke openbare bibliotheken en de Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek

maart 2010: omgevingsanalyse / sterkte-zwakte-analyse / missie / visie

15 maart 2010: themavergadering over organisatie-ontwikkeling

10 mei 2010: themavergadering over de digitale bibliotheek

18 mei 2010: themavergadering over publiekswerking

27 mei 2010: themavergadering over collectiemanagement

31 mei 2010: Vastleggen van het doelstellingenkader

Reflectievergaderingen

15 september 2010: Raad van Bestuur vzw Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek

september- oktober 2010: personeel en besturen gemeentelijke openbare bibliotheken van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Op 19 oktober 2010 bracht de Adviesraad Cultuur advies uit.

¹ Het betreft volgende beleidsdomeinen: jeugd, sport, sociaal-cultureel werk, gemeenschapscentra, bibliotheken, erfgoed en kunsten.

2 OMGEVINGSANALYSE LOKAAL CULTUURBELEID

INLEIDING

De werking van de 22 gemeenschapscentra, de 17 lokale bibliotheken, de gemeentelijke dienst Nederlandstalige cultuur en de Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek wordt medebepaald door het decreet op het Lokaal Cultuurbeleid².

Inhoudelijk legt het decreet de nadruk op:

- de inzet van vrijwillig engagement als waardevolle pijler van een lokale gemeenschap;
- het activeren van mensen om niet alleen deel te nemen, maar ook deel te hebben. Van cultuurbeleid wordt verwacht dat het mensen ook kansen geeft om het samen leven daadwerkelijk mee vorm te geven.
- Dit vormgeven aan het samenleven uit zich in het realiseren van ontmoeting en betrokkenheid, het realiseren van publieksverbreding en –vernieuwing, het ontwikkelen van meer banden met en tussen de aanwezige gemeenschappen.

Om dit te realiseren is kennis van de maatschappelijke omgeving (werkgebied) en het maatschappelijk werkveld onontbeerlijk.

De werking van het gemeenschapscentrum, de bibliotheek of de gemeentelijke dienst Nederlandstalige cultuur wordt meestal gesitueerd op het gemeentelijke niveau. De praktijk van de werking is echter zeer divers en kan zowel gericht zijn op een wijk, buurt, de lokale Nederlandstalige gemeenschap of bepaalde doelgroepen. De werking van de Hoofdstedelijke Bibliotheek richt zich meer op het gewestelijk niveau maar heeft ook een ondersteunende opdracht voor de lokale bibliotheken.

Naast gegevens over het gewestelijk niveau wordt in deze omgevingsanalyse ook aandacht besteed aan deze op gemeentelijk en wijkniveau.

Alhoewel het lokaal cultuurbeleid zich eerder richt op de gemeente of de wijk zal men ook aandacht moeten hebben voor de relatie tot het gewestelijke en grootstedelijke niveau.

2.1 DE BESTUURLIJKE OMGEVING

De organisatie van het bestuur van Brussel is voor de doorsnee burger niet in enkele woorden uit te leggen, tenzij dan als complex en niet bijster transparant.

Brussel combineert immers meerdere functies (Gewest, hoofdstad, Europese en internationale functies,...) en meerdere overheden oefenen bevoegdheden uit op haar grondgebied.

De basis voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd reeds gelegd bij de staatshervorming van 1970 met de oprichting van de gemeenschappen en gewesten. Het was wachten op de bijzondere wet van 12 januari 1989 alvorens de gewestvorming wat Brussel betraf haar beslag kreeg in een eigen statuut, waarbij naast de gewestelijke instellingen tevens de gemeenschapscommissies werden opgericht.

Naast het Brussel Hoofdstedelijk Gewest, dat dezelfde gewestelijke bevoegdheden uitoefent als de andere Gewesten, maar ook de agglomeratiebevoegdheden en de bevoegdheden van de voormalige provincie Brabant voor zijn rekening neemt, zijn ook de Franse en Vlaamse Gemeenschap bevoegd in Brussel.

Die laatste echter enkel ten aanzien van instellingen - niet ten aanzien van personen - die wegens hun organisatie of activiteiten moeten beschouwd worden als behorend tot de ene of de andere gemeenschap (de zgn. uni-communautaire instellingen).

De Brusselwet veranderde niets aan het bestaan van de 19 gemeenten die autonoom en naast elkaar hun gemeentelijke bevoegdheden uitoefenen.

De federale overheid is op haar beurt bevoegd voor een hele reeks culturele en wetenschappelijke instellingen gevestigd op het Brussels grondgebied.

² Het betreft et decreet van 13 juli 2001 houdende het stimuleren van een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid.

Brussel is bovendien de zetel van de Europese Commissie en ook het Europees parlement vergadert er.

2.1.1 De wettelijke opdracht van de VGC

De Vlaamse Gemeenschapscommissie is een instelling met rechtspersoonlijkheid en werd opgericht bij de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen (artikel 60 e.v.).

De VGC is bevoegd voor culturele, onderwijs- en persoonsgebonden (welzijn en gezondheid en gezin) materies binnen het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk gewest.

De politieke organen van de VGC maken deel uit van de Gewestelijke instellingen. Het College is samengesteld uit de Nederlandstalige ministers en staatssecretaris van de regering van het Brussels Gewest. De Raad bestaat uit de Nederlandse taalgroep (17 leden) van het Brussels parlement.

De VGC is institutioneel ook verankerd met de Vlaamse Gemeenschap en in dat verband wordt de VGC soms beschouwd als een gedecentraliseerd bestuur:

- De VGC is bevoegd voor de aangelegenheden van de Vlaamse Gemeenschap van Brussel-Hoofdstad. In het kader van tal van Vlaamse decreten krijgt de VGC een expliciete rol toebedeeld en worden zowel provinciale als gemeentelijke taken opgenomen;
- Het Brussels lid van de Vlaamse regering woont de vergaderingen van het College met raadgevende stem bij;
- De 6 Brusselse leden van het Vlaams Parlement worden rechtstreeks verkozen;
- De VGC bekomt een belangrijk deel van de middelen, benevens van het Brussels Gewest, van de Vlaamse Gemeenschap, via een algemene dotatie, voor de uitvoering van decreten en voor het onderwijs;
- Het administratief toezicht op de Vlaamse Gemeenschapscommissie wordt uitgeoefend door de Vlaamse regering en is geregeld in het decreet van 5 juli 1989;
- Het begroting- en rekeningsstelsel is bepaald in het besluit van de Vlaamse regering van 3 mei 1991.

2.1.2 De missie van de VGC

“De Vlaamse Gemeenschapscommissie is de basis en draaischijf voor de Vlaamse gemeenschap in het Brusselse hoofdstedelijke gewest en voor diegenen die bij haar aansluiting zoeken.

De Vlaamse Gemeenschapscommissie maakt deze missie waar vanuit haar institutionele positionering en haar bevoegdheden inzake cultuur, onderwijs, welzijn, gezondheid en gezin en dit alles aangestuurd vanuit Nederlandstalig perspectief.

Door de ontwikkeling en ondersteuning van een open Nederlandstalig netwerk van diensten en voorzieningen op alle terreinen van haar bevoegdheden, wil de Vlaamse Gemeenschapscommissie de kwaliteit van het leven in de stad in de diverse levensdomeinen verhogen en nieuwe kansen bieden aan mensen.

De Vlaamse Gemeenschapscommissie staat voor een assertieve, open en zelfverzekerde Vlaamse gemeenschap die evident aanwezig is in het Brusselse hoofdstedelijke gewest en die de stad mee uitbouwt.

Als overheid stelt ze zich fundamenteel communicatief, grootstedelijk geëngageerd, coöperatief, toekomstgericht, direct, ondersteunend, dienstverlenend en innoverend op.”

2.1.3 De 19 Brusselse gemeenten

2.1.3.1 De politieke omgeving

De Brusselse gemeenten zijn groot in vergelijking met de rest van de Belgische gemeenten. Zelfs de “kleinere” zoals Koekelberg en Sint-Agatha-Berchem tellen nog rond de 20.000 inwoners. Anderlecht heeft meer inwoners dan Leuven. Schaarbeek is van dezelfde grootteorde als Brugge.

Ook wat de bevolkingsdichtheid betreft behoren de Brusselse gemeenten tot de koplopers. In de rangorde van dichtsbevolkte gemeenten van België liggen de eerst zestien in het Brussels gewest.

Het partijpolitieke landschap in België is opgedeeld volgens taal. In Brussel is dit nadelig voor de Vlaamse vertegenwoordiging. Wisselende keuzes voor kartels, taalgemengde lijsten al dan niet met een zusterpartij, meegaan met de lijst van de burgemeester of alleen opkomen zorgen voor versnippering en onzekerheid.

Op het hoofdstedelijk niveau is de Vlaamse politieke vertegenwoordiging sinds de grondwetsherziening gegarandeerd. Op gemeentelijk niveau is dit niet zo.

Het aantal Vlaamse gekozenen bleef in de periode 1970-2006 redelijk stabiel: 10 à 12 % op het totaal aantal gekozenen. In 2000 haalde men 80 op 661 gekozenen of 12,1 %, in 2006 74 op 661 gekozenen of 11,19%. Slechts 2 van de 74 gekozenen zijn van allochtone origine. Dit is nochtans een groeiend en belangrijk kiezerspotentieel in Brussel.

Op nog geen enkel moment werd in alle gemeenten minstens één Vlaming gekozen.

Het aantal gekozen Nederlandstaligen is beperkt en dit levert ook een beperkte vertegenwoordiging op in de schepencolleges. Maar er is vooruitgang.

Sinds de gemeenteraadsverkiezingen van 2006 is er in 17 van 19 schepencolleges een Vlaamse aanwezigheid. In 2000 was dit slechts in 15 schepencolleges. Drie gemeenten hebben terug 2 Nederlandstalige schepenen.

Er is nog slechts 1 Vlaming OCMW-voorzitter, in 2000 waren er 3.

Naast Nederlandstalige Cultuur hebben de Vlaamse schepenen ook andere (belangrijke) bevoegdheden. Ook hier is een duidelijke vooruitgang.

Met de Lombardakkoorden in 2001 levert de Vlaamse schepenen of OCMW-voorzitter een belangrijke bonus op voor de gemeentefinanciën. (zie tabel 1)

2.1.3.2 Het lokaal cultuurbeleid

Tot 2002 was de realisatie van een bibliotheekvoorziening het enige dossier waar de VGC, met enig succes, heeft samengewerkt met de Brusselse gemeenten. In de periode 1980 - 2002 werden negen voorzieningen gerealiseerd.

De toepassing van het decreet op het lokaal cultuurbeleid - sinds 2002 - leverde volgende concrete resultaten op:

- 17 gemeenten beschikken nu over een bibliotheekvoorziening. In 2005: 15.
- 13 van deze gemeenten zijn erkend in het decreet. In 2005: 10.

Wat met de gemeenten die nog niet erkend zijn in het decreet?

Oudergem, Sint-Joost-ten-Node (oktober 2010), Ukkel en Watermaal-Bosvoorde beschikken over een door de Vlaamse gemeenschap gesubsidieerde bibliotheek. Zij kunnen in het decreet op het lokaal cultuurbeleid stappen.

Zij dienen voor 1 april 2011 aan de administratie Vlaamse gemeenschap bekend te maken dat zij de intentie hebben voor 31 december 2011 een erkenningsdossier in te dienen.

Op dat moment moeten zij aan volgende voorwaarden voldoen:

- een cultuurbeleidscoördinator in dienst hebben;
- een getekende overeenkomst met de VGC over het gebruik van het gemeenschapscentrum voor de uitvoering van het cultuurbeleidsplan;
- een gesubsidieerde bibliotheek;

- een akkoord van de gemeente om gegevens ter beschikking te stellen met betrekking tot het gemeentelijk cultuurbeleid;
- een bij de administratie van de Vlaamse gemeenschap ingediend cultuurbeleidsplan. Dit plan moet vooraf goedgekeurd worden door de gemeenteraad en geadviseerd worden door de VGC.

De algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport steunt de gemeente actief in de dossiervorming.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Anderlecht	2.658.160,25	2.834.275,32	2.907.317,13	3.036.346,51	3.152.989,99	3.239.728,77	3.454.150,42
Brussel	3.682.369,69	3.791.235,62	3.940.389,36	4.082.136,76	4.170.846,34	4.182.062,33	4.456.839,34
Elsene	2.232.060,00	2.201.996,78	2.238.907,09	2.307.440,11	2.384.882,31	2.427.032,79	2.519.505,74
Etterbeek	1.346.839,65	1.475.075,26	1.497.972,38	1.547.398,65	1.571.299,23	1.632.916,01	1.685.155,02
Evere	591.103,19	611.120,75	632.624,34	660.573,80	683.126,90	706.417,25	781.732,56
Ganshoren	319.555,96	338.878,67	347.080,02	366.442,14	389.496,49	407.608,63	421.760,48
Jette	867.262,49	894.708,92	929.674,30	978.329,80	1.027.895,51	1.062.002,14	1.126.069,66
Koekelberg	755.806,67	794.178,36	831.908,66	885.007,09	915.284,61	953.219,40	1.010.515,04
Oudergem							
Schaarbeek	3.991.435,84	4.195.167,92	4.309.581,57	4.479.549,12	4.580.194,53	4.614.945,15	4.922.033,33
St.-Agatha-Berchem	301.915,40	321.217,76	347.244,99	352.923,99	380.340,08	377.101,98	397.758,52
Sint-Gillis	2.164.933,30	2.148.297,03	2.174.296,64	2.251.739,29	2.250.378,34	2.285.676,79	2.421.347,34
St.-Jans-Molenbeek	3.186.355,05	3.416.745,01	3.556.707,48	3.734.600,49	3.812.656,39	3.912.670,51	4.176.455,82
St.-Joost-ten-Node	1.288.484,61	1.352.037,30	1.367.625,77	1.412.800,23	1.446.047,88	1.484.317,72	1.528.420,86
St.-Pieters-Woluwe	353.984,03	335.649,17	327.738,01	351.726,14	342.586,90	368.036,02	378.377,49
St. Lambrechts-Woluwe							
Ukkel	803.561,59	754.656,25	768.917,86	807.201,76	814.427,96	806.972,35	849.978,05
Vorst					94.442,92	1.229.470,11	1.309.146,55
Watermaal-Bosvoorde	245.524,76	274.759,89	285.014,40	280.784,12	283.103,62	303.822,05	308.753,78
TOTAAL	24.789.352,48	25.740.000,00	26.463.000,00	27.535.000,00	28.300.000,00	29.994.000,00	31.748.000,00

Tabel 1: Dotatie³ aan de Brusselse gemeenten die een Vlaamse schepen of OCMW-voorzitter hebben

³ Zie art 46 bis van de wet van 12/1/89.

2.2 BRUSSEL ALS GROOTSTEDELIJKE OMGEVING⁴

Deze omgevingsanalyse 'gaat om het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, deel van de Belgische federale staat, bestaande uit de negentien gemeenten. Het gaat dus om een administratief gebied. Deze 162 km² vormen slechts de kern van een morfologisch meer uitgebreide agglomeratie, die zeker 36 gemeenten telt.'

"Grootstedelijke ontwikkelingen van de hoofdstad houden zich niet aan grenzen en hebben dan ook een groter bereik. Afhankelijk van de materie ter discussie worden er steeds andere gebieden voorgesteld om het metropolitaanse Brussel aan te duiden: het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de agglomeratie Brussel, het Brussels grootstedelijk gebied, dat de provincies Vlaams- en Waals-Brabant erbij betreft."

Dit grootstedelijk gegeven gaat in essentie "over de schaal waarin beleid en beheer kunnen samenvallen met de reële ruimtelijke dynamiek. Het gaat dan om bewoners en gebruikers van de stad, om inkomensgroepen en belastingen, om arbeidsmarktbeleid, om ruimtelijke planning en persoonsgebonden materies."

"De Brusselse Rand is in belangrijke mate complementair⁵ aan het Brusselse Gewest.

Denken we maar aan de luchthavenfunctie, de vele bedrijfsvestigingen en andere voorzieningen waarvoor Brussel niet over de nodige ruimte beschikt. Zo ook levert de Rand vele residentiële gebieden voor de grootstad. Brussel heeft vele pendelaars en dus een grote forensenwoonzone die verder reikt dan heel Brabant. De relatie met het hinterland – de Vlaamse Rand (gordel van Vlaamse gemeenten rond Brussel), de Vlaamse Ruit (Brussel-Antwerpen-Gent-Leuven) en de Waalse Driehoek (Brussel, Bergen, Charleroi en Namen) – is zeer belangrijk in de internationale concurrentiepositie. Internationaal gaat het immers om stadsgewestelijke ontwikkeling."

"Op basis van de *Socio-economische Enquête* van 2001 werden in 2007 de stadsgewesten in België opnieuw afgebakend.

De stadsgewesten worden opgedeeld in verschillende delen. De 'kernstad' bestaat uit het centrale deel, waar ook de hoogste concentratie van regiogebonden kleinhandel en diensten terug te vinden is, alsook de dichtbebouwde stedelijke wijken. De 'stadsrand' heeft vooral een woonfunctie, maar kent ook groengebieden en secundaire handels- en dienstenkernen. De 'stedelijke woonkern' of de 'morfologische agglomeratie' heeft nog een stedelijk karakter. Dat ligt vooral aan de functies ervan en aan de fysische aaneengesloten bebouwing. De 'banlieue' vormt dan de buitenste zone van de stad. Die zone is morfologisch gezien niet echt stedelijk meer, maar functioneel gezien is ze dat nog wel. De werk- en schoolpendel en migraties van en naar de centrale stad zijn er nog relatief groot. De dichtgebouwde agglomeratie en de banlieue vormen samen het 'stadsgewest'. Daarbinnen vindt men omzeggens alle basisactiviteiten van de stedelijke gemeenschap: wonen, werken, opvoeden, winkelen, cultuurbeleving en ontspanning.

De agglomeratie Brussel bestaat zo uit 36 gemeenten, waar in 2006 1,4 miljoen mensen woonden. De banlieue loopt nog veel verder. In die agglomeratie en banlieue samen of het Brusselse stadsgewest – dat wil zeggen het Brussels gewest met een deel van Vlaams-Brabant en een deel van Waals-Brabant – wonen 1,78 miljoen mensen. De stadsgewesten zijn de economische motoren van het land en hun belang neemt steeds toe. Het Brusselse stadsgewest is dé economische long bij uitstek. Het is in die geografische zone dat de grootste rijkdom van het land wordt geproduceerd. Het is de tweede of derde rijkste regio op Europees niveau, na Inner London en samen met Luxemburg. Maar in de Belgische context kent dit reële stadsweefsel geen enkel institutioneel bestaan en wordt het door meerdere overheden beheerd."

⁴ Overgenomen uit "Brussel!" Eric Corijn en Eefje Vloeberghs, VUBPRESS, p.19-22

⁵ Een aantal aspecten hiervan worden besproken in "Anatomie van een provincie. Omgevingsanalyse Vlaams-Brabant 2009 voor het sociaal-Cultureel werk", Wim Erkelbout, e.a., september 2009, 118 p.

2.3 VAN GEMEENTE TOT WIJK

2.3.1 Sociaal-economische typologie van de 19 Brusselse gemeenten

In september 2007 publiceerde de Dexia-bank⁶ een sociaaleconomische typologie van de Belgische gemeenten.

Het doel van deze classificatie bestond er in gemeenten met een vergelijkbare sociaal-economische omgeving onder te brengen in zo homogeen mogelijke categoriën. Het onderliggende doel was een geschikt referentiekader uit te werken om de financiële toestand van de gemeenten te kunnen vergelijken.

Voor Brussel onderscheidde de studie vijf categorieën (clusters) van gemeenten met een gelijkaardig profiel. Het zijn gemeenten die een combinatie van kenmerken hebben die zo dicht mogelijk bij elkaar liggen en dus de meest gelijkaardige sociaal-economische context vertonen.

Deze categorieën van gemeenten vertonen voornamelijk verschillen in:

- levensstandaard en socioprofessionele positie van de bevolking;
- verstedelijkingsgraad, zowel “morfologisch” (belang van bebouwing) als “functioneel” (aantrekkingskracht, centrumfunctie),
- belang van de economische activiteit (industrie, tertiaire sector, toerisme)
- demografische dynamiek (natuurlijk saldo en migratiesaldo, mate van vergrijzing van de bevolking).

2.3.1.1 De woongemeenten van het zuidoosten en van het noordwesten.

De groep woongemeenten bestaat uit 2 clusters die als gemeenschappelijk punt hebben dat het inkomensniveau hoger ligt dan of in de buurt ligt van het regionaal gemiddelde, dat ze minder verstedelijkt zijn en minder economische activiteit hebben.

Uitgezonderd de middelgrote bevolkingsomvang verschillen de 2 clusters vooral door het gemiddeld inkomen van de bevolking dat in de gemeenten van het zuidoosten veel hoger ligt.

- *Woongemeenten van het zuidoosten*

Deze cluster telt vijf gemeenten die deel uitmaken van de “tweede kroon”⁷ in het oosten en zuiden van het Brussels gewest : **Oudergem, Ukkel, Watermaal-Bosvoorde, Sint-Lambrechts-Woluwe, Sint-Pieters-Woluwe.**

Deze gemeenten onderscheiden zich zeer duidelijk van de overige Brusselse gemeenten door de hoge scores voor de indicatoren inzake de levensstandaard. De bevolking van deze gemeenten heeft immers een hoger inkomen en een sociaaleconomische positie en onderwijsniveau die boven het gemiddelde van het gewest liggen (en zelfs boven het gemiddelde van het land).

De gemeenten in kwestie hebben bovendien een uitgesproken woonkarakter, met beter uitgeruste woningen die comfortabeler zijn dan het gemiddelde.

Deze gemeenten vertonen geen strikt homogene kenmerken, zowel onderling als op infragemeentelijk vlak. De gemeente **Sint-Pieters-Woluwe** heeft bijvoorbeeld een inkomensniveau dat gevoelig hoger ligt dan dat van de overige gemeenten van deze cluster, terwijl **Ukkel** belangrijke verschillen kent naargelang van de wijken.

De demografische groei is beperkt en daalt zelfs lichtjes in bepaalde gemeenten. Deze gemeenten worden immers geconfronteerd met een zekere vergrijzing van hun bevolking (die weegt op de natuurlijke component⁸ van de bevolkingsaangroei), terwijl de

⁶ “Sociaaleconomische typologie van de gemeenten”, Dexia Bank, 53 p., Brussel, september 2007.

⁷ **Kroon**: beschrijving van de wijken met een zekere maatschappelijke, stedenbouwkundige homogeniteit, die een ring vormen binnen de stad. In Brussel verwijst de eerste kroon naar de wijken tussen de lanen van de kleine ring en de middenring, gevormd door de Churchillaan (in het zuiden), de militaire lanen (in het oosten: Generaal Jacques, Generaal Meiser, Brand Whitlock, Auguste Reyers, Generaal Wahis) en de spoorlijnen (in het westen). De tweede kroon omvat de wijken die het meest aan de buitenkant van de stad liggen.

⁸ **Natuurlijke aangroei**: verschil tussen het aantal geboorten en het aantal sterfgevallen binnen een gebied of een bevolkingsgroep.

migratiestroom ietwat wordt afgeremd door de hoge kosten voor huisvesting (**Sint-Lambrechts-Woluwe en in mindere mate Ukkel**).

Hoewel de tertiaire activiteit (grootwinkelketens, kantoren) goed vertegenwoordigd is, is de industriële activiteit duidelijk ondervertegenwoordigd ten opzichte van de overige gemeenten.

- *Woongemeenten van het noordwesten*

Deze tweede cluster van het Brussel gewest omvat eveneens vijf gemeenten: **Sint-Agatha-Berchem, Evere, Ganshoren, Koekelberg, Jette**, die echter veel kleiner zijn dan de gemeenten van de vorige cluster. In geografisch opzicht maken deze gemeenten eveneens deel uit van de “tweede kroon” maar dan in het westen van het gewest.

Behalve hun “kleine” oppervlakte (uitgezonderd voor **Jette**), verschillen de gemeenten in kwestie van de woongemeenten in het zuidoosten door hun veel lagere inkomens en wooncomfort. Deze laatste gemeenten benaderen in feite vrij sterk het regionaal gemiddelde (met uitzondering van **Koekelberg**, waar het gemiddeld inkomen veel lager ligt).

Deze gemeenten onderscheiden zich eveneens door een sterke tegenstelling tussen de componenten van de demografische groei, met een zeer negatieve natuurlijke groei (vergrijzing van de bevolking) en een positief migratiesaldo (instroom van nieuwkomers in de gemeente).

Door de meer betaalbare vastgoedprijzen kenden deze gemeenten de jongste jaren een belangrijke toevloed van gezinnen uit de middenklasse met kinderen.

Wat de demografische evolutie betreft, vertonen deze gemeenten het bijzondere kenmerk dat ze tegelijk met een meer uitgesproken vergrijzing van hun bevolking worden geconfronteerd (oververtegenwoordiging van bejaarde en zeer bejaarde personen) en een zeer sterke aangroei van kinderen en jongeren (doordat jonge gezinnen er zich gaan vestigen). Hieruit volgt dat deze gemeenten de meest uitgesproken afhankelijkheidscoëfficiënten⁹ van het Brussels gewest hebben (die zelfs boven het gemiddelde van het land liggen).

2.3.1.2 Sterk verstedelijkte centrale gemeenten

Deze tweede groep, die uit 3 clusters bestaat, omvat de Brusselse gemeenten die tegelijk als kenmerk hebben dat de levensstandaard gevoelig lager ligt dan het regionaal gemiddelde en de oppervlakte zeer dicht bebouwd is.

Geografisch gezien liggen deze gemeenten in het centrale gedeelte van de agglomeratie (historische kern en eerste kroon) en langs het kanaal.

Deze clusters onderscheiden zich voornamelijk door hun middelgrote omvang (zowel qua bevolking als qua oppervlakte) en het belang van de (industriële of tertiaire) economische activiteit.

- Gemeenten eerste kroon

De gemeenten in kwestie maken deel uit van wat men gemeenzaam de “eerste gordel” noemt: **Etterbeek, Elsene, Sint-Gillis en Sint-Joost**.

Ze hebben allemaal negatieve scores (weliswaar in een zeer verschillende mate) voor de factor die de levensstandaard weerspiegelt en zeer uitgesproken scores voor de dichtheid van de bebouwde oppervlakte.

Deze gemeenten die in het centrum van de agglomeratie liggen en steeds meer verlaten worden door gezinnen uit de middenklasse vertonen trouwens een belangrijke instroom van buitenlanders (voornamelijk van buiten Europa) en asielzoekers. Bovendien laten de zeer sterke dichtheid van de bebouwde oppervlakte en de mobiliteitsproblemen weinig mogelijkheden voor een ontwikkeling van industriële activiteit, die veel ruimte vereist.

⁹ Deze coëfficiënt wordt verkregen door de bevolking uit de meest afhankelijke leeftijdscategorieën (0 tot 19 jaar, 60 jaar en ouder) te delen door de bevolking in de leeftijdscategorieën die meestal een beroepsactiviteit uitoefenen (20 tot 59 jaar).

Los van deze gemeenschappelijke punten, onderscheiden twee groepen van gemeenten zich vrij duidelijk binnen deze cluster:

- De gemeenten **Sint-Gillis en Sint-Joost** zijn kleiner en hebben de zwakste scores van de Brusselse regio voor de factor die betrekking heeft op de levensstandaard en de hoogste scores voor de verstedelijkingsgraad. Wat deze twee criteria betreft, vormen ze de tegenpool van de woongemeenten in het zuidoosten. Voor de demografische groei ten slotte, kennen deze twee gemeenten een zeer sterke natuurlijke component (meer geboorten dan overlijdens).
- De gemeenten **Etterbeek en Elsene** zijn groter en de bevolking heeft een veel hogere levensstandaard, die dicht aanleunt bij het regionaal gemiddelde. Dit gemiddelde is in feite het resultaat van sterke verschillen binnen de gemeente zelf (tussen de wijken vlak bij de “kleine ring” en de wijken die grenzen aan de woongemeenten van de tweede kroon). Deze twee gemeenten zijn eveneens belangrijke centra van hoger onderwijs wat in feite een weerslag heeft op de bevolkingsstructuur per leeftijd. Ze hebben een zeer groot percentage jonge volwassenen (20-39 jaar) die alleen wonen, terwijl kinderen als bevolkingsgroep er zeer duidelijk ondervertegenwoordigd zijn. Dit heeft tot gevolg dat deze twee gemeenten de zwakste afhankelijkheidscoëfficiënt van de Brusselse regio hebben (een van de zwakste van het hele land), in tegenstelling tot de woongemeenten van het noordwesten.

- Grote gemeenten van de kanaalzone

Deze cluster omvat vier gemeenten die in de onmiddellijke buurt van het kanaal liggen: **Anderlecht, Vorst, Sint-Jans-Molenbeek en Schaarbeek**.

Vergeleken met de vorige cluster hebben deze gemeenten gemiddeld een veel grotere bevolkings-omvang en hebben ze meer industriële activiteit op hun grondgebied.

De twee gemeenten uit het zuiden van de agglomeratie - **Vorst en Anderlecht** - hebben echter een meer uitgesproken industrieel karakter dan de twee andere gemeenten.

De gemeenten van de kanaalzone kennen een levensstandaard die lager ligt dan het regionale gemiddelde. De levensstandaard ligt evenwel veel lager in **Molenbeek** en dicht bij het regionale gemiddelde in **Vorst**.

Met uitzondering van **Anderlecht**, dat nog over minder sterk bebouwde stukken grondgebied beschikt, zijn de gemeenten van deze cluster vrij sterk verstedelijkt, hoewel minder sterk dan de gemeenten van de eerste kroon.

Ten slotte vertonen deze gemeenten een vrij sterke demografische ontwikkeling die veeleer aan de natuurlijke component dan wel aan de migratiecomponent¹⁰ toe te schrijven is.

- De stad Brussel

De laatste cluster bestaat slechts uit één gemeente, de stad Brussel, die een zeer specifiek sociaaleconomisch profiel heeft.

Deze gemeente is niet alleen groter dan de andere gemeenten van het gewest, ze onderscheidt er zich vooral van door haar belangrijke economische activiteit, haar administratieve functies en haar rol als werkgelegenheidscentrum

De stad Brussel behaalt daarentegen scores die in de buurt van het regionaal gemiddelde liggen, voor zowel de levensstandaard als de verstedelijkingsgraad. In feite zijn deze “gemiddelde” scores het resultaat van zeer tegengestelde situaties tussen heel wat wijken met specifieke kenmerken.

Zoals de gemeenten van de kanaalzone, vertoont de stad Brussel een zeer sterke demografische expansie aangewakkerd door een zeer positief migratiesaldo en een sterke natuurlijk groei.

¹⁰ **Migratiesaldo:** verschil tussen het aantal aankomsten (inwijking) en het aantal vertrekken (uitwijking) van de inwoners binnen een gebied.

De Dexia-studie maakt geen melding van de “deelgemeenten”: Laken, Haren en Neder-over-Heembeek. In het gemeentelijk ontwikkelingsplan¹¹ van de stad Brussel wordt wel een onderscheid gemaakt tussen de verschillende wijken en hun specifiek karakter. Een goede kennis (omgevingsanalyse) van het werkgebied houdt ook rekening met het onderscheid tussen de wijken.

2.3.2 19 gemeenten ...118 wijken

In opdracht van de Brusselse regering werd door het Gewestelijk Secretariaat voor Stedelijke Ontwikkeling (GSSO)¹² een “nieuwe” wijkdeling uitgewerkt. Het eindrapport¹³ “Uitwerking van een wijkmonitoring die het hele grondgebied van het Brussels hoofdstedelijk gewest bestrijkt.” werd in juli 2007 gepubliceerd.

In de inleiding van het rapport wordt het “waarom?” van dit onderzoek toegelicht.

“Zoals alle grote stedelijke agglomeraties bestaat ook Brussel uit een complexe stedelijke ruimte waarbinnen zich diverse levensstijlen ontplooiën en uiteenlopende sociale ontwikkelingen plaats hebben. Deze zijn niet homogeen verspreid over het gehele grondgebied en de indeling in 19 gemeenten laat niet toe deze verschillen voldoende te bevatten. De samenstelling van de 19 gemeenten is hiervoor niet homogeen genoeg. Bovendien manifesteren zich belangrijke veranderingen veelal op een kleinere schaal dan de gemeente. Fenomenen zoals “gentrificatie” zijn doorgaans niet waarneembaar op gemeentelijk vlak, maar hebben des te meer een invloed op een fijner schaalniveau. Hetzelfde geldt voor de stadsvlucht, een belangrijk probleem op gewestelijk niveau, maar waarbij we niet mogen vergeten dat een belangrijk deel van de migraties plaats vindt over zeer korte afstand binnen de grenzen van een gemeente. Tegenwoordig zijn in België en in Brussel de interne migraties de belangrijkste factor in de demografische ontwikkeling van de gemeenten¹⁴.

Daarnaast stelt de globalisering nieuwe eisen aan politiek en cultuur die vragen om een wijkgerichte aanpak. De wijk is daarbij een belangrijk schaalniveau waarop identificatieprocessen, samenlevingsopbouw en participatie een nieuwe vorm kunnen krijgen¹⁵.

Dientengevolge dient een “goed bestuur”, zeker wat betreft ruimtelijke ordening en de behoefte aan woningen, deze infragemeentelijke dimensie in overweging te nemen.”

De wijkafbakening gebeurde op basis van 10 criteria. (Zie bijlage 1)

Een aantal criteria verwijzen naar het feit dat de bewoners de afgebakende wijk beleven als hun levensruimte.

“In vergelijking met de afbakeningen die gebaseerd zijn op de socio-economische homogeniteit van de bewoners is deze aanpak verschillend: de wijk wordt in eerste instantie gezien als een levenskader waarin zich een niet onaanzienlijk deel van de dagelijkse activiteiten afspeelt en waarmee de bewoners zich identificeren.”

“De wijk moet overeenstemmen met een bevolkingscentrum waar de burgers samenleven op een territorium dat hun gemeenschappelijke levensruimte vormt. De grenzen van de wijken respecteren, in de mate van het mogelijke, de oude historische grenzen voor zover deze gebieden een bevolking onderscheiden die verschilt in gedragingen en mentaliteit. De exacte grenzen van een wijk worden bepaald door rekening te houden met de fysische

¹¹ Gemeentelijk Ontwikkelingsplan Brussel, april 2004, zie de hoofdstukken diagnose en krachtlijnen.

¹² Het GSSO, in 2000 opgericht door de Brusselse Hoofdstedelijke regering, werd in 2008 omgevormd tot het Agentschap voor Territoriale Ontwikkeling (ATO).

¹³ Dit onderzoek werd uitgevoerd door een consortium van universitaire onderzoeksinstituten: Voor de VUB: Cosmopolis en Interface Demography; voor de KUL: het Instituut voor Sociale en Economische Geografie (ISEG); voor de UCL: Groupe d'étude de Démographie Appliquée (GéDAP) en voor de ULB: Institut de Gestion de l'Environnement et Aménagement du Territoire (GEAT).

¹⁴ Poulain m. en Eggerickx Th. (1999), « Le quartier comme cadre d'analyse des interactions entre démographie et aménagement du territoire » in d'Armagnac J., Blayo C., Parant A. (ed.), *Démographie et aménagement du territoire. Actes du Xe colloque international de démographie. Bordeaux – 21, 22, 23 mai, 1996*, Paris, PUF, p. 107-117.

¹⁵ Corijn, E., Lemmens, S e.a. (2007), “Het sociale van cultuur: lokaal cultuurbeleid en gemeenschapsvorming”. Cultuur Lokaal, Brussel, 155p.

grenzen. Spoorwegen, grote lanen, waterwegen... zijn elementen die een "natuurlijke grens" kunnen vormen die door bewoners slechts zelden overschreden wordt. Men dient rekening te houden met polariserende centra (zoals bijvoorbeeld handelskernen). De wijken hebben een vergelijkbare oppervlakte. De wijk moet een voldoende aantal bewoners groeperen."

De afbakening van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest telt 118 wijken.

Naast wijken werden ook nog industriegebieden en stations afgebakend alsook groenzones en kerkhoven. In totaal werd het Brussels Gewest in 145 zones verdeeld die samen het gehele grondgebied beslaan.

Het overgrote deel van de Brusselse bevolking woont in een van de 118 wijken (99,7%). De overige zones tellen nauwelijks bewoners. Het gemiddelde aantal inwoners per wijk bedraagt 8.434 personen (gegevens 2004).

Belangrijk is het fenomeen van de intergemeentelijke wijken. Dit zijn wijken die zich uitstrekken over een of meerdere gemeentegrenzen.

Gemeentegrenzen zijn vaak belangrijke politieke grenzen waarbinnen het lokale beleid zich ruimtelijk structureert, met als gevolg dat op één enkele wijk twee of meer politieke en administratieve 'regimes' van toepassing kunnen zijn. Daartegenover komen gemeentegrenzen niet altijd overeen met een breuk of een grens in het stedelijke landschap, in de sociaal-economische samenstelling van een wijk of in de activiteiten die de wijk karakteriseren. Een gemeentegrens die dwars door een wijk (of een bouwblok) loopt blijft veelal onopgemerkt in het dagelijkse gebruik van de wijk door bewoners, bezoekers, pendelaars, passanten,...

Het belang van intergemeentelijke wijken wordt duidelijk als we naar de cijfers kijken. 34% van de Brusselse wijken strekt zich uit over twee of meer gemeenten. Bijna 38% van de totale bevolking woont in een intergemeentelijke wijk..

De afbakening van de gemeenten in wijken en de intergemeentelijke wijken zijn een nieuw gegeven voor de werking van de gemeenschapscentra, de bibliotheken en de gemeentelijke dienst Nederlandstalige cultuur.

De wijk wordt in eerste instantie gezien als een levenskader waarin zich een niet onaanzienlijk deel van de dagelijkse activiteiten afspeelt en waarmee de bewoners zich identificeren.

In welke mate zal een omgevingsgerichte werking, met als inhoudelijke component gemeenschapsvorming, zich eerder richten op het wijkniveau? Kunnen een gemeenschapscentrum of een bibliotheek, ondermeer als ontmoetingsplek, voorbijgaan aan hun directe maatschappelijke wijkomgeving? In welke mate zal men een evenwicht vinden tussen deze werking en deze gericht op de lokale Nederlandstalige gemeenschap of bepaalde doelgroepen?

Deze vraagstelling stelt zich nog scherper inzake de problematiek van de achtergestelde wijken.

2.3.3 De achtergestelde wijken

Binnen één gemeente bestaan tussen de wijken soms (grote) sociaaleconomische verschillen.¹⁶

In opvolging van de wijkafbakening (juli 2007) publiceerde het GSSO in mei 2008 een "Afbakening van de achtergestelde zones".¹⁷

Deze afbakening gebeurde door 21 socio-economische en demografische variabelen (Zie bijlage 2,p.) toe te passen op de statistische sectoren van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.¹⁸

¹⁶Dit wordt ook geïllustreerd door de recent (juli 2010) door het Observatorium voor Welzijn en Gezondheid geactualiseerde gemeentelijke fiches voor de analyse van de lokale statistieken van het Brussels gewest. ULB-IGEAT, Observatorium voor Gezondheid en Welzijn, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2010. Zie www.observatbru.be

¹⁷Uitwerking van een wijkmonitoring die het hele grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bestrijkt. Fase 3, Afbakening van achtergestelde zones, mei 2008.

“ Op basis van geclusterde gegevens over bevolking, mediaan inkomen, gezondheid, werkloosheid, scholingsgraad, staat van de woning, centrale verwarming, aandeel eigenaarswoningen en alleenstaanden wordt er een synthese-indicator ontwikkeld. Variabelen die een achterstelling beschrijven, zullen een negatieve score tonen op die synthesevariabele. Het gaat om een achterstelling op basis van *ruimtelijke kenmerken en niet op basis van de inwoners van die wijken!*

Uit deze analyse blijkt dat bijna de helft van de Brusselse bevolking in kansarme buurten leeft. Niet alle personen die in die buurten wonen, leven echter effectief in een achtergestelde situatie: er wonen evengoed welgestelde gezinnen.

Uit onderstaande kaart blijkt dat de meest achtergestelde buurten samenvallen met de historische industriële as van Brussel, maar tevens met enkele wijken daarbuiten, waaronder sociale wooncomplexen.

De achterstelling moet wel in gradaties worden geïnterpreteerd; binnen deze achterstelling moet men op zoek naar de verschillende dimensies. Daarom werd er een typologie opgemaakt die buurten met gelijkaardige moeilijkheden groepeert in een gemeenschappelijk type (in totaal acht types). Zo blijkt dat de dimensie 'toegang tot de arbeidsmarkt' het meest onderscheidend is voor achterstelling.

De acht types van achtergestelde gebieden zoals gedefinieerd volgens de synthesevariabele (drempel van 40 % van de totale Brusselse bevolking) zijn de volgende:

Type 1: weinig achtergesteld. Voor sectoren die voorkomen in de synthese-indicator, maar geen overheersende moeilijkheden vertonen voor een of andere dimensie. Deze sectoren vindt men vooral terug aan de rand van de achtergestelde zone en zijn iets talrijker in het oosten.

Type 2: matige graad van moeilijkheden voor sectoren met moeilijkheden gekoppeld aan de arbeidsmarkt. Deze sectoren vindt men voornamelijk terug aan de rand van de achtergestelde

zone, vooral daar waar de bevolking gemengder is dan de arme sikkels wegens een grotere diversiteit aan woningtypes.

Type 3: in lichte moeilijkheden voor sectoren met moeilijkheden op de woningmarkt. Deze wijken zijn nogal verspreid over het gewest.

Type 4: in lichte moeilijkheden voor sectoren met moeilijkheden inzake woonkwaliteit. Deze buurten vindt men voornamelijk terug in combinatie met buurten op weg naar gentrificatie. Het gaat bijvoorbeeld om buurten in het centrum aan de kaaien, rond de Grote Markt, Matonge en het Flageyplein. Daar speelt vooral de ouderdom van de woningen, maar ze worden wel goed cultureel en commercieel bediend.

Type 5: buurten in moeilijkheden op de arbeidsmarkt en de woningmarkt. Dit type kent een relatief zware achterstellingscombinatie omdat het kampt met zowel arbeidsmarkt- als woningmarkt-problemen. Ze zijn vooral terug te vinden in de arme sikkels.

Type 6: buurten in moeilijkheden op de arbeidsmarkt en inzake woonkwaliteit. Ook dit type kent ernstige problemen. Ze zijn verder weg van het centrum terug te vinden, waar het aanbod aan betaalbare woningen iets groter is.

Type 7: op weg naar 'gentrificatie' met gematigde problemen op de woningmarkt en inzake woonkwaliteit. Deze buurten kennen dus niet zozeer een probleem op de arbeidsmarkt omdat

het opleidingsniveau hoger ligt. Dit type is dus niet zwaar achtergesteld. Men vindt deze buurten terug in Matonge, in enkele sociale woningbuurten in de zuidoostelijke kwadrant, in de populaire buurten rond de Dansaertstraat en in de Marollen.

Type 8: buurten in zware moeilijkheden voor sectoren met moeilijkheden. Deze buurten kennen grote problemen, zowel op de arbeidsmarkt, op de woningmarkt als inzake woonkwaliteit. Het gaat over de historische arbeidersbuurten ten westen van het kanaal en enkele sociale woningbuurten.

¹⁸ Het Nationaal Instituut voor de Statistiek ressorteert nu onder de Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie, Directie Statistiek en Economische informatie.

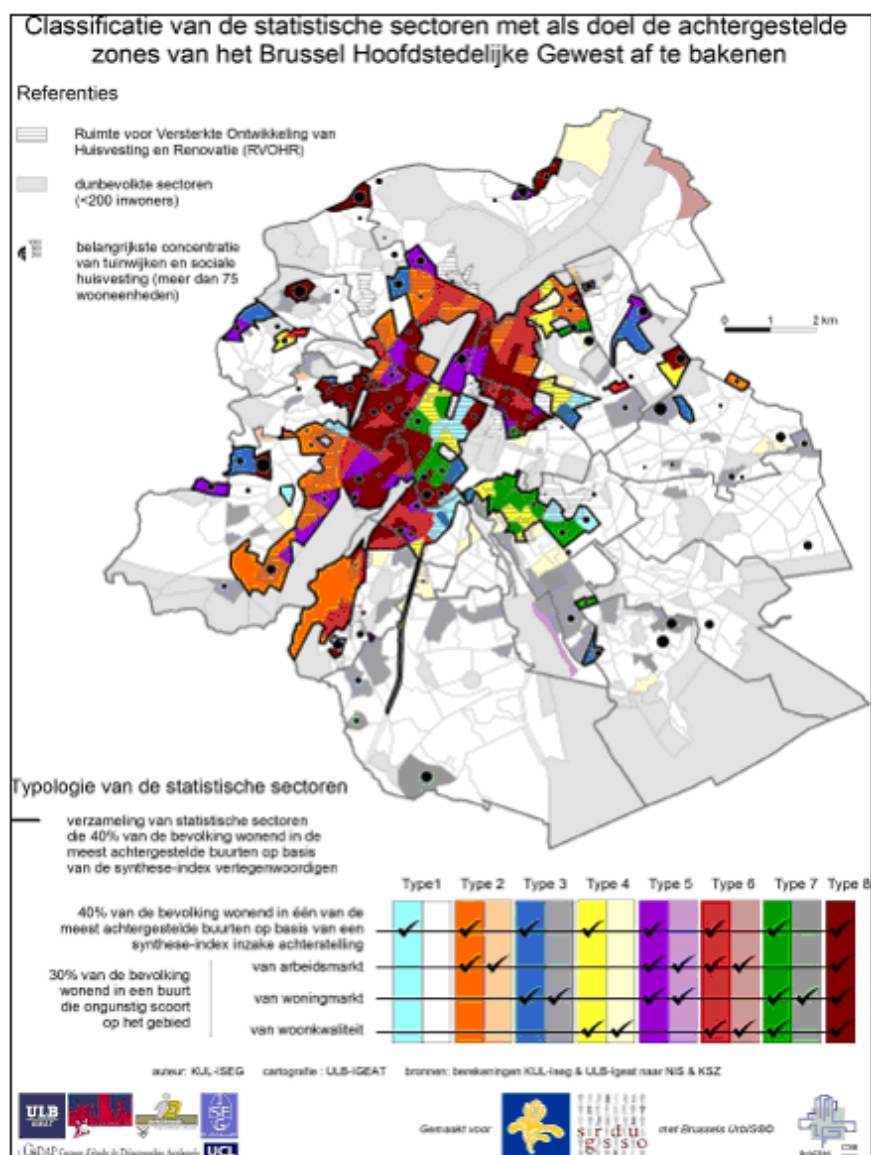
Wijken zijn telkens de som van een aantal statistische sectoren. De wijken die geen enkele achtergestelde statistische sector binnen hun grenzen bevatten (54 van de 118 wijken) liggen hoofdzakelijk in de zuidoostelijke kwadrant en enkele in de tweede kroon in het noordwesten van het gewest. In 64 wijken vindt men wel sectoren terug die achtergesteld zijn, waarvan 24 wijken volledig achtergestelde wijken zijn. Die volledig achtergestelde wijken liggen voornamelijk ten westen van het kanaal en in de eerste kroon noord en west.”¹⁹

Type achterstelling	Kleur	Aantal sectoren	Aantal inwoners	Aantal achtergestelde dimensies	Dimensie*		
					Arbeidsmarkt	Woningmarkt	Woonkwaliteit
Niet achtergesteld	wit	314	450.000	0	0	0	0
1 – weinig achtergesteld	licht blauw	13	20.315	0	0	0	0
2 - matige graad van moeilijkheden arbeidsmarkt	oranje	33	62.754	1	1	0	0
3 – in lichte moeilijkheden woningmarkt	blauw	58	81.552	1	0	1	0
4 – in lichte moeilijkheden woonkwaliteit	geel	40	65.128	1	0	0	1
5 – in moeilijkheden arbeidsmarkt en woningmarkt	paars	27	42.696	2	1	1	0
6 – in moeilijkheden arbeidsmarkt en woonkwaliteit	rood	30	57.535	2	1	0	1
7 – op weg naar gentrificatie	groen	22	41.322	2	0	1	1
8 – in zware moeilijkheden	bruin	63	127.234	3	1	1	1

*Legende: 0= niet achtergesteld ; 1= achtergesteld. (grens per dimensie = 30%)

Tabel 2: Codering van drie dimensies in 8 types van achterstelling

¹⁹ Ibidem Eric Corijn, Eefje Vloeberghs, p.212-215

Figuur 1: Typologie van de achterstelling

2.4 BEVOLKING

2.4.1 Sterke groei van de Brusselse bevolking

Brussels Gewest

In november 2009 telde het Brussels Gewest officieel 1.101.872 inwoners. Dat is een historisch record en bijna 17.000 mensen meer dan een jaar eerder. Nooit eerder telde de hoofdstad zoveel inwoners.

Het werkelijke cijfer ligt een pak hoger omdat een vrij groot aantal personen niet wordt opgenomen in dit officiële bevolkingsaantal. Zo zijn er de kandidaat-vluchtelingen die zijn ingeschreven in het wachtregister, ook het diplomatiek personeel en personeel verbonden aan internationale instellingen wordt niet meegerekend, er zijn de studenten van het hoger en universitair onderwijs, er zijn uit de bevolkingsregisters geschrapte personen en personen zonder wettig verblijf of 'mensen zonder papieren'.

Dit alles betekent dat de feitelijke populatie tot minstens 100 000 personen meer kan tellen.²⁰

²⁰ Zie Gezondheidsindicatoren van het Brussels Gewest, p.13

De stijging is vooral toe te schrijven aan de natuurlijke aangroei. Er worden meer geboorten dan sterfgevallen genoteerd, wat ook een verjonging van de bevolking met zich meebrengt. Sinds een aantal jaren stijgt het aantal geboorten en jonge kinderen. Het geboortecijfer ligt in Brussel hoger dan in de rest van het land.

Deze verjonging en bevolkingsgroei worden versterkt door een positief (buitenlands) migratiesaldo sinds 2000. Nog steeds verliest Brussel een deel van zijn bevolking door interne migratie, maar sinds kort wordt die gecompenseerd door de internationale migratie, die de bevolking weer doet stijgen.

Volgens prognoses van het Federaal Planbureau zal de globale stijgende trend zich de komende jaren in Brussel doorzetten. Men schat de Brusselse bevolking in 2020 op ruim 1.200.000 inwoners.²¹

Tegen het midden van deze eeuw voorzien deze projecties voor Brussel dat, bij het aanhouden van de huidige demografische tendenzen, de 19 Brusselse gemeenten ongeveer 1 miljoen 300.000 inwoners zullen tellen

Het is duidelijk dat een dergelijke demografische evolutie het Brussels gewest voor een belangrijke uitdaging zal plaatsen inzake huisvesting, tewerkstelling, onderwijs, gezondheidszorg, mobiliteit ...

Andere uitdagingen voor het beleid zijn:

- leeftijd: vanuit de vaststelling dat Brussel bij uitstek wordt gekenmerkt door een jonger wordende bevolking. Kinderen en jongeren zijn dan ook de inzet van beleid dat toekomstgericht is.
- meervoudige identiteit: de etnisch-culturele verscheidenheid in Brussel, de samenstelling van de bevolking uit heel diverse nationaliteiten en origines, minderheden en kortweg het multiculturele karakter van Brussel zorgen ervoor dat sprake is van een meervoudige identiteit van de Brusselaars.
- talige complexiteit: deels voortvloeiend uit de meervoudige identiteit van de Brusselaars, deels door de specifieke tweetalige constructie van Brussel, is de stad een complex taalsociologisch gegeven.

19 gemeenten

Tussen de negentien gemeenten bestaan opmerkelijke verschillen. De stijging situeert zich vooral in de armere gemeenten. Procentueel stijgt de bevolking het meest in Sint-Jans-Molenbeek, de stad Brussel, Anderlecht en Schaarbeek. Andere gemeenten kennen dan weer een kleine daling (Evere, Sint-Agatha-Berchem, Sint-Pieters-Woluwe) of een status-quo (Elsene, Watermaal-Bosvoorde).

²¹ FOD Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, 2008

	Bevolking op Population au			Index Indice	Oppervlakte Superficie
	1-3-1991 (a)	1-10-2001 (b)	1-1-2005	'91-'01 (b/a*100)	(km ²)
Anderlecht	87.884	89.725	93.808	102,1	17,7
Oudergem/Auderghem	29.224	29.120	29.265	99,6	10,5
Sint-Agatha-Berchem					
Berchem-Ste-Agathe	18.489	19.226	19.968	104,0	2,9
Brussel/Bruxelles	136.424	135.875	142.853	99,6	32,6
Etterbeek	38.894	40.085	41.097	103,1	3,1
Evere	29.229	31.963	33.069	109,4	5,0
Vorst/Forest	46.437	46.603	47.555	100,4	6,2
Ganshoren	20.422	20.065	20.609	98,3	2,5
Elsene/Ixelles	72.610	73.603	77.729	101,4	6,3
Jette	38.423	40.701	42.250	105,9	5,0
Koekelberg	16.136	16.551	17.721	102,6	1,2
Sint-Jans-Molenbeek					
Molenbeek-St-Jean	68.759	74.201	78.520	107,9	5,9
Sint-Gillis/Saint Gilles	42.684	42.601	43.733	99,8	2,5
Sint-Joost-ten-Node					
Saint-Josse-ten-Noode	21.317	22.284	23.142	104,5	1,1
Schaarbeek/Schaerbeek	102.702	107.488	110.375	104,7	8,1
Ukkel/Uccle	73.721	74.528	74.976	101,1	22,9
Watermaal-Bosvoorde					
Watermael-Boitsfort	24.567	24.587	24.314	100,1	12,9
Sint-Lambrechts-Woluwe					
Woluwe-Saint-Lambert	47.963	46.501	47.845	97,0	7,2
Sint-Pieters-Woluwe					
Woluwe-Saint-Pierre	38.160	37.858	37.920	99,2	8,9
Brussels Hoofdstedelijk Gewest Région de Bruxelles-Capitale	954.045	973.565	1.006.749	102,0	161,4

Bron: NIS, Algemene socio-economische enquête 2001, volkstelling 1991 en Bevolkingsstatistieken

Source: INS, Enquête socio-économique générale 2001, recensement 1991 et Statistiques démographiques

Tabel 3: Oppervlakte en bevolkingsaantal per gemeente van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op 1-3-1991, 1-10-2001 en 1-1-2005

2.4.2 Stadsvlucht

De bevolkingsgroei betekent niet dat de stadsvlucht gestopt is. Integendeel, de laatste jaren neemt die zelfs nog toe. In alle gemeenten vermindert het aantal Belgen, terwijl het aantal migranten toeneemt. Wat door tabel 4 geïllustreerd wordt

De stadsvlucht wordt veroorzaakt door de onaangepaste leefomgeving voor gezinnen en door de hoge prijzen op de woningmarkt.

“Sinds de jaren zeventig is het migratiesaldo van Brussel negatief geweest. Dat betekent dat meer mensen uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wegtrekken dan dat er het gewest binnenkomen. Het gewest verliest voortdurend een groot deel van zijn populatie aan zijn periferie, aan Vlaanderen en Wallonië.

Zo trekken elk jaar tussen 15 000 en 20 000 mensen uit het gewest weg naar de periferie en verhuizen slechts 10 000 mensen van de periferie naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Maar dat verlies door voortschrijdende suburbanisatie lijkt nu gecompenseerd te worden door een grotere instroom van buitenlandse immigratie. Die bestaat uit een groot maar stabiel blijvend aandeel van de EU-15 landen²². De winst komt voornamelijk van Marokko, Oost-Europa, Turkije en de sub-Saharaanse Afrikaanse landen.”²³

²² België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Spanje, Verenigd Koninkrijk en Zweden.

²³ Ibidem E.Corijn, E.Vloeberghs, p.23-24

	Belgen			EU-15			Turken/Marokkanen			Andere		
	88-90	94-96	04-05	88-90	94-96	04-05	88-90	94-96	04-05	88-90	94-96	04-05
BHG	-9,5	-8,2	-11,5	1,6	1,6	0,6	1,0	2,5	3,9	1,7	2,7	6,6
Eerste kroon*	-8,7	-10,5	-14,2	1,6	0,9	-0,8	1,4	3,6	6,6	1,1	2,7	7,0
Tweede kroon	-10,6	-6,4	-8,0	1,6	2,2	2,1	0,6	1,2	2,0	2,3	2,7	6,8
Anderlecht*	-8,5	-11,5	-6,7	-0,6	1,1	-0,1	0,9	4,3	6,6	0,3	2,2	7,6
Brussel*	-6,6	-10,3	-11,4	0,6	0,4	-0,6	0,6	2,3	6,1	1,6	2,4	6,2
Elsene*	-14,6	-10,0	-10,3	6,3	4,7	2,3	-0,2	0,2	1,4	1,7	0,2	7,6
Sint-Jans-Molenbeek*	-7,4	-8,4	-14,9	-0,1	-2,2	-1,3	6,0	6,6	6,9	0,4	4,2	4,1
Sint-Gillis*	-7,9	-8,9	-18,6	6,6	0,4	-3,6	-1,1	1,9	3,6	0,7	3,9	9,2
Sint-Joost-ten-Node*	-10,8	-11,9	-28,0	-0,3	-0,6	-1,1	8,6	7,3	6,1	4,4	1,3	10,9
Schaarbeek*	-8,0	-12,0	-21,8	2,2	1,3	-2,3	1,1	6,9	7,6	0,9	4,0	7,7
Oudergem	-9,6	-6,6	-4,1	1,4	3,6	2,9	0,0	0,6	0,4	3,6	2,8	7,4
Sint-Agatha-Berchem	-4,6	-1,2	0,2	1,3	-0,1	2,1	0,0	1,2	3,1	0,8	3,8	3,8
Etterbeek	-18,8	-12,1	-17,9	1,2	3,8	1,9	1,6	1,4	1,0	4,3	2,1	6,1
Evere	-11,8	1,8	-6,6	1,7	3,2	1,3	0,6	3,0	3,6	2,8	4,1	7,7
Vorst	-11,6	-8,2	-16,9	0,0	1,7	-1,2	0,3	1,3	3,3	1,1	1,9	6,8
Ganshoren	-4,7	-7,1	-3,0	0,9	1,2	2,6	1,0	1,9	3,3	1,0	2,6	7,2
Jette	-6,9	-6,0	-4,4	1,6	2,1	0,9	0,8	2,8	3,7	4,6	3,0	6,6
Koekelberg	0,4	-12,4	-8,0	-0,8	1,1	1,2	1,6	1,7	8,6	2,6	1,9	8,6
Ukkel	-9,3	-3,3	-6,6	2,3	2,0	3,6	0,6	0,8	0,6	0,6	3,8	4,4
Watermaal-Bosvoorde	-8,9	1,6	-6,6	2,0	2,8	0,0	0,4	0,3	0,2	2,3	1,6	2,0
Sint-Lambrechts-Woluwe	-14,4	-6,7	-11,2	2,0	2,3	4,9	0,0	0,2	0,4	3,6	1,4	7,0
Sint-Pieters-Woluwe	-12,6	-6,1	-6,6	2,3	1,7	2,4	0,1	0,3	0,4	1,2	2,7	6,2

Bron: Rijksregister, ADSEI, bewerking Interface Demography
 Erratum: de gegevens voor Elsene werden rechtgezet op 20 januari 2009.

Tabel 4: Gemiddeld jaarlijks migratiesaldo per 1000 inwoners naar nationaliteit 1988-2006

2.4.3 Bevolkingsdichtheid

Brussels gewest

In 2008 had het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een bevolkingsdichtheid van 6.497 inw./km². Daarmee was het dichter bevolkt dan de stad Gent of Antwerpen, Charleroi of Luik. Maar de dichtheid varieert sterk binnen het gewest.

19 gemeenten

Er lijkt een zeker patroon van concentrische cirkels op te treden. Binnen de oostelijke kantorenwijk in de Vijfhoek, de Noordwijk en de Europawijk ligt de densiteit beduidend lager omwille van een geringe woonfunctie.

De hoogste dichtheden vindt men in de negentiende-eeuwse wijken²⁴ aan de rand van de binnenstad, met een dichtheid hoger dan 10 000 inw./ km². Zo heeft Sint-Joost-ten-Node de grootste dichtheid met 20 822 inw./ km². De groene perifere zone heeft slechts een geringe bevolkingsdichtheid, met in Watermaal-Bosvoorde de laagste dichtheid van 1.865 inw./km².

Aangezien de bevolkingsdichtheid van Sint-Joost-ten-Node, Sint-Gillis en Schaarbeek reeds dicht tegen of boven 15.000 inwoners per km² ligt, nam die dichtheid de afgelopen twintig jaar niet even drastisch toe. Sint-Joost en Schaarbeek kenden een groei van 10%, terwijl Sint-Gillis haar bevolkingsdichtheid met 3,8% zag toenemen, tot bijna 18.000 inwoners per km².

²⁴ 19de eeuwse gordel: de verstedelijkte gordel uit de 19de eeuw omvat de wijken van de eerste kroon, waar de verstedelijking vooral in de tweede helft van de 19de eeuw plaatsvond. Tot deze gordel behoren ook de oudste wijken van de tweede kroon: de uitbreidingen van de vroegere voorsteden en de tussenruimten die het dichtst bij de Vijfhoek gelegen zijn. In tegenstelling tot de eerste kroon reikt de 19de-eeuwse gordel niet tot aan de militaire lanen (in het oosten) of het ringspoor (in het westen).

	inw/km ² 1990	inw/km ² 2008
België	326	349
Gewest Brussel	5.976	6.497
Brussel	4.193	4.566
Schaarbeek	12.871	14.255
Anderlecht	5.029	5.584
Ukkel	3.291	3.652
Elsene	11.526	12.573
Sint-Jans-Molenbeek	11.695	3.024
Sint-Lambrechts-Woluwe	6.663	6.818
Vorst	7.551	7.827
Sint-Gillis	17.261	17.917
Etterbeek	12.587	14.162
Jette	7.687	8.507
Sint-Pieters-Woluwe	4.338	4.367
Evere	5.916	6.920
Oudergem	3.226	3.331
Watermaal-Bosvoorde	1.930	1.866
Sint-Joost-ten-Node	8.831	21.079
Ganshoren	8.383	8.856
Sint-Agatha-Berchem	6.295	7.112
Koekelberg	13.728	16.222

Tabel 5: Bevolkingsdichtheid in Brussel per gemeente in 1990 en 2008

Brussel bestaat echter niet enkel uit gemeenten met een uitzonderlijk hoge bevolkingsdichtheid. In Oudergem en Watermaal-Bosvoorde neemt de bevolking op de relatief grote oppervlakte nauwelijks toe, waardoor zij respectievelijk 3.331 en 1.886 inwoners per km² herbergen. Ukkel (3.652 inw/km²) heeft een gelijkaardige bevolkingsdichtheid, maar wijkt af van de vorige twee gemeenten omwille van haar grotere oppervlakte én omvangrijker inwonersaantal.

2.4.4 Huishoudens

Brussels Gewest

Het Gewest telde in 2008 508.130 huishoudens. Afgezet ten opzichte van het bevolkingscijfer zorgt dat voor een gemiddelde huishoudengrootte van 2 personen.

Wat opvalt is dat de helft van de huishoudens (49,5%) éénpersoonshuishoudens zijn, terwijl dat percentage over heel België slechts op 33,6% ligt. Het gaat daarbij iets vaker om alleenwonende vrouwen dan mannen (53,5% vs 46,5%). Dat betekent dat 1 op 4 inwoners van Brussel (24%) alleen woont.

19 gemeenten

Schaarbeek, Sint-Jans-Molenbeek en Sint-Agatha-Berchem overschrijden dat gemiddelde het sterkst; de huishoudens in die gemeenten bestaan gemiddeld uit 2,2 tot 2,3 personen.

Elsene is binnen het Gewest de absolute koploper wat betreft alleenwonenden. Het gaat om iets meer dan 65% van de huishoudens of 40% van de inwoners. Ook Etterbeek en Sint-Gillis tellen veel eenpersoonshuishoudens. Sint-Agatha-Berchem daarentegen telt amper 38% eenpersoonshuishoudens, wat betekent dat slechts 16% van de inwoners van die gemeente alleen woont.

Bijzondere aandacht is vereist voor de oudere alleenstaanden, aangezien zij vaak extra zorg behoeven. Men vindt men het vaakst terug in de tweede kroon van het gewest, maar hier en daar ook in een aantal buurten binnen de vijfhoek.

Voor gemiddeld 29% van de familiekeren gaat het om echtparen zonder kinderen. Zulke echtparen wonen naar verhouding meer in gemeenten als Oudergem en de beide Woluwes

(+33% echtparen zonder kinderen). Sint-Joost-ten-Node daarentegen telt amper 21,4% kinderloze echtparen. Andere dicht bevolkte gemeenten zoals Sint-Gillis, Sint-Jans-Molenbeek en Schaarbeek komen evenmin aan 25% kinderloze familiekeren.

Voor de familiekeren met kinderen bestaat er nog weinig verschil tussen het aantal echtparen met kinderen (55,4%) en het aantal alleenstaande ouders met hun kroost (44,6%). De verhouding van moeders met kinderen ten opzichte van vaders met kinderen loopt daarentegen wel scheef: voor elke vader met minstens één kind in zijn huishouden lopen er in Brussel 3,35 moeders met kinderen rond. Alleenstaande moeders hebben bovendien meer kans om een groot huishouden (13,5% met meer dan drie kinderen) te moeten runnen dan vaders (10,2%).

Zulke sekseverschillen komen het sterkst naar voor in de gemeente Sint-Jans-Molenbeek (maar ook in Sint-Joost-ten-Node, Schaarbeek en Brussel) en het minst in Elsene, Ukkel en Sint-Pieters-Woluwe.

2.4.5 Leeftijd

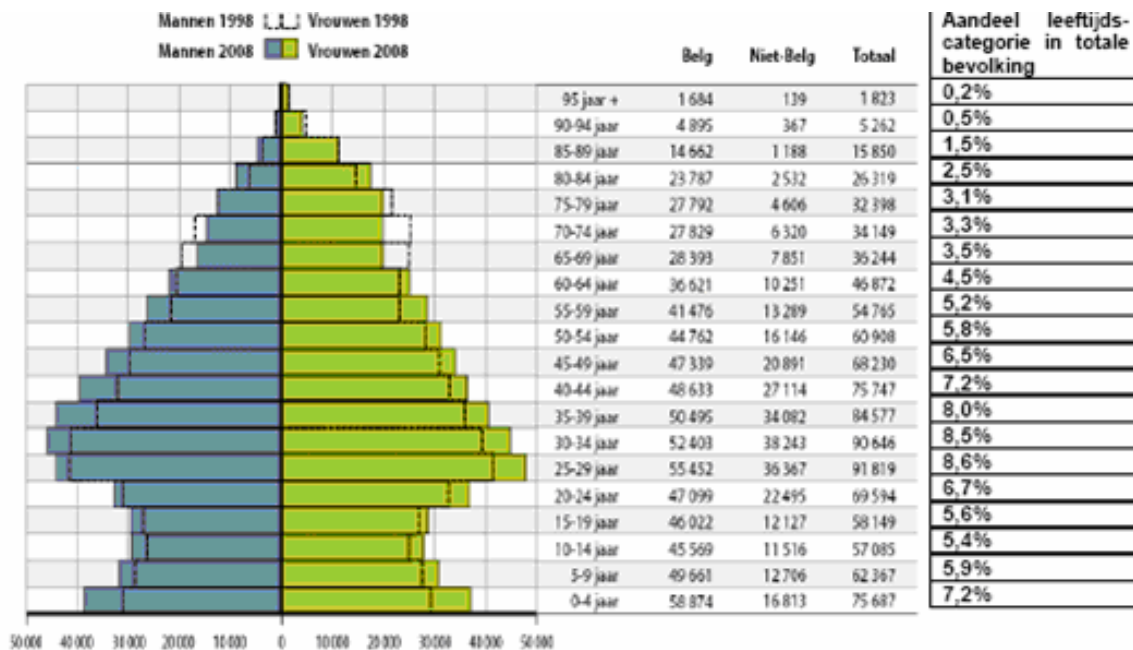
Het Brussels gewest

In 1991 was het Brussels gewest nog het oudste gewest in België, terwijl dit vandaag het jongste gewest is. Er heeft zich dus een radicale ommekeer voorgedaan in de loop van de 15 voorbije jaren.

De gemiddelde leeftijd is er 38,1 jaar, ruim 2 jaar onder de nationale, Vlaamse en Waalse gemiddelden. Brussel is overigens het enige gewest dat haar gemiddelde leeftijd ziet dalen. Ten opzichte van 1990 daalde de gemiddelde leeftijd met ruim een jaar. In dezelfde periode steeg de gemiddelde leeftijd in Vlaanderen en Wallonië met 2 jaar.

Als men de categorie 0- tot 24-jarigen beschouwt, bestaat het Gewest anno 2008 uit ruim 320.000 jongeren, die samen 30,8% van de bevolking uitmaken. Dat aandeel is sinds 1990 (30,1%) licht gestegen en zal dat volgens prognoses blijven doen. In 2015 zouden er ruim 364.000 -25-jarigen in Brussel verblijven, wat zou overeenkomen met 31,9% van de totale bevolking. De 0-24-jarigen zullen tegen 2030 met 405.495 zijn in Brussel, hetgeen een aandeel van 32,3% van de totale Brusselse bevolking betekent.

Vooraf jongeren komen in de hoofdstad wonen. Uiteraard speelt de onderwijsfunctie van Brussel hierin een belangrijke rol. Velen blijven in Brussel wonen na het afstuderen. Jonge werknemers, zeker in een periode waarin ze nog geen kinderen hebben, vormen een tweede belangrijke groep die in de hoofdstad komt wonen in de nabijheid van hun werk. Ook de internationale migratie is hoofdzakelijk jong. Zowel de migratie van EU-burgers als van burgers van buiten de EU heeft een overheersend jonge leeftijdsstructuur. Het resultaat zorgt voor een oververtegenwoordiging van jongvolwassenen in Brussel in vergelijking met de rest van het land.

Figuur 2: Histogram van de Brusselse bevolking 1998-2006

De veroudering is ook zichtbaar in Brussel. Relatief vindt men er het kleinste percentage bejaarden van de drie gewesten, en het aandeel 65-plussers is er sinds 1992 gedaald van 17,5 % naar 15,2 % van de totale bevolking. In reële getallen is er natuurlijk wel een forse stijging en dat zal aangepaste voorzieningen vragen in de toekomst. Vrouwen hebben een hogere levensverwachting dan mannen.

Ook de intensiteit van de veroudering stijgt door de toename van het aantal Brusselaars van 80 jaar en ouder. Volgens de recente Welzijnsbarometer van 2007 is het aantal Brusselaars van tachtig jaar en ouder tussen 2004 en 2006 met 1620 personen gestegen, wat een toename betekent van 3,5 %.

19 gemeenten

Er worden wel grote verschillen vastgesteld tussen de verschillende gemeenten of wijken binnen het gewest. Zo omsluit het Brussels gewest vandaag zowel de jongste gemeente (Sint-Joost-ten-Node) als één van de oudste gemeenten (Ganshoren) van België.

De ruimtelijke verdeling van de leeftijdsklassen toont een duidelijke tegenstelling tussen centrum en de tweede kroon.

De jongste wijken qua leeftijd zijn terug te vinden in het centrum en vallen samen met de wijken van de arme sikkel²⁵ ten westen van de Brusselse Vijfhoek, gaande van laag-Vorst tot Sint-Joost. Ook het verlengde van die zeer jonge zone richting het historische centrum en verder richting de universiteits-campusen en Josaphat wordt nog in hoge mate gekenmerkt door een jonge populatie. Het Brusselse centrum vertoont een hoge jongerenconcentratie.

De buurten met de hoogste percentages zeer jonge kinderen vallen grotendeels samen met de achtergestelde buurten in het Brusselse Gewest, die voornamelijk bestaan uit een migrantenbevolking met een zwakke economische positie

Een tweede zone wordt sterk gekenmerkt door een groter aandeel (jong)volwassenen op actieve leeftijd en een zeer sterke vertegenwoordiging van vooral de 25-39-jarigen. Die concentreren zich in de Vijfhoek, in het gebied tussen Schaarbeek, Elsene en Sint-Gillis.

²⁵ **Arme sikkel:** zone waar al meerdere decennia een concentratie van de op economisch vlak meest kansarme bevolkingsgroepen woont, bestaande uit de wijken in het noorden en het westen van de eerste kroon, die behoren tot de armste wijken van het Brussels Gewest en die een sikkel vormen rond het stadscentrum. De wijken van deze zone zijn:

- binnen de Vijfhoek, het westen van de Noord-Zuidverbinding en de Marollen;
- het oosten van Anderlecht (Kuregem) en Laag-Molenbeek (tussen de spoorlijn en het kanaal);
- in het noorden de gemeente Sint-Joost, het westen van Schaarbeek, Laken en de industriële zones langs het kanaal;
- in het zuiden, de lage gedeelten van Sint-Gillis en Vorst.

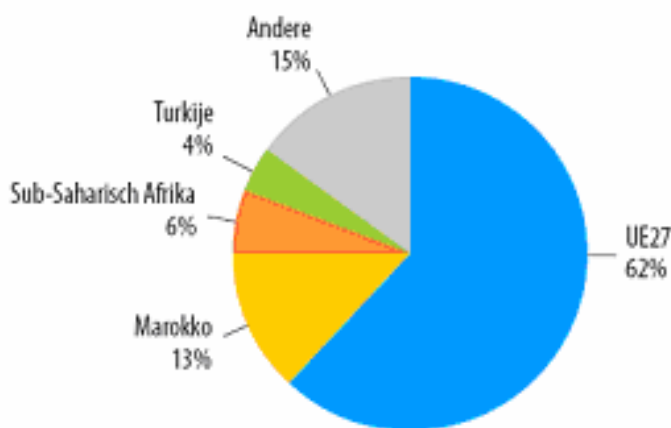
Geografisch gezien vinden we de oudere leeftijdsklasse voornamelijk terug in de tweede (buitenste) kroon van Brussel. Die leeftijdsklasse bestaat in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voornamelijk uit een Belgische bevolking: de populatie boven de tachtig jaar is er bijna uitsluitend Belgisch.

2.4.6 Multicultureel

Het Gewest

Brussel is een internationale metropool met vele hoofdstedelijke functies en kent dus een steeds groter wordende diversiteit aan nationaliteiten.

Op 1 januari 2008 telde het Brussels Gewest officieel 28,1 % inwoners met een vreemde nationaliteit. Dit percentage stijgt jaarlijks lichtjes sinds 2001. De grootste stijging stellen we vast bij mensen uit een land van de Europese Unie. Op 1 januari 2008 vertegenwoordigden zij 61,6 % van de Brusselse niet-Belgische bevolking. Het aantal personen met de Marokkaanse en Turkse nationaliteit blijft dalen, voornamelijk als gevolg van het verkrijgen van de Belgische nationaliteit voor de nieuwe generaties.

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie van de FOD Economie, Rijksregister

Figuur 3: Verdeling van de niet-Belgische bevolking in het Brussels Gewest op 1/1/2008

Volgende tabel geeft aan dat de Fransen het hoogste percentage vertegenwoordigen van de niet-Belgen en verder respectievelijk Marokko, Italië, Spanje, Portugal en Turkije.

Verder valt op dat zowel de Polen als de Roemenen, na de uitbreiding van de Europese Unie, zorgen voor een stijgend het aantal nieuwkomers. De volkstelling van 2001, die ook rekening hield met de etnische origine, geeft aan dat er 45 nationaliteiten met minstens 1000 personen.

Cijfers over de culturele achtergrond zijn enkel te vinden in de socio-economische enquête van 2001. Daaruit blijkt dat 46,3 % van de Brusselaars toen van buitenlandse origine was. Door een groot aantal nationaliteitswijzigingen bij voornamelijk Marokkanen en Turken maar ook bij Congolezen, Joegoslaven en Polen.

Italianen, Spanjaarden, Portugezen en Grieken zijn in veel mindere mate geneigd hun nationaliteit te veranderen.²⁶

²⁶ Daan Willaert en Patrick Deboosere, Buurtatlas van de bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bij de aanvang van de 21e eeuw, 2005, Dossier nr. 42 Brussel: MBHG, BISA.

Nationaliteit	Aantal	Evolutie t.o.v. 2007	% van de totale bevolking	% van de niet-Belgische bevolking
België	753 448	+5 760	71,9 %	nvt
Frankrijk	46 006	+2 298	4,4 %	15,6 %
Marokko	39 095	-1 163	3,7 %	13,3 %
Italië	26 695	-58	2,5 %	9,0 %
Spanje	19 210	-216	1,8 %	6,5 %
Portugal	16 127	+201	1,5 %	5,5 %
Polen	15 645	+2 901	1,5 %	5,3 %
Turkije	10 516	-242	1,0 %	3,6 %
Duitsland	8 886	+316	0,8 %	3,0 %
Roemenië	8 718	+3 221	0,8 %	3,0 %
Verenigd Koninkrijk	8 607	+22	0,8 %	2,9 %
Griekenland	7 779	-252	0,7 %	2,6 %
Congo	7 411	+238	0,7 %	2,5 %
Andere	80 348	+4 250	7,7 %	27,2 %
Totale bevolking	1 048 491	+17 276	100,0 %	100,0 %

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Rijksregister

Tabel 6: Diversiteit van de Brusselse bevolking – Evolutie 2007-2008.

19 gemeenten

“ De geografische spreiding van die nationaliteiten is sterk. De vreemdelingen hebben niet allemaal dezelfde sociaaleconomische status. Die bepaalt, meer nog dan etniciteit of cultuur, de vestigingsplaats in de stad. Er bestaat een duidelijk verband tussen woonplaats en sociaaleconomische status. De toegang tot de huisvestingsmarkt is dus het eerste mechanisme dat de bevolking geografisch verspreidt.

Er zijn twee types woonpatronen te onderscheiden in Brussel. Een eerste type is de spreiding van vreemdelingen uit het Middellandse Zeegebied. Die bevolkingsgroep zit voornamelijk in een zwakke economische positie en neemt zo ook een zwakke positie in op de woningmarkt. Men wordt 'gedwongen' om te gaan wonen in bepaalde wijken waar er nog goedkope huurwoningen te vinden zijn, zoals de centrale en negentiende-eeuwse gordel. Dit woonpatroon weerspiegelt in zekere mate de achterstandssituatie.

Vreemdelingen uit de buurlanden en uit de Verenigde Staten, Scandinavische landen en Japan hebben door een hogere inkomensklasse toegang tot meer begeerde woongebieden verspreid over de hele stad, maar vooral in de zuidoostelijke gemeenten.

Binnen deze twee algemene types van woonpatronen zijn er specifieke woonpatronen per nationaliteit: sommige nationaliteiten hebben uitgesproken voorkeursbuurten. De verklaring daarvoor moet gezocht worden in culturele factoren zoals het samenhangingsgevoel, de eigen taal en religieuze gebruiken. Zo zijn de Turken vaker in hogere concentraties in bepaalde buurten terug te vinden. Veelal zijn ze ook eigenaar in hun buurt. Ook kan de plaats van het werk een rol spelen, zoals bij Duitsers, of de lokalisatie van de internationale scholen, bijvoorbeeld bij Japanners en Amerikanen.

De laatste jaren zijn er op het vlak van nationaliteit twee duidelijke trends merkbaar in de ruimtelijke verspreidingsdynamieken:

- De eerste duidelijke trend is een massale afname van het aantal vreemdelingen, Europese en niet-Europese, in de noordwestelijke kroon, gaande van Sint-Joost tot Sint-Gillis. Die afname loopt parallel met een stijging van het aantal Belgen en kan dus worden verklaard door de naturalisaties en de vervanging van oudere migrantengeneraties door in België geboren kinderen.
- De tweede duidelijke trend is een sterke stijging van het aantal Europese vreemdelingen in het zuidoostelijke gedeelte van de eerste kroon, gaande van Schaarbeek tot Vorst.”

	Belgen en Niet-belgen	Belgen	Niet-Belgen
	Totaal	Totaal	Totaal
België	10.696.866	9.695.418	971.448
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	1.048.431	753.448	295.043
Anderlecht	99.085	74.851	24.234
Oudergem	30.086	23.411	6.675
Sint-Agatha-Berchem	20.976	18.008	2.968
Brussel	148.873	104.808	44.065
Etterbeek	42.902	26.696	16.206
Evere	34.727	28.279	6.448
Vorst	48.906	35.090	13.816
Ganshoren	21.743	18.622	3.121
Elsene	79.768	46.424	33.344
Jette	44.601	37.391	7.210
Koekelberg	19.020	14.640	4.380
Sint-Jans-Molenbeek	83.674	62.781	20.893
Sint-Gillis	45.235	26.191	19.044
Sint-Joost-ten-Node	24.078	16.112	7.966
Schaarbeek	116.039	81.817	34.222
Ukkel	76.732	56.118	20.614
Watermaal-Bosvoorde	24.134	20.155	3.979
Sint-Lambrechts-Woluwe	49.261	34.938	14.323
Sint-Pieters-Woluwe	38.651	27.116	11.535

Tabel 6: Kenmerken van de interne werkgelegenheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest - 2007

Uit deze tabel blijkt dat er vooral in de stad Brussel, Schaarbeek, Elsene, Anderlecht, Sint-Jans-Molenbeek, Ukkel en Sint-Gillis veel niet-Belgen wonen (meer dan 19.000). In Sint-Gillis en Elsene loopt het percentage niet-Belgen op tot boven de 40%. Ganshoren en Jette zijn de Brusselse gemeenten waar in verhouding het minste niet-Belgen wonen (14%).

2.5 ECONOMIE EN TEWERKSTELLING

2.5.1 Brussel is de long van de Belgische economie

Het dynamisme van Brussel is in de eerste plaats economisch. Naar de rijkdom geproduceerd per inwoner is Brussel de tweede rijkste regio van Europa.

Deze ontwikkeling gebeurde onder de gezamenlijke invloed van de volgende factoren:

- de ontwikkeling van de hoogst gekwalificeerde economische activiteitensectoren :diensten aan bedrijven, financiën, hoge administratie, non profit diensten, ...
- de uitbreiding van de Europese Unie naar 27 lidstaten, wat de internationale rol van Brussel heeft versterkt;
- de zeer uitgesproken ontwikkeling van de Brusselese periferie (de Vlaamse en Waalse rand);
- de bevolkingsdynamiek die tot een aanzienlijke bevolkingsgroei heeft geleid.

Brussel is een economisch aantrekkelijke stad met internationale uitstraling. Na Londen, Parijs en Frankfurt neemt ze de vierde plaats in op de lijst van de aantrekkelijkste steden om zaken op te starten. Brussel is ook de enige Belgische stad met een betekenisvolle internationale positie in het netwerk van geavanceerde diensten. Deze is vrij markant in de sector van advertising, recht, financiële instellingen, management en boekhoudkundige diensten

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is op zichzelf goed voor 18,9%²⁷ van het BBP (Bruto Binnenlands Product) en vertoont een economische dynamiek die gelijkaardig is aan of zelfs iets beter scoort dan die van de totale Belgische economie, en die het zeker beter doet dan de steden Antwerpen, Luik of Charleroi. De geproduceerde rijkdom in Brussel ligt 65% boven

²⁷ Chr. Vandermotten, E.Leclercq, T.Cassiers en B.Wayens, De Brusselse Economie, Brusselse Studies, Synthesenota nr. 7, p.1. Volgens de auteurs wordt het cijfer van 18,9% onderschat, omdat het geen rekening houdt met de activiteiten van de internationale instellingen waarvan het product niet in de nationale boekhouding wordt opgenomen. Als dit wel zou gebeuren zou dit het regionale product op ongeveer 19,7% van het gecorrigeerde Belgische product brengen.

het EU-gemiddelde en 40% boven het Belgisch gemiddelde. Brussel is de long van de Belgische economie.

2.5.2 Tertiaire sector: 90%²⁸

De tertiaire sector vertegenwoordigt vandaag nagenoeg 90% van de totale werkgelegenheid. Meer dan de helft van de arbeidsplaatsen in Brussel wordt ingenomen door personen met een diploma van het hoger of het universitair onderwijs (53%). Ter vergelijking: voor heel België is dit 38% en op Europees niveau is dit 26%. Dit fenomeen van de stijgende kwalificatievereisten doet zich in de meeste Europese regio's voor, maar komt duidelijker naar voren in de grote steden met een internationaal karakter. Het aandeel van hooggediplomeerde arbeidskrachten in de werkgelegenheid bedraagt 55% in Inner-London (het centrum van Londen) (tegen 46% voor groot-Londen), 43% in Île-de-France en 42% in Berlijn.

Tussen 1989 en 2007 is het aantal laaggeschoolde werknemers in het Brussels Gewest met 41% gedaald, terwijl het aantal werknemers met een hoog diploma met 62% is toegenomen. De hoogst gekwalificeerde economische activiteitensectoren zijn in Brussel sterk gegroeid.

De vijf activiteitensectoren die in het Brussels Gewest de meeste arbeidskrachten tewerkstellen, zijn, in dalende volgorde: de overheidsdiensten (15,9%), de diensten aan bedrijven (12,7%), de financiële instellingen (10,2%), de handel (9,4%) en de gezondheidszorg en sociale dienstverlening (9,4%). Zij genereren samen bijna 60% van de werkgelegenheid.

De aanwezigheid van de Europese instellingen in Brussel creëert uitgesproken winstkansen voor het toerisme en de horeca. Brussel is de derde congresstad ter wereld met jaarlijks 60.000 tot 70.000 vergaderingen georganiseerd met meer dan 7 miljoen deelnemers. Met het potentieel aan musea, grote en kleine cultuurhuizen en kunstenaars kan Brussel ook de culturele hoofdstad van Europa worden. Met een groei van de tewerkstelling tot gevolg. Deze mogelijkheid wordt door de overheden veel te weinig ontwikkeld. Officiële cijfers over de tewerkstelling in de culturele sector in Brussel zijn niet beschikbaar. (Zie ook 2.5.6)

Hoewel de groei van de werkgelegenheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bescheidener was dan in zijn periferie of in de rest van het land, kon toch een belangrijke herindeling worden opgetekend. In drie activiteitensectoren is de loonarbeid sterk teruggefallen: de industrie, de bouw en de groothandel (onder de druk van de delocalisatie van zijn activiteiten naar de periferie). De sectoren die in Brussel de meeste nieuwe banen hebben gecreëerd, zijn daarentegen, in dalende volgorde: de gezondheidszorg en sociale dienstverlening, de hotels en restaurants, de gemeenschapsvoorzieningen²⁹, de overheidsdiensten, de diensten aan bedrijven, de financiële instellingen, de telecommunicatie en het onderwijs.

2.5.3 Eerste tewerkstellingsbekken van het land: 680.000 banen³⁰

Het relatieve gewicht van het gewest in de nationale interne werkgelegenheid is zeer aanzienlijk.

Het benadert de 16% en is daarmee goed voor 680.000 banen, terwijl net geen 10% van de Belgische bevolking in het gewest woont en het gewest 0,5% van de oppervlakte van het land uitmaakt.

De notie van interne werkgelegenheid heeft betrekking op alle arbeidsplaatsen in het Brussels Gewest, ongeacht of zij door Brusselaars worden ingenomen. Deze notie van interne werkgelegenheid moet worden onderscheiden van de notie van actieve Brusselse

²⁸ Gegevens overgenomen uit "Evolutie van de werkgelegenheid en de werkloosheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: 1989-2009", Brussel, maart 2009, p.4-5

²⁹ Onder 'gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen' dient te worden begrepen 'voorzieningen die gericht zijn op de bevordering van het algemene belang en die ten dienste van de gemeenschap worden gesteld'.

³⁰ Gegevens overgenomen uit "Evolutie van de werkgelegenheid en de werkloosheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: 1989-2009", Brussel, maart 2009, p.1.

beroepsbevolking, die van haar kant de tewerkstelling van alle Brusselaars weergeeft, ongeacht de plaats van de tewerkstelling.

De interne werkgelegenheid omvat 680.000 arbeidsplaatsen, waarvan meer dan de helft door inwoners van de twee andere gewesten wordt ingenomen (het inkomend pendelverkeer bedraagt 52,7%).

Anderzijds behelst de actieve Brusselse beroepsbevolking 377.000 personen, van wie 84,2% in het Brussels Gewest werkt, 10,5% in het Vlaams Gewest en 5,3% in het Waals Gewest.

	2007	In %	Var. 1997-2006	% Vrouwen	Studieniveau			% Brusselaars
					Laag	Midden	Hoog	
Industrie	44 321	6,5	-20,1	31,0	19,8	29,8	50,4	33,7
Bouw	26 751	3,9	-6,6	10,7	40,7	40,8	18,4	63,2
Handel	64 050	9,4	-3,9	47,1	30,5	40,8	28,7	53,4
Hotels en restaurants	26 548	3,9	+31,8	38,7	35,6	42,0	22,5	73,4
Vervoer en communicatie	49 991	7,4	+8,9	26,2	20,7	37,4	41,9	33,0
Financiële instellingen	69 082	10,2	+1,5	45,7	6,0	25,4	68,6	24,6
Diensten aan bedrijven	97 213	14,3	+12,7	43,8	15,6	21,1	63,3	54,9
Overheidsdiensten	108 063	15,9	+14,4	46,2	16,6	37,0	46,4	35,4
Onderwijs	49 959	7,3	+11,5	68,1	9,3	16,5	74,1	52,6
Gezondheidszorg en soc. dienst.	63 781	9,4	+33,7	70,9	12,5	24,0	63,4	59,9
Gemeenschapsvoorzieningen	41 630	6,1	+24,9	44,3	16,1	26,5	57,4	54,4
Divers	38 498	4,7	-	50,5	8,9	17,9	73,2	61,3
Totaal	679 889	100,0	+8,2	45,5	17,5	29,5	53,0	47,3

Bronnen: FOD Economie - ADSEI (EAK), RSZ, berekeningen Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid

Tabel 7: Kenmerken van de interne werkgelegenheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest - 2007

2.5.4 De informele economie

“De rol van de informele economie in Brussel – en vooral in bepaalde buurten van Brussel – is niet bekend, maar zeker niet te onderschatten. Er is een zwaar gemis aan studies omtrent de omvang van de informele economie.

Wel heeft men een vaag idee van de illegale economie en het zwartwerk: naar schatting vertegenwoordigt dat in België tussen de 4 % en 22 % van het bruto nationaal product (bnp). Volgens het ABVV (2006) toont een studie van de statistieken van de diensten voor Sociale Inspectie aan dat de fraude met betrekking tot sociale bijdragen in België op 1.880 miljoen euro per jaar wordt geraamd, d.w.z. 6,8 % van alle sociale bijdragen. De sectoren die daar de grootste rol in spelen, zijn de horeca, de bouwsector en de buurtdiensten aan privépersonen, zoals huishoudelijk werk en tuinonderhoud. Dat zijn allemaal sectoren die in volle ontwikkeling zijn in Brussel.”³¹

Hoe de economie “van onderuit” versterken en dualisering tegengaan?³²

“ Het is onrealistisch om te denken dat de werkloosheidsproblematiek onder de laagstgeschoolden aanzienlijk worden verbeterd door zogenaamde “doorsijpeling” effecten waarbij welvaart gegenereerd binnen de dominante economische sectoren diffuus verdeeld wordt. Een verdere ontwikkeling van deze dominante sectoren kan de sociale kloof nog vergroten. Deze kloof is van nature uit onaanvaardbaar, en kan ook leiden tot een negatief imago voor de stad, omdat ze de aantrekkelijkheid van de stad ondergraaft. Dit zal de vlucht van de middenklasse alleen maar vergroten, terwijl net het omgekeerde beoogd wordt.

De vraag die zich opwerpt is dus hoe de bijdrage van een economie “van onderuit” voor de sociale welvaart en het sociale evenwicht te erkennen?

Hierbij moet men niet de ogen sluiten voor het feit dat deze economie voor een belangrijk deel beroep doet op informele arbeid. Het is ook mogelijk om deze bij te sturen zodanig dat de perverse effecten vermeden worden, zowel voor de arbeidsmarkt in zijn geheel als voor diegenen die hun toevlucht moeten zoeken tot deze economie. Deze economie “van onderuit” omvat onder meer de etnische handel, waarvan bepaalde kernen een ondersteuning verdienen die nu vooral ten gunste van de “klassieke” kernen staat.

³¹ Ibidem Eric Corijn en Eefje Vloeberghs, p.108.

³² Brusselse Studies, De Brusselse economie, synthesesnota nr.7, 26 januari 2009, p.8

Zij omvat ook de gehele sector van de bouw, reparatie, onderhoud, horeca, toerisme, en de persoonlijke dienstverlening, waar geen sprake is van een innovatief beleidskader. Ten slotte is er een nijpend tekort in de sector van de niet-commerciële nabijheidsdiensten, de sociale omkadering en de gezondheid, die een groot aantal plaatselijke ongeschoolde arbeidskrachten kunnen gebruiken.”

2.5.5 De sociale economie

“ De sociale economie bestaat uit een reeks van bedrijven en initiatieven die bepaalde maatschappelijke meerwaarden willen realiseren en daarbij niet volledig marktconform werken. Ze hebben oog voor principes zoals de voorrang van arbeid op kapitaal, democratische besluitvorming, maatschappelijke inbedding, transparantie, kwaliteit en duurzaamheid, maar tegelijkertijd moeten die bedrijven economisch rendabel zijn. Het gaat er niet alleen om risicogroepen zoals vrouwen, migranten en personen met een handicap te werk te stellen, maar die ondernemingen worden ook aangezet tot een winsteconomie door een balans te zoeken tussen economische, sociale en ecologische waarden

De sociale economie wordt voornamelijk gedragen door sociale werkplaatsen, beschutte werkplaatsen en invoegbedrijven. Officieel cijfermateriaal over de aantallen in het Brusselse Gewest zijn echter niet beschikbaar. Buurt- en nabijheidsdiensten zijn ook een vorm van sociale economie, doordat ze duurzame tewerkstelling willen koppelen aan de verhoging van de leefbaarheid en leefkwaliteit van een buurt of wijk.”³³

2.5.6 Creatieve economie

Het Cultuurplan voor Brussel³⁴ ziet Brussel als een toegankelijke, multiculturele en internationale stad, met een grote artistieke dynamiek en een breed cultureel aanbod. Het economisch potentieel van cultuur daarentegen wordt onderbenut. De economische impact ervan is veel kleiner dan in de meest vergelijkbare steden, zo blijkt uit het plan Business Route 2018 for Metropolitan Brussels³⁵. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest mist een cruciale hefboom. Andere metropolen kunnen cultuur als een stuwende kracht in de stadspolitiek benutten – denk aan inplantingen van culturele instellingen en de stedenbouwkundige en architecturale impact daarvan, of aan kunst in de publieke ruimte. Alle belangrijke culturele instellingen in Brussel zijn in handen van de Vlaamse of Franse Gemeenschap of de Federale overheid.

Het plan pleit voor samenwerkingsakkoorden met deze Gemeenschappen en een Gewestelijk Ontwikkelingsplan voor Cultuur. Verder wil men één organisatie die zich specifiek met de cultuurmarketing in Brussel bezighoudt. De cultuursector, de toeristische sector en de horeca moeten structureel met elkaar samenwerken.

Heeft de economie behoefte aan erfgoed en cultuur?³⁶

“ De culturele investeringen, het behoud en de opwaardering van het erfgoed, de promotie van erfgoed en cultuur en de uitbouw van creatieve industrieën lijken prioritair voor de ontwikkeling van een aantrekkelijke postmoderne stadseconomie en vertegenwoordigen collectief winstgevendende investeringen. Deze elementen kunnen bedrijven die twifelen tussen de verschillende grootstedelijke locaties, over de streep trekken. Het zijn eveneens factoren die aanzetten tot een hogere groei van het vrijetijdstoerisme. Naar alle waarschijnlijkheid is het beleid ter ontwikkeling van deze activiteiten niet voldoende krachtig en samenhangend, gezien de versnippering van bevoegdheden tussen de regionale- en gemeenschapsinstellingen. De ontwikkeling van dit soort activiteiten betekent ook een verbetering voor het uitzicht en het onderhoud van de stad, waardoor er banen ontstaan voor laagopgeleide mensen.”

³³ Ibidem Eric Corijn en Eefje Vloeberghs, p.1148-149

³⁴ Dit plan (2009) is een initiatief van het Brussels Kunstenoverleg, de Réseau des Arts à Bruxelles en verscheidene Brusselse kunst- en cultuurinstellingen en –verenigingen. Het plan bevat 34 voorstellen die tot een Brussels cultuurbeleid moeten leiden: ze zijn geadresseerd aan de sector zelf, maar vooral aan alle overheden en de hele Brusselse samenleving.

³⁵ Brussels Route 2018 for Metropolitan Brussels, Brussel, november 2008, 44p.

³⁶ Brusselse Studies, de Brusselse economie, synthesesnota nr.7, 26 januari 2009, p.7.

DE BRUSSELSE PARADOX

Brussel wordt geconfronteerd met een dubbele paradox.

Het is het rijkste gewest van het land met een belangrijke toename van de economische en sociale contrasten op zijn grondgebied: stijging van de werkloosheid, meer armoede, isolering van achtergestelde groepen in armoedige buurten.

Het is een tewerkstellingsbekken van 680.000 arbeidsplaatsen. Maar eind juli 2010 telde het gewest 110.901 niet-werkende werkzoekenden, meer dan 21,7 procent van de Brusselse beroepsbevolking.

In de hoofdstukken tewerkstelling en armoede werd dit gegeven verder toegelicht.

2.6 WERK?³⁷

De werkloosheid in het Brussels gewest is structureel.

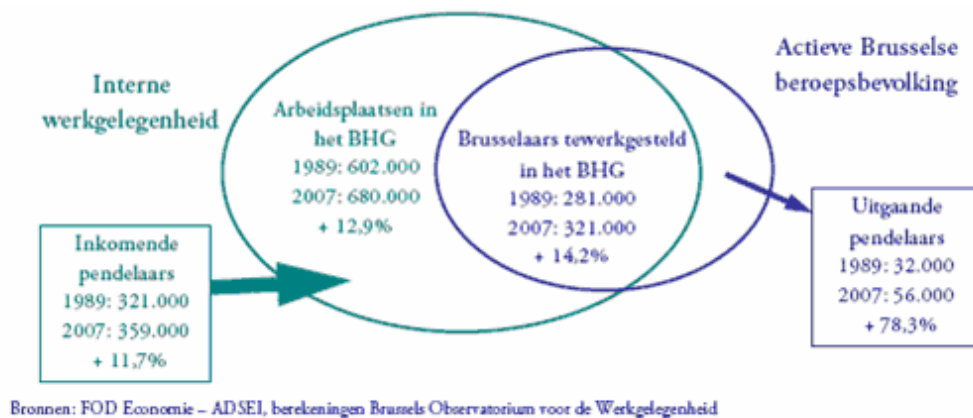
Niet alleen bleef de werkloosheid in de voorbije tien jaar hoog tot zeer hoog ze is ook steeds toegenomen. Van 13,9% in 2000 tot 21,3% van de beroepsbevolking in juli 2010.

Het Federaal Planbureau voorspelt dat de Brusselse werkgelegenheid tussen 2009 en 2011 getroffen zal worden door een vernietiging van 17 750 arbeidsplaatsen. Er wordt een sterke stijging verwacht van de werkloosheidsgraad, die zou oplopen tot 24,2 % in 2012 en daarna terugvallen tot 22,9 %.³⁸

Het aantal laaggeschoolden en jonge werklozen ligt zeer hoog evenals het aantal langdurig werklozen.

2.6.1 Ruimtelijke polarisatie tussen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en zijn omgeving (Vlaams en Waals Brabant).

De institutionele rol van Brussel, de beperkte omvang en het uitermate open karakter van de Brusselse arbeidsmarkt en de aantrekkingskracht die Brussel op de werknemers uitoefent, hebben als gevolg dat de werkgevers vaak buiten de grenzen van dit gebied personeel rekruteren. Wat door onderstaande figuur zeer goed geïllustreerd wordt.

Figuur 4: Interne werkgelegenheid en actieve beroepsbevolking: Brussels Hoofdstedelijk Gewest (1989-2007)

Een onderzoek naar de werkloosheid in het volledige Brussels grootstedelijk gebied brengt grote verschillen tussen Brussel en zijn omgeving aan het licht. In 2007 trof de werkloosheid in Brussel 17,1% van de beroepsbevolking, terwijl de werkloosheidsgraad in de periferie 4,3% bedroeg (3,4% in Vlaams-Brabant³⁹ en 7,0% in Waals-Brabant).

³⁷ Dit hoofdstuk is gebaseerd op een studie die Actiris publiceerde naar aanleiding van het 20-jarig bestaan van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest "Evolutie van de werkgelegenheid en de werkloosheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: 1989-2009", Brussel, maart 2009, 12p.

³⁸ Federaal Planbureau, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, Studiedienst van de Vlaamse Regering, Institut wallon de l'Evaluation, de la Prospective et de la Statistique. Regionale economische vooruitzichten 2008-2014. Brussel, juli 2009

³⁹ Van de 359.000 pendelaars komen er dagelijks 135.000 uit de Vlaamse rand.

Dit enorme verschil duidt op een sterke sociaalruimtelijke polarisatie tussen Brussel en zijn omgeving.

2.6.2 Voornaamste kenmerken van de Brusselse werkloosheid

In het Brussels Gewest worden bepaalde socioprofessionele categorieën meer geconfronteerd met werkloosheid dan andere. In vergelijking met de rest van het land laat het Brussels Gewest meer laaggeschoolde werkzoekenden, meer langdurig werklozen en meer werkzoekenden met een vreemde nationaliteit registreren. De jongerenwerkloosheid is er ook zorgwekkend en overschrijdt de 30%.

2.6.2.1 Jongerenwerkloosheid

In het Brussels Gewest bedraagt zij in 2007 34,4%, wat twee keer zoveel is dan het Europese gemiddelde.

Deze hoge werkloosheidsgraad kan deels worden verklaard door factoren die te maken hebben met het onderwijs, zoals het falen op school, de dualisering van het onderwijs in Brussel, maar ook de langere duur van de studies. Jonge universitairers beëindigen hun studies gemiddeld op de leeftijd van 24 jaar.

Maar naast het kwalificatieniveau dragen ook andere omstandigheden bij tot de hoge werkloosheid onder de jongeren. Een belangrijk element is de etnische discriminatie bij aanwerving.

Meer nog dan de globale werkloosheid, volgt de jongerenwerkloosheid dezelfde lijn als de sociaalruimtelijke scheiding in het gewest, waardoor zij het hardst toeslaat in de gemeenten van de eerste kroon en die met de oudere stadswijken. Vele jonge Brusselaars van buitenlandse origine zijn hier het slachtoffer van.

2.6.2.2 Werkloosheid bij laaggeschoolden

Ondanks het hogere kwalificatieniveau van de arbeidskrachten in het Brussels Gewest, ook bij de werkzoekenden, is een groot deel van de werklozen nog steeds laaggeschoold (ongeveer twee derde). De werkloosheid onder laaggekwalificeerden ligt drie keer hoger dan bij de hooggeschoolde werklozen. In Brussel bedraagt de werkloosheidsgraad voor het laagste studieniveau 29,8%, tegen 8,7% voor werklozen met een diploma van het hoger onderwijs.

Er moet echter worden opgemerkt dat de werkloosheidscijfers voor alle studieniveaus in Brussel systematisch hoger zijn dan in België. De hoge werkloosheid in Brussel kan dus niet eenvoudigweg tot een kwalificatieprobleem worden gereduceerd, gezien het grote aantal werkzoekenden met een diploma van het hoger onderwijs die eveneens in de werkloosheid verzeilen.

2.6.2.3 Langdurig werklozen

In 2007 bedroeg het aandeel van de langdurig werklozen 57,5%.

Langdurig werklozen hebben gemiddeld twee keer minder kans om uit de werkloosheid te geraken dan nieuw ingeschreven werkzoekenden. Deze gegevens illustreren de omvang van de structurele component van de werkloosheid en tonen aan hoe moeilijk het is om uit de langdurige werkloosheid te geraken.

2.6.2.4 Werkloosheid en discriminatie

In Brussel, een multicultureel gewest, is het probleem van de discriminatie bij aanwerving bijzonder zorgwekkend. Hoewel de werkloosheid iedereen kan treffen, is het risico groter voor de allochtone bevolking.

Het opleidingsniveau, het sociale netwerk, de toegang tot informatie, de sociale afkomst, het gebrek aan beroepservaring, onvoldoende kennis van het Nederlands en etnische

discriminatie bij aanwerving zijn bepalende factoren die maken dat de allochtone bevolking moeilijk aan werk geraakt en minder werkzekerheid heeft.

Het behalen van een diploma van het hoger secundair onderwijs of het hoger onderwijs biedt deze groepen minder garanties op een toetreding tot de arbeidsmarkt. Bij een gelijke kwalificatie lopen zij immers meer risico op werkloosheid.

2.6.3 Voornaamste verklarende factoren van de werkloosheid in het Brussels Gewest

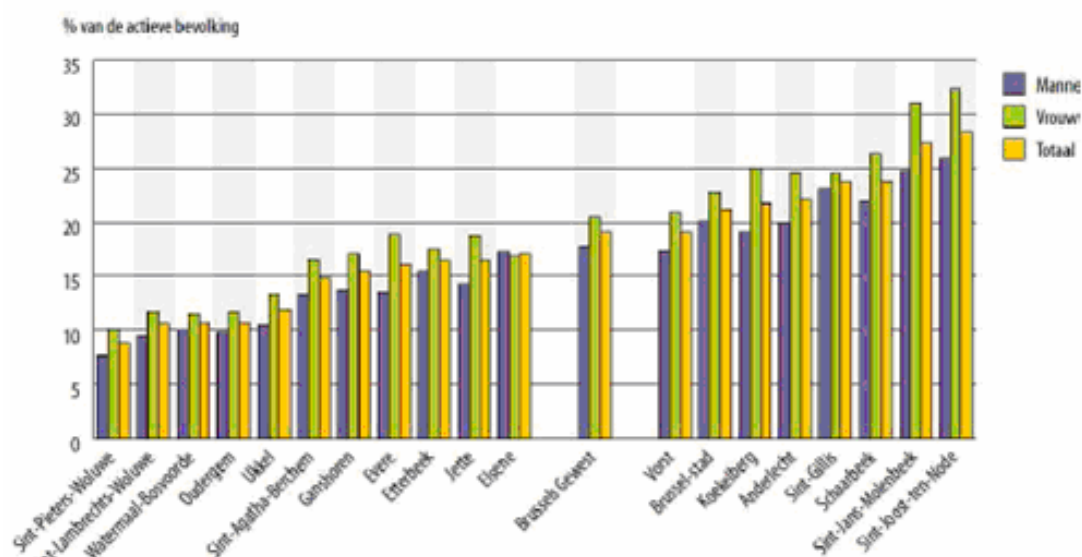
Veel meer dan in de andere gewesten zien we in Brussel een zeer zwakke correlatie tussen de groei van de werkgelegenheid en de daling van de werkloosheid. Het gaat hier om een essentieel aspect van de Brusselse paradox waarbij het zeer moeilijk blijkt om sociale vooruitgang en economische groei aan elkaar te koppelen. Die relatieve ontkoppeling is te wijten aan een hele reeks factoren, waarvan er enkele dominant zijn op het niveau van het Gewest.

Een overzicht:

- de zeer hoge kwalificatievereisten in Brussel, terwijl een belangrijk deel van de arbeidsreserve
- laaggekwalificeerd is (structureel tekort aan laag en middengekwalificeerde arbeidsplaatsen);
- het falen op school en de dualisering in het onderwijs;
- het zwakke tweetaligheidsniveau van de Brusselse werkzoekenden, dat haaks staat op de hoge eisen inzake talenkennis, zelfs voor bepaalde laaggekwalificeerde arbeidsplaatsen (bijvoorbeeld in de horeca of de handel). Brusselse werkzoekenden kunnen moeilijker op de arbeidsmarkt worden ingeschakeld omdat zij het Nederlands onvoldoende beheersen;
- de uiterst hoge concurrentiedruk op de Brusselse arbeidsmarkt, vanwege de omvang van het tewerkstellingsbekken (pendelpercentage van 53%);
- de omvang van de discriminatie bij aanwerving en dan vooral de etnische discriminatie. In een
- multicultureel gewest als Brussel, waar een groot deel van de jongeren allochtoon is (26,3% van de inwoners heeft niet de Belgische nationaliteit en tussen 1989 en 2006 vonden bijna 200.000 naturalisaties plaats) is een dergelijk fenomeen bijzonder zorgwekkend;
- de residentiële segregatie die de bewoners uit de sociaaleconomisch achtergestelde buurten treft en de discriminatie op basis van origine vaak nog versterkt;
- de nieuwkomers op de arbeidsmarkt: ongeveer 8% van de Brusselse beroepsbevolking bestaat uit nieuwe immigranten;
- demografische factoren: de bevolkingstoename situeert zich in Brussel voornamelijk in de jongere leeftijdscategorieën, die bij een dalende conjunctuur de eerste slachtoffers van een toename van de werkloosheid zijn.

2.6.4 De 19 gemeenten

2.6.4.1 Spreiding van de werkloosheid over de 19 gemeenten (cijfers Actiris, 2008)

Figuur 4: Aandeel van de actieve bevolking dat werkloos is per Brusselse gemeente

De werkloosheid is in alle Brusselse gemeenten hoog (10% en meer) tot zeer hoog (20% en meer) in de armere gemeenten.

2.6.4.2 Sociale dualisering

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest lijdt onder een zeer uitgesproken sociale dualisering tussen de verschillende gemeenten, maar ook tussen de verschillende buurten in deze gemeenten.

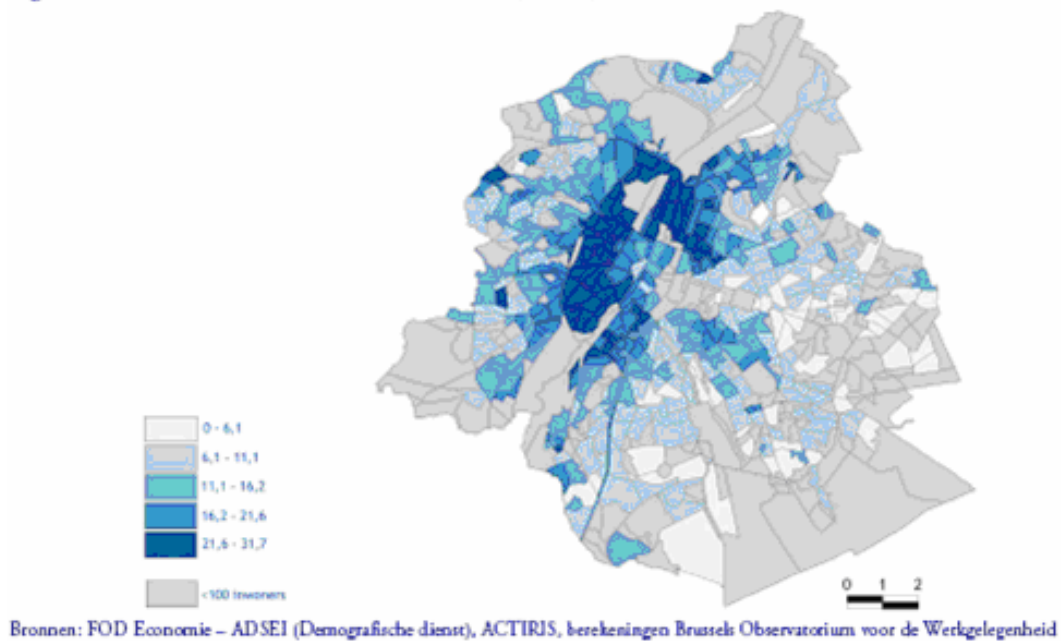
De sociaalruimtelijke contrasten zijn in Brussel groter dan in eender welk ander stedelijk gebied in België.

Meer dan een vierde van de inwoners van Brussel woont in een wijk waar de werkloosheid de grens van de 25% overschrijdt. Volgens algemenere schattingen zou 36% van de bevolking en 39% van de huishoudens in deze Brusselse wijken moeite hebben om rond te komen.

Bepaalde centrale wijken van het Brussels gewest kampen met andere woorden met een hoge concentratie aan kwetsbare groepen die in armoede leven. Het gaat vooral om de buurten langs het kanaal - de vroegere industriële as van Brussel - en rond de Vijfhoek.

Uit volgende kaart blijkt duidelijk dat de kansarme bevolkingsgroepen, vaak allochtonen, zeer sterk geconcentreerd zijn in wat men "de arme sikkel"⁴⁰ noemt.

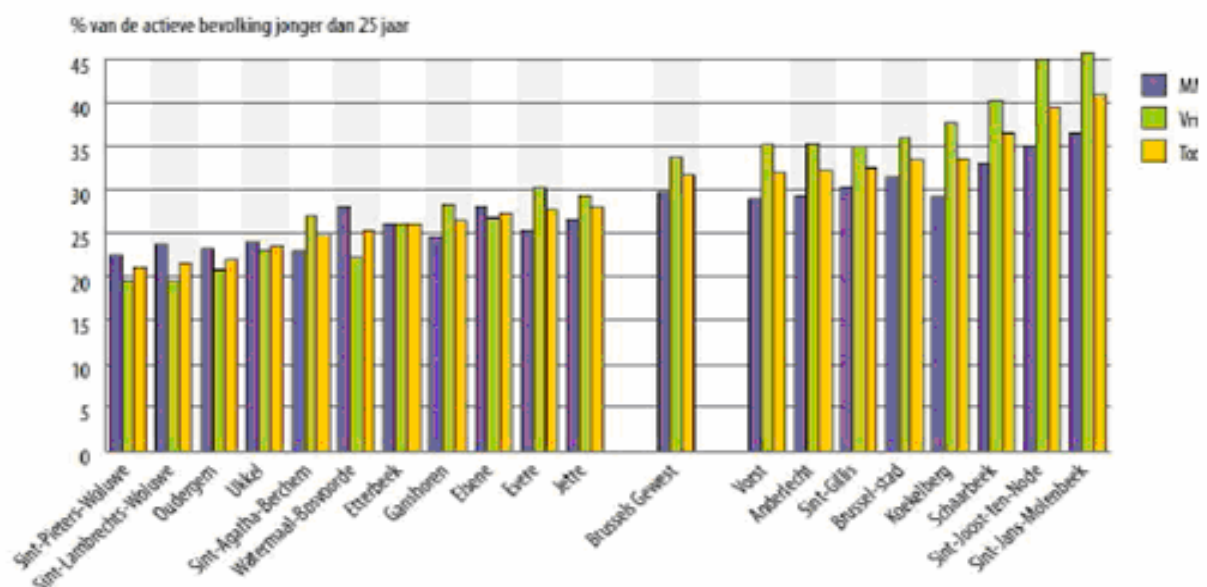
⁴⁰ **Arme sikkel:** zone waar al meerdere decennia een concentratie van de op economisch vlak meest kansarme bevolkingsgroepen woont, bestaande uit de wijken in het noorden en het westen van de eerste kroon, die behoren tot de armste wijken van het Brussels Gewest en die een sikkel vormen rond het stadscentrum. De wijken van deze zone zijn:
 – binnen de Vijfhoek, het westen van de Noord-Zuidverbinding en de Marollen;
 – het oosten van Anderlecht (Kuregem) en Laag-Molenbeek (tussen de spoorlijn en het kanaal);
 – in het noorden de gemeente Sint-Joost, het westen van Schaarbeek, Laken en de industriële zones langs het kanaal;
 – in het zuiden, de lage gedeelten van Sint-Gillis en Vorst.

Figuur 5: Aandeel werkzoekenden in de bevolking op beroepsactieve leeftijd in het Brussels Gewest (%)

2.6.4.3 De jongerenwerkloosheid

De hoge werkloosheidsgraad bij de jongeren kan deels worden verklaard door factoren die te maken hebben met het onderwijs, zoals het falen op school en de dualisering van het onderwijs in Brussel. Maar naast het kwalificatieniveau dragen ook andere omstandigheden bij zoals etnische discriminatie bij aanwerving. Verder speelt in het Brussels gewest het gebrek aan begeleidingscapaciteit de jonge werklozen parten. Jongeren raken gedemotiveerd door opeenvolgende mislukkingen op de arbeidsmarkt en het gebrek aan rolmodellen. Voorts zijn de Brusselse jongeren onvoldoende geïnformeerd over hun rechten en plichten op de arbeidsmarkt. Tegelijk zijn ze onvoldoende opgeleid inzake communicatieve vaardigheden, persoonlijke administratie en zelfredzaamheid. Tenslotte is de bevoegdheidsverdeling tussen het gewest (begeleiding) en de gemeenschappen (opleiding) en de versnippering van allerlei andere begeleidings- en tewerkstellingsinitiatieven.

Figuur 6: Aandeel van de Brusselse actieve bevolking dat werkloos is per Brusselse gemeente

De jongerenwerkloosheid is in alle gemeenten zeer groot en in de armere gemeenten catastrofaal. Reeds in 2008 was de werkloosheid in de armere gemeenten 33 tot 41%. Cijfers (zie tabel) tot 2009 geven voor Sint-Jans-Molenbeek 43,2% aan. Hypothetisch kan men stellen dat deze in sommige wijken nog veel hoger liggen.

Totaal	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	2009*
Anderlecht	30,6	32,4	31,4	32,1	34,6	34,9	34,1	31,8	34,2
Oudergem	19,0	22,0	23,3	24,9	24,0	24,5	22,7	21,7	23,7
St-Agatha-Berchem	22,2	24,3	26,6	27,2	26,4	26,5	25,0	24,5	27,5
Brussel	32,0	34,6	36,1	36,0	36,2	37,1	34,5	33,0	34,8
Etterbeek	26,2	28,6	31,0	30,7	29,1	28,8	27,0	25,7	29,7
Evere	23,7	26,4	25,6	26,7	28,2	28,1	27,7	27,3	32,6
Vorst	29,0	31,4	35,4	34,9	33,8	33,8	33,7	31,4	33,7
Ganshoren	22,6	24,1	26,1	28,3	26,1	26,1	26,2	26,1	29,4
Elsene	26,5	28,4	33,5	34,1	30,9	31,9	29,0	27,0	28,9
Jette	24,5	27,7	27,5	29,3	29,5	31,5	30,0	27,5	31,9
Koekelberg	31,6	33,9	33,8	37,2	38,5	40,7	35,3	33,0	34,4
St-Jans-Molenbeek	37,3	39,8	38,3	37,9	40,5	41,5	41,8	40,3	43,2
St-Gillis	34,8	35,2	39,7	41,0	37,5	36,8	34,9	32,1	34,8
St-Joost-ten-Node	39,0	40,2	38,9	41,2	43,7	43,4	41,0	39,0	40,8
Schaarbeek	35,3	36,6	36,3	37,1	38,2	40,0	38,3	36,0	37,4
Ukkel	21,5	23,8	28,2	28,3	25,1	27,2	25,8	23,2	25,0
Watermaal-Bosvoorde	20,6	23,2	27,6	28,9	24,1	25,7	27,5	24,8	28,1
St-Lambrechts-Woluwe	18,8	21,2	23,3	23,5	22,6	24,7	22,5	21,2	23,8
St-Pieters-Woluwe	17,7	20,5	22,7	23,8	23,0	22,4	21,9	20,7	20,8
Brussels Gewest	30,0	32,1	33,1	33,6	33,7	34,6	33,0	31,2	33,5

* Op basis van de indeling van de actieve beroepsbevolking volgens gemeente (Steunpunt-WSE 2007) en op basis van de actieve beroepsbevolking (EAK008)

Bronnen: NBB, FOD Economie - ADSEI (EAK), ACTIRIS, Steunpunt-WSE, berekeningen Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid

Tabel 9: Werkloosheidsgraad jongeren (<25 jaar) volgens gemeente (jaargemiddelde 2001-2009)

2.7 INKOMEN⁴¹

Brussels gewest

De welvaartsindex, het gemiddeld inkomen per inwoner van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, situeert zich in de aanslagjaren 1995 tot 2006 voortdurend onder het landelijk gemiddelde. Bovendien is het gemiddeld inkomen per inwoner van het gewest gedurende het laatste decennium jaarlijks gezakt ten overstaan van het Belgische gemiddelde. In het aanslagjaar 2006 blijft het Brussels gewest het armste gewest en ligt het gemiddelde fiscale inkomen per inwoner lager dan in elk van de tien provincies van ons land. De fiscale statistieken van 2007 bevestigen dat de laagste inkomens in Brussel sterker vertegenwoordigd zijn dan in België.

Volgens de huishoudbudgetenquête van 2007 liggen de inkomens per huishouden in Brussel (€ 33.965) onder het niveau van de Vlaamse (€ 38.726) en Waalse huishoudens (€ 34.530). De uitgaven per jaar van de huishoudens in Brussel bedragen gemiddeld € 29.189 terwijl het in Vlaanderen om € 34.069 gaat en in Wallonië om € 31.130.

19 gemeenten

Wanneer we het gemiddeld inkomen van de Brusselaars bekijken, merken we grote verschillen tussen de 19 gemeenten, zoals blijkt uit onderstaande tabel.⁴²

Administratieve eenheden	Aantal aangiften	Aantal inwoners	Gemiddeld inkomen per aangifte (in EUR)	Gemiddeld inkome per inwoner
Arrondissement Brussel-Hoofdstad	545.731	1.025.009	22.516	11.988
Anderlecht	54.179	96.806	19.076	10.676
Oudergem	16.115	29.616	27.762	15.106
Sint-Agatha-Berchem	11.763	20.254	24.545	14.255
Brussel	77.379	145.350	20.487	10.906
Etterbeek	20.867	42.041	23.116	11.474
Evere	18.756	33.795	22.305	12.379
Vorst	26.881	48.001	22.065	12.357
Ganshoren	13.101	21.182	22.834	14.123
Eisene	40.722	77.799	23.611	12.359
Jette	25.174	43.272	22.544	13.115
Koekelberg	10.117	18.349	20.963	11.558
Sint-Jans-Molenbeek	41.246	80.754	18.236	9.314
Sint-Gillis	23.401	44.516	18.439	9.693
Sint-Joost-ten-Node	11.556	23.671	15.737	7.683
Schaarbeek	57.709	112.719	19.776	10.125
Ukkel	38.982	76.265	30.357	15.517
Watermaal-Bosvoorde	13.568	24.088	28.349	15.968
Sint-Lambrechts-Woluwe	25.573	48.133	27.512	14.617
Sint-Pieters-Woluwe	18.642	38.393	33.271	16.155

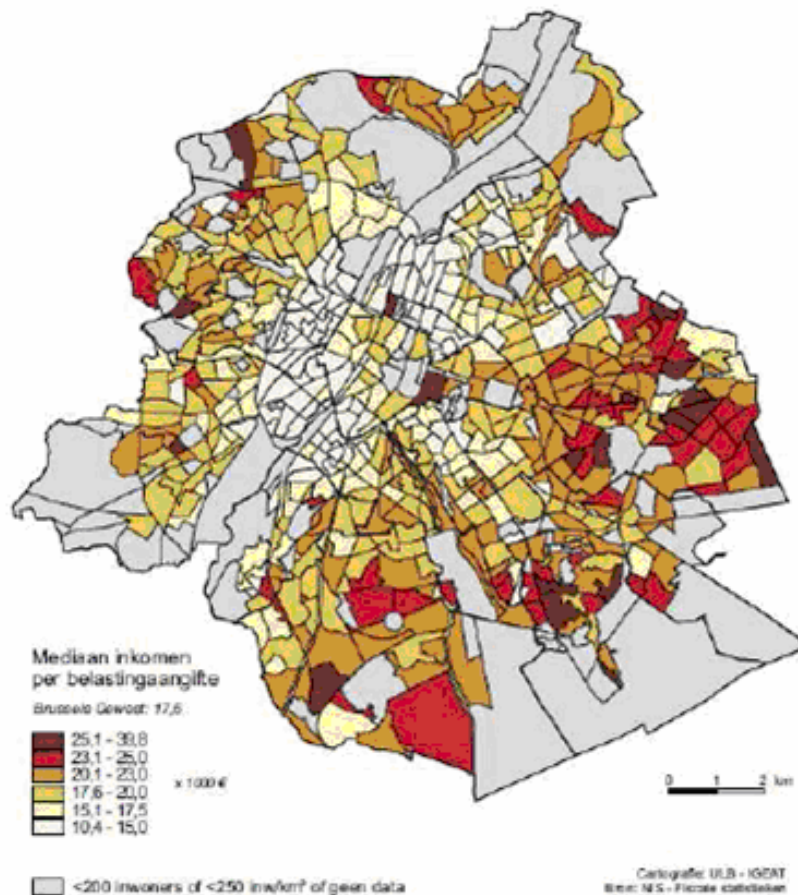
Tabel 10: Fiscale inkomens, aanslagjaar 2007, inkomens 2006, per Brusselse gemeente

Wanneer we het mediaan inkomen⁴³ van de Brusselaars geografisch meer in detail bekijken merken we grote verschillen tussen de wijken, zoals wordt geïllustreerd door onderstaand kaartje.

⁴¹ Welzijns- en gezondheidsatlas van Brussel-Hoofdstad 2006, p.75-88

⁴² Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI), Fiscale Statistieken, 2007

⁴³ **Mediaan inkomen:** wanneer men alle inkomens rangschikt van het kleinste tot het hoogste bedrag, is het mediaan inkomen het bedrag in het midden van de rangschikking. Dit betekent dat de helft van de inkomens lager is dan het mediane inkomen, en de helft hoger. De mediaan wordt minder beïnvloed door extreme waarden (zeer hoog of zeer laag) dan het gemiddelde. De "armoederisicogrens" wordt vastgelegd op 60 % van het mediane inkomen.

Figuur 7: Mediaan inkomen per belastingaangifte, naar statistische buurt in Brussel.

De laagste belastbare inkomens zijn geconcentreerd in het westen van de vijfhoek en in het westelijke gedeelte van de eerste kroon, dat in een sikkelvorm rond de vijfhoek ligt (van het lager gelegen gedeelte van Sint-Gillis in het zuiden tot Sint-Joost-ten-Node in het noorden via Laag-Molenbeek, wat de arme sikkel wordt genoemd).

In de top vijf van Belgische gemeenten met het laagste fiscale inkomen per inwoner zijn vier Brusselse gemeenten: Sint-Joost-ten-Node, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Gillis en Schaarbeek. Ook de sociale woonwijken van de tweede kroon tekenen zich met relatief lage inkomensniveaus op contrasterende wijze af tegenover hun onmiddellijke omgeving. Dit is met name het geval in Mariendal in Nederover-Heembeek, in de Modelwijk in Laken, in Peterbos in Anderlecht en ook in Homborch in Ukkel.

Daartegenover treft men de hoogste inkomens aan in de tweede kroon, in het zuidoostelijke kwadrant⁴⁴ van het Gewest met enkele uitbreidingen aan de randen van de Louizalaan en de Europese wijk. Ook in het westen onderscheiden bepaalde wijken van de tweede kroon zich door hoge inkomenswaarden, hoewel dit in mindere mate en meer verspreid het geval is, wat op een uitgebreide aanwezigheid van de middenklasse wijst. Enkele buurten van de vijfhoek vertonen hogere waarden dan deze van de aangrenzende buurten. Dit zou een verklaring kunnen vinden in de gentrificatieprocessen waarbij jonge actieve gediplomeerden aan het begin van hun carrière zich vestigen in de buurten van het stadscentrum.

2.8 HUISVESTING

2.8.1 Huren: 60%

In 2001 huurde 60% van de Brusselse huishoudens (230.000 huishoudens) hun woning.

⁴⁴ **Kwadrant:** een kwadrant verwijst in het algemeen naar het resultaat van de verdeling in vieren van een oppervlakte. Zo bestaat het zuidoostelijke kwadrant van Brussel uit de wijken in de oostelijke helft van de zuidelijke helft van de stad.

Naarmate men het centrum nadert, neemt dat percentage toe tot 80%. In de meest landelijke en perifere buurten van het gewest treft men soms slechts 35% huurwoningen aan. Brussel verschilt ook van de twee andere gewesten wat betreft het hoge aandeel appartementen, studio's, kamers en loften (68,5% tov 19,5% in Vlaanderen en 16,4% in Wallonië) Dit is een weerspiegeling is van de typisch stedelijke context van kleinere huishoudens, waaronder veel eenpersoonshuishoudens.⁴⁵

2.8.2 Huurprijs

De gemiddelde en mediane huurprijs in het gewest lagen in 2006 op respectievelijk €508 en €468.

De huurprijzen volgen daarbij de typologie van Brussel zoals die al meermaals is beschreven. In de Zuidoostelijke gemeenten treft men de duurste huurwoningen aan, met gemiddelden boven €550. Wie naar Molenbeek, Schaarbeek of Sint-Joost-ten-Node trekt, stoot op een gemiddelde huurprijs van 450€ of minder.⁴⁶

In het Brussels Gewest besteedt de meerderheid van de huurders (54%) tussen 41% en 65% (de armsten) van het hele gezinsinkomen aan de huur van hun woning, hoewel een vierde (van het volledige budget) doorgaans als het maximum wordt beschouwd. De situatie wordt nog erger, aangezien de armste 30% van de Brusselaars nog maar toegang hebben tot 4% van de huurmarkt (als het aandeel van de huur in het gezinsbudget wordt vastgelegd op 25%) tegenover 12% een vijftiental jaar geleden.⁴⁷

2.8.3 Basiscomfort

Brussel telt meer woningen zonder basiscomfort dan de andere vier grote steden van ons land. Binnen Brussel bestaan er grote verschillen tussen de arme en rijkere gemeenten.⁴⁸

Brussel herbergt in verhouding tot de andere gewesten het meeste woningen (9,2%) zonder klein comfort (een toilet en een individuele bad- of douchekamer) en het minst aantal woningen met groot comfort (44,5% van de woningen).⁴⁹

Wanneer men het percentage woningen met beperkt of basiscomfort per statistische buurt in kaart brengt, blijken die woningtypes voornamelijk in de sikkels en het centrum van Brussel voor te komen (overal meer dan 43%). Woningen in slechte of zeer slechte staat maken één kwart uit van het woningpark van diezelfde wijken. De Zuidoostelijke wijken scoren in het algemeen (veel) beter op die indicatoren.

Op basis van de laatste socio-economische enquête (2001) kan men besluiten dat 24% van de woningen in het Brussels Gewest in slechte staat verkeren.

2.8.4 Sociale woningen⁵⁰

In 2009 had de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij 38.526 sociale woningen in de aanbieding, ofwel 7,6% van het hele Brusselse woningbestand. Dat zijn er 12 meer dan in 2008. Tegelijk stonden ruim 30.000 huishoudens op de wachtlijst voor een sociale woning. Dat zijn er 4.000 meer dan in het jaar voordien.

In Brussel bestaat er een tekort aan sociale woningen van 80%.

De laatste jaren is er wel een lichte uitbreiding van het aanbod via de sociale verhuurkantoren, maar globaal genomen blijft het aanbod enorm ontoereikend. Van de 38.526 sociale woningen moeten nog 2.341 leegstaande wooneenheden worden afgetrokken, meestal wegens renovatiewerken die in uitvoering zijn of op stapel staan.

⁴⁵Vanneste, D., Thomas, I. & Goossens, L. (2007). *Le logement en Belgique*. Brussel: AD SEI..

⁴⁶ Nieuwsbrief Stad en Gemeenten van Brussel-Hoofdstad, 10 juli 2007

⁴⁷ Bernard N., Zimmer P., Surkin J., Staten-Generaal van Brussel, Huisvesting, Grondbeleid en Openbare Ruimte, in: Brussels Studies, Synthesenota nr. 6, 19 januari 2009, p. 1.

⁴⁸ Gezondheidsindicatoren Brussel 2004, Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 156 p.

⁴⁹ Vanneste, D., Thomas, I. & Goossens, L., idem.

⁵⁰ "Armoederapport Brussel 2008", Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-hoofdstad, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.

Indien alle sociale woningen, alle door de sociale verhuurkantoren beheerde woningen, alle woningen die beheerd worden in het kader van de huursteun van het Woningfonds en, ten slotte, alle woningen die eigendom zijn van de lokale overheden per 31 december 2007 worden samengeteld, zijn er in het Brussels Gewest in totaal nooit meer dan 49.613 door de overheden beheerde woningen.

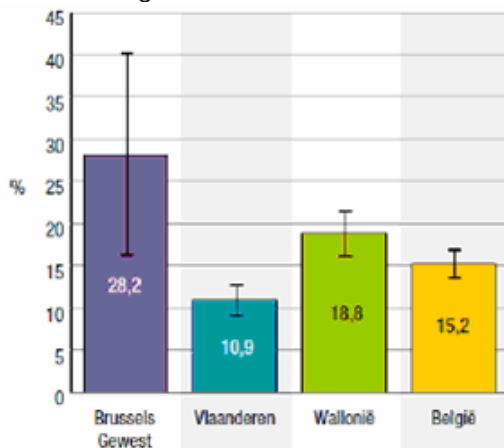
Tegelijk staan in het Brussels Gewest tussen 15.000 en 30.000 woningen leeg. 80% van die woningen behoort tot de privésector. 62% ervan is eigendom van particulieren. 5.000 van dat grote aantal onproductieve woningen zouden onmiddellijk kunnen worden verhuurd in de staat waarin ze zich bevinden.

2.9 RIJK BRUSSEL EN ARME BRUSSELAARS⁵⁷

Brussel is een rijke stad. Niet alle Brusselaars lijken echter te kunnen profiteren van dit economisch succes: een groot aantal Brusselaars leeft in financiële moeilijkheden.

In België komt de armoederisicogrens voor een alleenstaande overeen met een inkomen van € 10 788 per jaar of € 899 per maand. Voor een alleenstaande ouder met twee kinderen ligt de grens op € 11 69 per maand, voor een koppel met twee kinderen op € 1 888 per maand.

Eén vierde van de Brusselaars moet zien rond te komen met een inkomen onder de armoederisicogrens.

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EU-SILC 2007

Figuur 7: Bevolking, onder de armoederisicogrens per gewest, aandeel met betrouwbaarheidsintervallen, inkomens 2006.

2.9.1 Oorzaken

De belangrijkste oorzaak van de mismatch tussen het economisch succes van de stad en de financiële kwetsbaarheid van haar inwoners ligt in het feit dat meer dan de helft van de jobs in Brussel ingenomen zijn door niet-Brusselaars. Meer dan de helft van de loontrekkers die bijdragen aan het hoge BBP woont buiten Brussel, of, anders gesteld, een groot deel van de rijkdom die in Brussel geproduceerd wordt, verdwijnt uit Brussel.

De Brusselaars zelf halen hun inkomen minder vaak uit arbeid: ongeveer een vijfde van de actieve bevolking heeft geen inkomen uit arbeid en leeft van een minimum- of vervangingsuitkering. In 2008 waren ongeveer 30 000 Brusselse huishoudens aangewezen op een leefloon of equivalent leefloon van het OCMW, meer dan 90 000 Brusselaars ontvingen een werkloosheidsuitkering en 11 500 ouderen een inkomensgarantie voor ouderen.

⁵⁷ Dit hoofdstuk is gebaseerd op de Beleidsnota Armoedebestrijding 2009-2014, p.17-28, Observatorium voor Welzijn en Gezondheid.

Deze uitkeringen zijn te laag en bieden onvoldoende inkomensbescherming om menswaardig te leven. Het leefloon en de minimum werkloosheidsuitkering liggen zelfs onder de armoederisicogrens.

Ook de inschakeling op de arbeidsmarkt blijft zeer moeilijk verlopen voor heel wat Brusselaars. (Zie hoofdstuk V: Werk?)

Veel Brusselaars worden geconfronteerd met een combinatie van verschillende achterstellingsfactoren: naast moeilijke inschakeling op de arbeidsmarkt en langdurige werkloosheid ook schoolachterstand en laag opleidingsniveau, schuldenoverlast, moeilijke toegang tot de huisvestingsmarkt, veel (kinderen in) huishoudens zonder inkomen uit arbeid, gebrek aan gezondheidskapitaal (met sociale gezondheidsongelijkheden die reeds beginnen in de baarmoeder).

Bovendien wijzen verscheidene indicatoren naar verschillen naar geslacht, nationaliteit, huishoudsituatie, buurt waarin men woont, ...

Een goede indicator voor de socio-economische positie van de bevolking is de scholingsgraad. De oudere Brusselse bevolking telt minder laaggeschoolden dan in België. Vanaf de leeftijdsgroep 45-54 jaar telt het Brussels gewest meer laaggeschoolden dan gemiddeld in het land en de achterstand neemt toe naarmate de leeftijd daalt.

We moeten dus vaststellen dat, waar we voor de oudste leeftijdscategorieën (55-64 en 65+) nog een bevoorrechte situatie van de Brusselaars zien ten opzichte van de andere gewesten, het Brussels gewest haar historische voorsprong inzake scholingsgraad verloren heeft en, erger nog, dat de achterstand ten opzichte van de rest van het land jaarlijks groter wordt.

2.9.2 Ongelijkheid en levensloop: kinderarmoede en kwetsbare jongeren

Met de gemiddelde Brusselse 65-plusser gaat het goed. Hij heeft, gemiddeld genomen, een goede gezondheid en kampt met minder sociale of economische problemen dan zijn leeftijdsgenoot in Vlaanderen of Wallonië. Goede gemiddelde scores betekenen natuurlijk niet dat er geen armoede bestaat bij Brusselse ouderen: 7,6 % van de Brusselse ouderen leeft immers van een inkomensgarantie voor ouderen. De gemiddelde Brusselse cijfers verbergen bovendien grote verschillen tussen de Brusselse ouderen.⁵²

Deze bevoorrechte situatie dreigt echter verloren te gaan. Een niet verwaarloosbaar aandeel van de Brusselse bevolking van jonger dan 60 jaar, onder andere de geïmmigreerde bevolking, wordt getroffen door een grote bestaansonzekerheid. Wanneer we de socio-sanitaire situatie bestuderen van de leeftijdsgroep die binnen 5 jaar tot de 65-plussers zullen horen, zien we dat het Brussels Gewest zijn bevoorrechte positie verliest en dat de "toekomstige" ouderen (60-64 jaar) zich vaak in een situatie bevinden die ongunstiger is dan het Belgisch gemiddelde. De komende jaren zullen er dan ook heel wat armere en minder gezonde mensen in de oudere bevolking instromen.

Op actieve leeftijd (18-59 jaar), telt het Brussels Gewest (19 %) een groter aandeel mensen zonder inkomen uit arbeid dan in het hele land (12 %).

De werkloosheidsgraad bij Brusselse jongvolwassenen (18-24) is erg hoog en zij verlaten vaker (23 %) de school zonder diploma hoger secundair onderwijs dan in België (14 %). Dit is een verontrustend gegeven gezien de grote vraag naar hoger geschoolden in de Brusselse dienstensector.

Helemaal verontrustend is de situatie van de jongste leeftijdscategorieën: terwijl het Brussels Gewest verjongt, groeien de Brusselse kinderen en jongeren meer en meer op in moeilijke omstandigheden.

⁵² Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, Armoede en (ver)ouderen, Brussels armoederapport 2008, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2008

Iets meer dan een derde van de Brusselse kinderen en jongeren groeien op in een huishouden zonder inkomen uit werk. Deze kinderen en jongeren groeien bovendien vaak op in kleine appartementen in de meest achtergestelde buurten waar weinig groene ruimtes of ontspanningsmogelijkheden zijn.

2.9.3 Toenemende sociale gezondheidsongelijkheden

Ondanks een algemene verbetering van de gezondheidstoestand van de bevolking blijven er sociale gezondheidsongelijkheden bestaan. Deze ongelijkheden worden bovendien zelfs groter.

Deze ongelijkheden hebben verschillende oorzaken op vele vlakken: het gaat bijvoorbeeld over onderwijs, toegang tot tewerkstelling, arbeidsvoorwaarden, pensioenleeftijd, huisvestingsbeleid, herverdeling van de rijkdom (fiscaliteit, toegang tot verzorging en de kost van de verzorging).

De sociale status is, door haar samenhang met alle andere determinanten, de belangrijkste gezondheidsbepalende factor.

Ter illustratie: op de leeftijd van 25 jaar heeft een man met een diploma van het hoger onderwijs gemiddeld 20 jaar langer in goede gezondheid te leven dan een man met hoogstens een diploma van het lager onderwijs. Voor vrouwen bedraagt dit verschil 18 jaar.

Op het vlak van subjectieve gezondheid vinden we dezelfde ongelijkheden: zowel laag opgeleiden als werklozen voelen zich minder gezond dan andere mensen.

De ongelijkheden op het vlak van gezondheid zijn duidelijk van bij de geboorte, met minstens tweemaal meer kans op overlijden vóór de leeftijd van één jaar in een huishouden zonder inkomen uit arbeid dan in een huishouden met twee inkomens. Deze ongelijkheden blijven in het verdere leven aanwezig, met risico's van chronische ziekten, ongevallen of geestelijke gezondheidsproblemen die toenemen naarmate men afdaalt op de maatschappelijke ladder.

De grote sociale heterogeniteit die het gewest kenmerkt, weerspiegelt zich dan ook in belangrijke sociale ongelijkheden op het vlak van gezondheid. De verschillen op het vlak van gezondheid tussen de armen en de rijken nemen toe in Brussel.

Deze toename van de ongelijkheden is meestal het gevolg van een snellere en duidelijkere verbetering van de gezondheid voor de meest welgestelde bevolkingsgroepen. Dit verklaart de toename van de verschillen voor de mortaliteit vóór de leeftijd van één jaar, voor de mortaliteit door longkanker of ischemische hartziekten of nog de verschillen in levensverwachting bij mannen. Maar de toename van de verschillen kan ook worden verklaard door een verslechtering van de situatie van de meest achtergestelde bevolkingsgroepen, zoals voor obesitas en diabetes bij vrouwen of het tabaksgebruik bij mannen.

De hierboven aangehaalde factoren worden steeds slechter in Brussel en gelet op de demografische druk zal de toestand er niet op verbeteren. Het lijkt dus meer dan waarschijnlijk dat de ongelijkheden nog verder zullen toenemen.

2.9.4 Territoriale ongelijkheid

De socio-economische ongelijkheden binnen de Brusselse bevolking vertalen zich in een sterke sociale segregatie van het gewest. De determinanten van de sociale status (opleidingsniveau, loopbaan en inkomen) zijn namelijk verantwoordelijk voor het reguleren van de toegang tot de woningmarkt.

Onderwijs, loopbaan en inkomen bepalen de toegang tot de betere of de minder goede segmenten van de woningmarkt en ipso facto tot de betere of minder goede wijken. Vandaar dat het Brussels Gewest, zelfs al is dat onderhevig aan intense migratiebewegingen, een standvastig patroon van ongelijkheid blijft reproduceren. De migratie verandert de sociale samenstelling van de wijken nauwelijks. Wie in een minder gunstige buurt blijft wonen, kiest daar niet steeds voor. Ook migranten (uit het buitenland of uit de andere gewesten) gaan zich selectief vestigen in de stad, naargelang hun financiële draagkracht.

2.10 Een uitgeleide bij de omgevingsanalyse

Brussel als grootstedelijk omgeving

Inzake gemeenschapsbeleid bedient Brussel meer dan 1.780.000 inwoners. Dit geldt ook voor het cultuurbeleid.

De VGC schrijft mee aan dit verhaal door het cultureel potentieel in Brussel mee(r) zichtbaar te maken, door het ondersteunen van cultuurhuizen, door een verscherpte aandacht voor individuele kunstenaars, door het blijvend ondersteunen van grote interculturele initiatieven en door werk te maken van het opsporen van nieuwe en andere vormen van verenigen en ontmoeten.

Het potentieel van Brussel als hoofdstad van Europa moet vanuit een cultuurperspectief nog meer aangeboord worden. Hier ligt een quasi braakliggend terrein. De uitbreiding van de Europese Unie en de vestiging van diverse Europese gemeenschappen zorgen voor een nieuwe input van potentieel publiek en van makers

De zorg voor en aankleding van de publieke en semipublieke ruimte: de VGC kan daartoe een bescheiden bijdrage leveren met de eigen infrastructuur. Aandacht voor een kwaliteitsvolle, functionele architectuur waarbinnen ontmoeting en culturele beleving centraal staan. De principebeslissing om artistieke ingrepen te ondersteunen en te stimuleren in de eigen infrastructuur en ook in infrastructuur van derden is daarbij een belangrijke hefboom. Daarnaast is het ondersteunen van projecten die zich inzetten voor de urbane ruimte (bv. Kanaalzone) belangrijk.

In de stedelijke ontwikkeling is het cultureel erfgoed een belangrijk aandachtspunt. Via het geïntegreerd beleid wil de VGC de erfgoedsensibiliteit laten groeien en bloeien in andere cultuursectoren, zoals jeugd, sport, kunsten en heeft het bruggen gebouwd naar andere sectoren: onderwijs en welzijn.

De 19 gemeenten (en de COCOF)

De VGC is echter niet de enige speler op het terrein. In bijna alle sectoren van het beleidsdomein cultuur, jeugd en sport is nood aan een betere, meer gestructureerde aanpak van en samenwerking met de gemeenten.

Het gemeentelijk beleid kan niet los gezien worden van het lokaal cultuurbeleid, dat immers dé ingangspoort voor de VGC is naar de gemeenten toe. Een afstemming tussen het lokaal cultuur-, jeugd- en sportbeleid en de rol van de gemeenschapscentra en de bibliotheken hierbij, is nodig. Zo dient minstens een gezamenlijke aanpak (of althans minstens binnen de beleidsdomeinen Cultuur, Jeugd en Sport) over de wijze waarop de VGC naar de Brusselse gemeenten stapt, ontwikkeld te worden.

De ontwikkeling en uitbouw van de sportzonewerking, in samenwerking met de Brusselse gemeenten, wordt een belangrijke uitdaging.

De 19 Brusselse gemeenten krijgen ook opdrachten toegewezen vanuit Vlaamse decreten die worden geschreven op maat van de Vlaamse Gemeenschap. De toepassing van die opdrachten in de Brusselse lokale besturen is niet altijd evident. Daarom is het aangewezen met de Vlaamse schepenen afspraken te maken over de samenwerking tussen de lokale besturen en de VGC. In welke mate de VGC voor sommige opdrachten kan optreden als substraat van de gemeentelijke overheden in de rol van bovenlokaal bestuur is een vraag die nader onderzoek behoeft.

De overeenkomst lokaal cultuurbeleid die met de gemeenten werd gesloten is, in het kader van de afspraken, een belangrijk instrument.

We kennen nog onvoldoende het beleid van onze Franstalige collega's van de COCOF en de Franse Gemeenschap. Laat ons starten met elkaar beter te leren kennen. Zeker de gemeentelijke dienst Nederlandstalige Cultuur heeft (rechtstreeks) te maken met de collega's van de Franstalige dienst en het COCOF-beleid. Deze ervaring kan meegenomen worden in de kennismaking.

Van gemeente tot ... wijk

De aandacht voor het 'omgevingsgericht werken' - van de bibliotheek, het gemeenschapscentrum en de gemeentelijke dienst Nederlandstalige Cultuur - is een tendens die al een tijd merkbaar is. De essentie van deze oriëntering ligt in de overtuiging dat het inspelen op de eigenheden van de directe omgeving via de werking een meerwaarde genereert voor gemeenschapsvorming en de sociale samenhang.

In feite gaat het over een 'open' visie: de werking wordt niet meer alleen gestructureerd vanuit een aanbodgericht denken maar vanuit een besef dat zij gepositioneerd wordt in interactie met een bepaalde directe (sociale) omgeving. Vaak gaat het over het bundelen van functies in infrastructuur, het creëren van netwerken van organisaties en voorzieningen en het realiseren van gemeenschappelijke projecten om een meerwaarde te genereren die de eigen werking overstijgt.

Een omgevingsgerichte samenwerking tussen scholen, welzijnsorganisaties (zoals kinderopvang, IBO's en lokale dienstencentra) en vrijetijdsorganisaties (bibliotheken en gemeenschapscentra) is in deze visie vanzelfsprekend.

Gemeenschapscentra en bibliotheken moeten in de toekomst verder evolueren tot ontmoetingsplekken voor de bewoners.

In deze werking is een coördinerende rol weggelegd voor de gemeenschapscentra die bij uitstek voeling hebben met de behoeften en opportuniteiten in de wijken voor dergelijke omgevingsgerichte samenwerkingsinitiatieven. Zij kunnen binnen hun rol van lokale netwerkcoördinatoren en netwerkontwikkelaars in stedelijk beleid, dwarsverbindingen tussen de verschillende beleidsdomeinen maken. Zij staan immers op 'de eerste rij' in de wijk. Op basis van hun omgevingsanalyses kunnen zij inspelen op de specifieke behoeften en opportuniteiten in de wijken.

Het verenigingsleven en het vrijwilligerswerk.

Het verenigingsleven en het vrijwilligerswerk situeren zich in hoofdzaak op het niveau van de gemeenten en de wijken. Inhoudelijk legt het decreet op het lokaal cultuurbeleid ondermeer de nadruk op de inzet van vrijwillig engagement als waardevolle pijler van een lokale gemeenschap.

Naast een blijvende erkenning en subsidiëring van het traditionele verenigingsleven is het noodzakelijk nieuwe vormen van verenigen en gemeenschapsvorming op te sporen, zichtbaar maken en te ondersteunen. Door in te spelen op relevante trends kan de basis voor gemeenschapsvorming verder verbreed worden. Een voorbeeld is de ondersteuning van de werking rond leefbaarheid en ecologie in de stad.

Voor de gemeenschapscentra fungeren de vrijwilligers als hefboom van de lokale werking. De vrijwilligers worden maximaal betrokken bij de inhoudelijke werking. Zij worden gepositioneerd als sensoren van het werkveld en de lokale antennes van de gemeenschapscentra. De verruiming van het vrijwilligersdraagvlak van de gemeenschapscentra vormt hierbij een voortdurend aandachtspunt.

In het verlengde daarvan wordt het Brussels Sociaal-Cultureel [Net]werk verder uitgebouwd als inhoudelijke ondersteuner van de verenigingen, de verzamelaar van good-practices en het opsporen en zichtbaar maken van het anders georganiseerde verenigingsleven. De uitbouw wordt gekoppeld aan een integratie in de Entiteit Gemeenschapscentra waardoor de aandacht van het netwerk zich ook uitbreidt naar de gebruikers en vrijwilligers van de 22 centra.

Brussel is zeer jong

De verjonging van de Brusselse bevolking de komende jaren impliceert dat de vraag naar kwaliteitsvolle vrijetijdsactiviteiten voor de Brusselse jeugd enorm zal toenemen. De VGC moet voldoende middelen vrijmaken om het bestaande vrijetijdsaanbod te verbeteren en uit te breiden. Dit aanbod moet aangepast worden aan de noden van de verschillende leeftijdsgroepen en rekening houden met de diversiteit, de toenemende dualisering en de sociaal-economische achterstelling van (een aanzienlijk deel van) de Brusselse jeugd.

Ook het Sport- en Cultuurbeleid moeten hun beleid afstemmen op deze verjonging. Het eerste door bijvoorbeeld een laagdrempelige sportwerking te ontplooiën in drukbevolkte, kans- en sportarme zones. Het laatste door bijvoorbeeld een verhoogde aandacht voor cultuur- en kunsteducatie bij kinderen en jongeren.

Zowel de gemeenschapscentra als de bibliotheken nemen verscheidene initiatieven naar de kinderen die school lopen in het Nederlandstalig onderwijs. Deze initiatieven vragen om meer coördinatie. Ook de derde partner - de gemeentelijke dienst Nederlandstalige Cultuur – kan nauwer betrokken worden bij deze coördinatie.

De fysieke ruimte staat onder druk. Vooral voor kinderen en jongeren zijn er nog te weinig plaatsen waar zij op een veilige manier kunnen spelen, sporten of elkaar gewoon ontmoeten.

Een doordacht infrastructuurbeleid blijft een belangrijk aandachtspunt, niet enkel voor het invullen van blinde vlekken, maar ook voor het efficiënt en doelmatig openstellen van al bestaande (gemeenschaps)infrastructuur.

Brussel is multicultureel

Dat Brussel een stedelijke omgeving is, gekenmerkt door een kleurrijke mix van bewoners wat culturele en etnische achtergrond betreft, is een sociaal feit. De VGC wordt met deze realiteit als beleidsinstantie evenzeer als alle andere beleidsmakers in het Gewest geconfronteerd. Omgaan met deze verschillen in de beleidsvoering is soms gemakkelijk, soms moeizaam. Belangrijk is dat de VGC de bewuste keuze maakt om actief met deze aanwezige diversiteit om te gaan. In een stad waar de optelsom van de minderheden de meerderheid vormt, is dit een dwingend maatschappelijk feit. Op het terrein, in het werkveld, binnen elk beleidsdomein is dan ook uitdrukkelijke aandacht besteed aan het actief omgaan in de beleidsvoering met multiculturaliteit en minderheden. De aandacht ligt op het zo goed mogelijk toegankelijk maken van het VGC-aanbod voor minderheden en diverse culturele achtergronden.

... en het Nederlands

De meertalige realiteit van Brussel en de beperkte omvang of aandeel van het Nederlands als voertaal vormen een bijzondere as in het VGC beleid. En wel omwille van de reden dat de VGC net als missie heeft de Nederlandstalige cultuur en het gebruik van het Nederlands als voertaal te promoten. De kennis van het Nederlands, biedt de Brusselaars ook een duidelijke troef: het Nederlandstalig onderwijs is zeer succesvol, werkgevers onderschrijven het belang van meertaligheid en ouders appreciëren de kwaliteit van het Nederlandstalige aanbod voor de jeugd.

Toch is ook op dit vlak, de talige diversiteit, de uitdaging voor de uitbouw en positionering van het VGC-aanbod allerminst gering te noemen.

In samenwerking met het Huis voor het Nederlands ontwikkelen zowel de bibliotheken als de gemeenschapscentra verscheidene, initiatieven om burgers het Nederlands “te leren”.

Arm Brussel

In 2010 heeft de VGC de (Gewestelijke) Beleidsnota Armoedebestrijding 2009-2014 en het Actieplan 2010 onderschreven.

De keuze voor de aanpak van armoede vanuit de VGC wordt geïntegreerd opgevat en vanuit die optiek wordt een armoedebestrijdingsplan ontwikkeld met betrokkenheid van alle beleidsdomeinen en de doelgroep in kwestie. De aanduiding van aandachtsambtenaren armoede is een eerste stap in de richting van een efficiëntere beleidsontwikkeling en uitvoering.

Een laagdrempelig en toegankelijk aanbod van diensten en voorzieningen evenals infrastructuur zijn een bij uitstek beleidsdomein overschrijdende inspanning. De Brusselse maatschappelijke realiteit is op dat vlak dan ook dwingend. In zowat elk concreet initiatief op het terrein, binnen alle beleidsdomeinen, zijn kansarmoede en armoede zichtbaar en voelbaar aanwezig.

De toegang/participatie tot/aan cultuur, jeugd en sport van ondermeer kansarmen is een aandachtspunt in de duale samenleving. Steeds meer mensen voelen zich uitgesloten en

kunnen omwille van financiële, sociale of culturele drempels niet participeren aan cultuur in de brede zin van het woord.

Het decreet houdende flankerende en stimulerende maatregelen ter bevordering van de participatie in cultuur, jeugdwerk en sport is een nieuwe hefboom om deze oriëntatie mee te ondersteunen, nieuwe methodieken aan te reiken en te implementeren.

In uitvoering van het decreet stelde de VGC in 2008 een afsprakennota 2009-2010 op met als focus de participatie van financieel kansarmen en inburgeraars.

De VGC tracht de drempels op verschillende manieren te slechten. Ondermeer door:

- financiële tegemoetkomingen of het (bijna) gratis maken van activiteiten (cfr. cultuurwaardebon);
- het aanbieden van activiteiten op maat van de doelgroep binnen de veilige omgeving van de eigen vereniging;
- het (h)erkennen van en een plaats geven aan niet- of minder traditionele manier van participeren aan cultuur, jeugd en sport.

Het Stedenfonds is een andere hefboom om de verschillende kunstencentra, werkplaatsen, cultuurhuizen en sociaal-culturele verenigingen te ondersteunen in functie van het verbreden en verdiepen van de participatie.

Lasso, het Kunsteducatief Netwerk, stimuleert overleg en ervaringsuitwisseling van kunsteducatieve en publieksbemiddelende initiatieven in Brussel, en organiseert sectoroverschrijdende praktijkondersteuning.

3 HET LOKAAL CULTUURBELEID

3.1 DE KRACHTLIJNEN VAN HET LOKAAL CULTUURBELEID.

Inleiding

Deze krachtlijnen lokaal cultuurbeleid zijn even veel uitdagingen.

Het gaat over de samenwerking met de Vlaamse Gemeenschap, over het VGC-beleidskader en belangrijke beleidsdossiers. Maar ook over de coördinatie van het lokaal cultuurbeleid door de algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport.

Lokaal wordt gefocust op de samenwerking van de culturele partners: het gemeenschapscentrum, de bibliotheek en de gemeentelijke dienst Nederlandstalige Cultuur. Zij engageren zich voor een omgevingsgerichte werking met als inzet gemeenschapvorming. De lokale partners besteden, wat het werkveld betreft, meer aandacht aan de veranderingen in het verenigingsleven en hoe wordt ingespeeld op actuele maatschappelijke uitdagingen en nieuwe verenigingsbehoeften.

Tenslotte: het blijft een opdracht, zeker voor de lokale werkingen, om in de meertalige realiteit van Brussel de Nederlandstalige cultuur en het gebruik van het Nederlands als voertaal te promoten bij anderstaligen die onze klanten zijn en zich willen engageren in onze werking.

3.1.1 Het juridisch kader

De band met de Vlaamse Gemeenschap is een sterk punt voor de werking van de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

Het lokaal cultuurbeleid wordt bepaald door het Vlaamse decreet houdende “ het stimuleren van een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid.” Dit decreet geeft zowel het juridisch als beleidskader aan voor de Brusselse gemeenschapscentra, de bibliotheken en de gemeentelijke diensten Nederlandstalige Cultuur.

Het sleuteldocument in deze is het convenant lokaal cultuurbeleid tussen de Vlaamse gemeenschap en de VGC. Dit document concretiseert een aantal organisatorische en inhoudelijke afspraken tussen beide overheden.

3.1.2 De noodzaak van het nieuwe convenant tussen de Vlaamse regering en de VGC

Op 28 februari 2002 werden op basis van het decreet twee convenanten afgesloten tussen de Vlaamse Gemeenschapscommissie en de Vlaamse Regering.

- het convenant met betrekking tot een streekgericht bibliotheekbeleid en de eigen bibliotheekvoorzieningen;
- het convenant met betrekking tot de cultuurcentra.

Waarom zijn deze convenanten aan herziening toe?

Sinds 2001 werd het decreet verscheidene keren gewijzigd.

Op 13 juli 2007 werd bepaald dat ook over de besteding van de één euro subsidie door de VGC een convenant diende te worden afgesloten.

Verder waren er belangrijke beleidswijzigingen:

- de VGC-collegenota van 19 juli 2007 over de hervorming van de gemeenschapscentra;
- het akkoord van 28 januari 2008 tussen de Vlaamse Gemeenschapscommissie en de Vlaamse Regering over de oprichting van het Vlaams Communicatiehuis Brussel "MuntPunt".

In het kader van de gemeentelijke beleidsplannen lokaal cultuurbeleid 2008-2013, werden tussen de VGC en de gemeenten nieuwe convenanten afgesloten. De relatie tussen de Vlaamse Gemeenschapscommissie en de Brusselse gemeenten, die in het decreet erkend zijn, dient daarom nader gespecificeerd.

Ondermeer om deze redenen is het noodzakelijk om op korte termijn met de Vlaamse gemeenschap een akkoord te bereiken over het nieuwe convenant lokaal cultuurbeleid.

3.1.3 Overleg en samenwerking met de Vlaamse gemeenschap

Het overleg en de samenwerking tussen de administraties van de Vlaamse gemeenschap en de VGC verloopt zeer positief. Dit is een sterk punt ondermeer inzake de dossiervorming.

In het kader van het kerntakendebat kan men beslissen tot een meer gestructureerd overleg. Verder blijft het een belangrijk gegeven dat de Vlaamse decreten, naar analogie van het decreet op het lokaal cultuurbeleid, moeten aangepast worden. Essentieel is dat zowel de VGC als de Brusselse gemeenten een duidelijker plaats krijgen in de Vlaamse decreten.

3.1.4 Het beleidskader

3.1.4.1 Het decreet geeft volgend beleidskader aan:

- de inzet van vrijwillig engagement als waardevolle pijler van een lokale gemeenschap;
- het activeren van mensen om niet alleen deel te nemen, maar ook deel te hebben. Van cultuurbeleid wordt verwacht dat het mensen ook kansen geeft om het samenleven daadwerkelijk mee vorm te geven.
- Dit vormgeven aan het samenleven uit zich in het realiseren van ontmoeting en betrokkenheid, het realiseren van publieksverbreding en –vernieuwing, het ontwikkelen van meer banden met en tussen de aanwezige gemeenschappen.

3.1.4.2 Het beleidskader van de VGC werd vastgelegd in het VGC-regeerakkoord “Ideeën tot leven brengen” dat op 16 juli 2009 door de VGC-Raad werd goedgekeurd en de beleidsnota Cultuur, Jeugd en Sport die op 11 juni 2010 werd goedgekeurd. De voorliggende beleidsplannen lokaal cultuurbeleid zijn hierop gebaseerd.

3.1.5 De belangrijkste beleidsdossiers lokaal cultuurbeleid

De VGC beschikt in Brussel over een netwerk van 22 gemeenschapscentra en ondersteunt 17 gemeentelijke bibliotheken en 13 gemeentelijke diensten Nederlandstalige Cultuur. Dit is een sterk punt voor de realisatie van het lokaal cultuurbeleid.

Een aantal belangrijke beslissingen dienen op korte termijn genomen om dit beleid verder te vernieuwen. De huidige dynamiek mag niet verzwakken.

- De reorganisatie van de gemeenschapscentra is in volle uitvoering.
- Het realiseren van de hoofdstedelijke bibliotheek blijft een belangrijke decretale opdracht van de VGC. Na de goedkeuring van het decreet met betrekking tot het beleidskader en de beheersvorm van Muntpunt kan de integratie van het Streekgericht Bibliotheekbeleid (SBB) binnen de algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport een aanvang nemen.
- Vandaag zijn dertien gemeenten erkend in het decreet op het lokaal cultuurbeleid. De begeleiding van de zes overgebleven gemeenten om in het decreet te stappen zal geïntensifieerd worden.
- In de periode december 2007 - januari 2008 vernieuwde de VGC het convenant met de gemeenten die in het decreet erkend zijn. De realisatie van de “afspraken” met de gemeenten werd door de cultuurbeleidscoördinatoren aan de hand van een open vragenlijst, geëvalueerd. De resultaten worden opgenomen in dit plan. Zij vormen de basis voor een verdere evaluatie en analyse met alle betrokkenen en het afsluiten van het nieuwe convenant met de gemeenten.

Het realiseren van deze belangrijke dossiers biedt de VGC de mogelijkheid om een nog coherenter lokaal cultuurbeleid te voeren. Bibliotheek, gemeenschapscentrum en gemeentelijke dienst Nederlandstalige Cultuur zullen hun samenwerking versterken op basis van gemeenschappelijke doelstellingen, een omgevingsgerichte werking en gemeenschapsvormende projecten.

3.1.6 De algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport

De meeste diensten (beleidsdomeinen) van de algemene directie subsidiëren en ondersteunen lokale activiteiten. Dit geldt uiteraard voor de Entiteit gemeenschapscentra maar ook voor de diensten sociaal-cultureel werk (verenigingen en bibliotheken), sport, jeugd, erfgoed en kunsten. Sport en jeugd hebben ook eigen lokale werkingen

- Op het niveau van de algemene directie wordt verder gewerkt aan de onderlinge afstemming van de lokale werking van deze diensten.
- De communicatie met het lokale niveau over de regelgeving wordt verder op punt gesteld.
- Zowel met de cultuurbeleidscoördinatoren als de schepenen organiseerde de directie overlegmomenten waarbij alle beleidsdomeinen betrokken waren. Dit overleg wordt verder gezet.
- Het betrekken van de lokale actoren bij allerlei activiteiten zal op het niveau van de directie gestroomlijnd worden.

De algemene directie is het platform waar de activiteiten van het lokaal cultuurbeleid gecoördineerd worden. Dit geldt zeker voor de doelstellingen in de verschillende beleidsplannen gericht op lokaal beleid, maar ook voor de lokale werkingen in het kader van het participatiedecreet en de projecten (cf. de wijkcontracten) die de dienst stedelijk beleid begeleidt.

Via de Meet en Weetcel zal de wetenschappelijke onderbouw van het lokaal beleid versterkt worden.

3.1.7 De samenwerking van de lokale actoren

De samenwerking van de lokale culturele partners: bibliotheek, gemeenschapscentrum en gemeentelijke dienst Cultuur versterken is een prioritaire doelstelling van de VGC.

De lokale culturele actoren vallen onder twee inrichtende overheden: de gemeenten en de VGC. Dit is beleidsmatig niet eenvoudig. De VGC heeft wel een decretaal toegewezen regisserende rol voor alle actoren.

Maar willen de VGC en het gemeentelijk beleid, met de inzet van de extra middelen sinds 2001, een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid realiseren dan is samenwerking van de lokale actoren een absolute voorwaarde. De wil om samen te werken moet bij elke overheid en bij alle lokale actoren aanwezig zijn.

De samenwerking tussen deze lokale culturele actoren is gebaseerd op:

- een gemeenschappelijk visie op het lokaal cultuurbeleid;
- een gedeelde kennis van het werkgebied en het werkveld;
- gemeenschappelijke doelstellingen weergegeven in het gemeentelijk cultuurbeleidsplan;
- een jaarlijks actieplan waarin de gemeenschappelijke realisaties worden opgenomen met duidelijke taakafspraken;
- een jaarlijks voortgangsrapport dat een evaluatie maakt van de realisaties en mislukkingen, perspectieven aangeeft voor verdere werking en de samenwerking evalueert.

Het is noodzakelijk dat het gemeenschappelijk actieplan en de afzonderlijke actieplannen van het gemeenschapscentrum en de bibliotheek, qua indieningstermijnen en acties, op elkaar afgestemd worden.

De samenwerking tussen de drie culturele actoren (gemeentelijke culturele dienst, bibliotheek en gemeenschapscentrum) is prioritair. Dit sluit overleg en samenwerking met andere lokale actoren - op regelmatige of sporadische basis - niet uit.

De overlegmomenten van de cultuurbeleidscoördinatoren, de bibliothecarissen en de centrumverantwoordelijken zullen door de algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport, zowel inhoudelijk als organisatorisch, op elkaar afgestemd worden.

3.1.8 Gemeenschapsvorming

“Gemeenschapsvorming” is dé inhoud van de werking van de gemeenschapscentra, de bibliotheken en de gemeentelijke diensten Nederlandstalige Cultuur.

Het decreet stelt:

“ Gemeenschapsvorming is geen nieuw begrip. In heel veel gemeenten bestaan er sinds jaar en dag heel wat initiatieven die steunen op vrijwillig engagement. Er is het verenigingsleven, het buurt- en wijkwerk, schoolcomités en actiegroepen.

Cultuur kan echter een nog meer doorgedreven rol spelen bij ‘gemeenschapsvorming’, waarbij zowel het ‘deelnemen’ aan culturele activiteiten als het ‘deelhebben’ aan het beleid onder de aandacht worden gebracht. Mensen moeten immers niet enkel gestimuleerd worden om deel te nemen aan cultuur, cultuur moet mensen ook activeren om de gemeenschap en het samenleven mee te vormen.

Dat kan op verschillende manieren en is sterk afhankelijk van de lokale realiteit. Grosso modo onderscheiden we een drietal mogelijke invalshoeken:

- *het stimuleren van ontmoeting en betrokkenheid. Door mensen meer te betrekken bij een culturele organisatie, leren mensen elkaar begrijpen en wordt gemeenschap gevormd;*
- *publieksverbreding en -vernieuwing zodat ‘meer gemeenschap’ bij cultuur wordt betrokken;*

- *de rol van het cultuurbeleid in het verbinden van gemeenschappen, aanwezig in de gemeente, en de relatie die de gemeente en de culturele sector opbouwen met deze gemeenschappen.*

“Cultuur brengt mensen samen, versterkt het samenhangsgevoel en werpt een dam op tegen de toenemende individualiseringstendens van de huidige samenleving.”

“Mensen samenbrengen in functie van zelfontplooiing, maatschappelijke participatie en emancipatie.”

De algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport neemt volgende definitie als uitgangspunt:

“Gemeenschapsvorming is het geheel van processen dat leidt tot meer gemeenschappelijkheid tussen mensen. Gemeenschappelijke betekenisgeving, zingeving en sociale praktijken zijn er de pijlers van.

Een hedendaagse samenleving bestaat uit vele, steeds evoluerende gemeenschappen en praktijken. Een individu kan deel uitmaken van verschillende gemeenschappen.

Gemeenschapsvorming is een actief proces dat er op gericht is de sociale band te versterken tussen mensen die vanuit diverse achtergronden moeten leren samenleven.

Gemeenschapsvorming is dus een leerproces in het samen vorm geven van de samenleving. Het vergroot de individuele vaardigheden tot actief burgerschap. Het ontwikkelt de culturele bijdragen vanuit verschillende gemeenschappen en zoekt naar een gedeelde samenlevingsopbouw.

Dat gebeurt het beste in de context van een lokale omgeving en vanuit concrete levenservaringen. Gemeenschapsvorming zoekt dan naar de verbindende elementen tussen de verschillende gemeenschappen die in een buurt, wijk, stad... aanwezig zijn, die er wonen of ze gebruiken en dus kleuren.

Gemeenschappen- en gemeenschapsvorming richten zich hoofdzakelijk op het publiek gedeelte domein en beklemtonen zowel de gemeenschappelijkheid die vandaag gedeeld wordt als een gemeenschappelijk toekomstperspectief.

Centraal in het vormingsproces staat vaak het samen-maken of samen-vormgeven en dus samen-werken.

Cultuur en dus ook het cultuurbeleid spelen in deze maatschappelijke processen een belangrijke rol, maar dat gebeurt niet los van de werking van andere domeinen van het samenleven”.

3.1.9 Omgevingsgericht werken

Gemeenschapsvorming gebeurt in de concrete omgeving waar mensen (samen)leven in al hun (culturele) diversiteit: een gemeente, een nabije wijk of buurt. De kennis van die omgeving en het werkveld is een voorwaarde om processen van gemeenschapsvorming te realiseren.

De algemene omgevingsanalyse voor deze beleidsplannen situeert zich qua gegevens voornamelijk op het niveau van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en gedeeltelijk op dit van de 19 gemeenten. Deze analyse moet verdiept worden naar de wijken. Dit is zeker aan de orde in het kader van de opmaak van de gemeentelijke beleidsplannen lokaal cultuurbeleid 2013-2018.

In de voorbije jaren heeft de VGC een reeks opleidingen georganiseerd voor de lokale actoren. In samenwerking met de Meet- en Weetcel en de dienst Stedelijk Beleid worden deze geïntensifieerd

Ook hier speelt het element van samenwerking en medewerking tussen de lokale actoren.

3.1.10 Het werkveld: het verenigingsleven en de netwerken.

Het gemeenschapsvormende is een essentieel gegeven in de werking van het verenigingsleven. Het decreet op het sociaal-cultureel volwassenenwerk beschrijft deze opdracht als volgt *“de functie die gericht is op het versterken en vernieuwen van het sociale weefsel en op groepsvorming met het oog op een democratische, solidaire, open en cultureel diverse samenleving”.*

Het verenigingsleven blijft een belangrijke bron van sociaal kapitaal. Maar vooral het traditionele verenigingsleven is – zeker in een grootstad – onderhevig aan maatschappelijke veranderingen en ondergaat dan ook een grondige metamorfose. Anderzijds ontstaan nieuwe vormen van vereniging, niet zelden uit etnisch-cultureel perspectief.

Ondanks het blijvende en soms zelfs groeiende succes van de activiteiten ondervinden sommige verenigingen meer en meer moeite om vrijwilligers aan zich te binden.

Zowel de reële staat van het traditionele sociaal-cultureel verenigingsleven als het nieuwe verenigingsleven zijn onvoldoende in kaart gebracht. De netwerken van de drie lokale culturele partners met deze diverse vormen van verenigingsleven zijn zeker niet gelijkmatig en soms zwak uitgebouwd.

Het blijft een belangrijke uitdaging voor de VGC en lokale actoren om met het verenigingsleven in te spelen op actuele maatschappelijke uitdagingen en nieuwe verenigingsbehoeften.

3.1.11 De plaats van het Nederlands in Brussel

De meertalige realiteit van Brussel en beperkte aandeel van het Nederlands als voertaal is een gegeven. De VGC heeft als missie de Nederlandstalige cultuur en het gebruik van het Nederlands als voertaal te promoten.

In de maatschappelijke realiteit van Brussel is dit een niet geringe uitdaging. Het potentieel aan Nederlandskundigen neemt echter toe. Anderstaligen maken ook meer gebruik van onze gemeenschapscentra en bibliotheken, participeren aan ons programma en werken met ons samen rond allerlei projecten.

. Het verfijnen van en het verder werken op de reeds besproken toekomstgerichte visie en aanbevelingen is noodzakelijk.

3.2 HET LOKAAL CULTURBELEID DOORGELICHT.

Inleiding

In de periode december 2007-januari 2008 hernieuwden elf van de dertien gemeenten, die in het decreet erkend zijn, hun overeenkomst met de VGC.

In deze overeenkomst werden doelstellingen opgenomen in verband met:

- de werking van de adviesraad cultuur;
- de realisatie van de gemeentelijke dienst Nederlandstalige Cultuur;
- de samenwerking met andere gemeentelijke diensten;
- het gemeentelijk budget Nederlandstalige Cultuur;
- de projecten lokaal cultuurbeleid;
- de positionering en het overleg van de cultuurbeleidscoördinator;
- de samenwerking met de lokale culturele partners: het gemeenschapscentrum en de bibliotheek.

De realisatie van deze en enkele andere doelstellingen werd, in het voorjaar 2010, via een open vragenlijst, getoetst aan de mening en ervaring van de cultuurbeleidscoördinatoren⁵³.

Op 25 juni 2009 overlegde de algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport met de cultuurbeleidscoördinatoren over de werking en activiteiten van haar beleidsdomeinen in relatie tot de lokale werkingen. Ook deze samenwerking werd bevraagd. Verder werd gepolst naar hun netwerking in gemeente.

Het decreet op het lokaal cultuurbeleid werd van kracht in januari 2002. Van de twaalf cultuurbeleidscoördinatoren, die de vragenlijst hebben beantwoord, waren er slechts vier reeds in dienst in de periode 2002-2005. Alle anderen gingen pas aan de slag in de periode 2007-2010.

⁵³ Twaalf van de dertien cultuurbeleidscoördinatoren beantwoordden de vragenlijst: Anderlecht, Brussel, Elsene, Etterbeek, Evere, Koekelberg, Schaarbeek, Sint-Agatha-Berchem, Sint-Gillis, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Pieters-Woluwe en Vorst.

Deze evaluatie is tussentijds. Letterlijk: want de overeenkomst tussen de gemeenten en de VGC loopt nog tot einde 2013. Ter gelegenheid van de nieuwe gemeentelijke beleidsplannen lokaal cultuurbeleid 2014-2019 zal de overeenkomst met de gemeenten hernieuwd worden. Ook de andere lokale culturele partners - gemeenschapscentrum en bibliotheek – zal een evaluatie gevraagd worden.

Deze evaluatie is dus een aanzet tot verdere verdieping.

In dit beleidsplan worden een samenvatting en conclusies opgenomen van het rapport opgemaakt op basis van de bevraging.

3.2.1 De gemeentelijke dienst Nederlandstalige Cultuur

Gegevens

De naamgeving van de diensten is verschillend. Acht diensten hebben als naam Nederlandstalige Cultuur of Aangelegenheden.

De meeste diensten werken autonoom. Vijf zijn geïntegreerd in een tweetalige dienst.

Negen diensten hebben administratieve ondersteuning en drie niet. Over de 12 gemeenten werken 30,2 VTE voor Cultuur. Dit is een gemiddeld werken er 2,5 VTE: zeker niet te veel volk. Want zonder de 14 VTE in één gemeente, komen wij voor de elf andere gemeenten aan 1,5 VTE.

Wat het budget betreft zijn de gegevens zo verschillend dat vergelijken haast onmogelijk is. Duidelijk is dat de budgetten in de voorbije jaren gegroeid zijn en dat de subsidies van de VGC en de Vlaamse gemeenschap belangrijk blijven voor de werking.

Vijf gemeenten zijn enkel met “Cultuur” bezig. De zeven andere hebben een ruimere werking.

Besluit

Opteren voor één naam: Dienst Nederlandstalige Cultuur? Via de benaming duidelijk de beleidsdomeinen van de Dienst weergeven?

De personeelsbezetting kan verbeterd worden: voor elke dienst (cultuurbeleidscoördinator) minimum een halftijdse administratieve medewerker.

De transparantie over het budget “Nederlandstalige Cultuur” verder verbeteren.

3.2.2 De samenwerking met andere gemeentelijke diensten

Gegevens

Drie cultuurbeleidscoördinatoren noemen de samenwerking met de Franstalige dienst cultuur “zo goed als onbestaande” tot “zeer beperkt”. De negen andere hebben het over een “goede” tot “hechte samenwerking” of over “een zeer goede relatie” tot “goede verstandhouding”.

Het betreft een traag maar constructief proces.

Positief is dat de aanwezigheid van een cultuurbeleidscoördinator binnen het gemeentelijk beleid mogelijkheden creëert tot samenwerking op basis van concrete projecten.

Netwerking en goede contacten met de collega’s zijn hierin een belangrijk element. Wanneer de Vlaamse schepen mee-zorgt voor goede contacten met zijn/haar collega’s is dit een belangrijke impuls voor de samenwerking.

Het blijft echter een gegeven dat Franstalige schepenen hun bevoegdheid afschermen en zich enkel richten op een Franstalig publiek, er vanuit gaande dat de Vlaamse schepen, het gemeenschapscentrum of de VGC wel voor de Vlamingen zullen zorgen.

De samenwerking met de andere gemeentelijke diensten is eerder projectmatig, occasioneel en vooral pragmatisch. Ook hier gelden goede contacten als een pluspunt.

Deze samenwerking biedt ook andere mogelijkheden ondermeer het promoten van het gebruik van het Nederlands in de gemeentelijke diensten.

Besluit

De samenwerking met de andere gemeentelijke diensten, inzonderheid de dienst Franstalige Cultuur, is een traag maar constructief proces. Naargelang de dienst is de samenwerking

projectmatig, occasioneel en vooral pragmatisch. Netwerking en goede contacten met de collega's zijn hierin een belangrijk element. De goede contacten van de Vlaamse schepen met zijn/haar collega's betekent een belangrijke impuls voor de samenwerking.

3.2.3 De werking van de adviesraad Cultuur

Gegevens

In elke gemeente is een adviesraad actief. Twee gemeenten zitten in de startfase. Vijf andere gemeenten hebben eerder een formele werking.

In twee gemeenten valt deze samen met de gemeenschapsraad van het gemeenschapscentrum.

In het overleg komen de projecten, het actieplan en het voortgangsrapport het meest aan bod. In zes gemeenten worden ook inhoudelijke thema's besproken.

Slechts één gemeente werkt met een visietekst, waarin een aantal belangrijke oriëntaties tot een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid zijn opgenomen.

Besluit

De adviesraden zijn nog niet uitgegroeid tot het centrale gemeentelijke orgaan inzake participatie van de burger aan het lokale cultuurbeleid. Tot het platform waar de drie culturele partners en vertegenwoordigers van het werkveld het cultuurbeleid vorm geven. Inhoudelijke discussies en visieontwikkeling komen op de tweede plaats.

Slechts één gemeente werkt met een visietekst.

Dit wordt een belangrijk werkpunt. Ook de verhouding tot de gemeenschapsraad dient uitgeklaard.

3.2.4 Evaluatie van het gemeentelijk cultuurbeleidsplan 2008-2013

Gegevens

Acht gemeenten hebben nog geen tussentijdse evaluatie gemaakt van hun Cultuurbeleidsplan.

Vier bereiden een evaluatie voor met hun adviesraad. Twee cultuurbeleidscoördinatoren noemen hun plan geen echt geïntegreerd plan. Anderen stellen dat een aantal doelstellingen niet goed en duidelijk zijn uitgewerkt, wat kan opgevangen worden door een slagkrachtig jaarlijks actieplan.

Deze evaluatie van het gemeentelijk cultuurbeleidsplan is eerder een evaluatie van de samenwerking.

Het realiseren van de doelstellingen via de projecten is de meest tastbare vorm van samenwerking.

Elementen die in de evaluatie aan bod komen:

- het realiseren van de doelstellingen via acties zijn processen die een intensieve samenwerking vereisen;
- hoe het lokale en het hoofdstedelijke verbinden?;
- men moet de eigen gemeenschap overstijgen;
- samenwerking met de Franstaligen;
- samenwerking moet groeien tot een natuurlijke reflex.

Besluit

Geen tussentijdse evaluatie betekent dat het beleidsplan te weinig een instrument is van beleid. Ter voorbereiding van het beleidsplan 2013-2018 is de evaluatie van het huidige plan een noodzaak.

3.2.5 Overleg en samenwerking van de drie culturele partners: bibliotheek, gemeenschapscentrum en dienst Nederlandstalige cultuur.

Gegevens

In zeven gemeenten is er een reëel overleg tussen de drie culturele partners: de bibliotheek, het gemeenschapscentrum en de Nederlandstalige dienst Cultuur.

De manier van overleggen en (samen)werken tussen de drie is zeer verschillend van gemeente tot gemeente. Zo is wie deelneemt en de graad van participatie al zeer divers.

Het overleg is vooral praktisch gericht.

Er is (nog) geen gedeelde visie op het lokaal cultuurbeleid. De doelstellingen van het lokaal cultuurbeleid worden niet geïntegreerd in de werking van het gemeenschapscentra en de bibliotheek.

Waarom is er volgens de cultuurbeleidscoördinatoren geen samenwerking tussen de drie culturele partners?

- het VGC-beleid maakt de samenwerking niet afdwingbaar;
- er zijn verschillende aansturende overheden;
- verschillende opdrachten, verschillende doelgroepen en verschillend werkgebied;
- sommige partners vinden dat de gemeente geen projecten moet opzetten;
- onduidelijkheid over de rol van de cultuurbeleidscoördinator als coördinator van de projecten.

Waarom overstijgt de ene cultuurbeleidscoördinator deze moeilijkheden wel en de andere niet?

De samenwerking met andere partners wordt als positiever ervaren. Ze is minder problematisch dan deze met de culturele partners.

Biedt deze samenwerking de cultuurbeleidscoördinatoren kansen om (blijvende) netwerken uit te bouwen?

Besluit

De samenwerking tussen de culturele partners is een cruciaal gegeven in het lokaal cultuurbeleid.

De samenwerking wordt, via overleg in de adviesraad, gericht op eensgezindheid over een aantal gemeenschappelijke doelstellingen en acties. Op basis van duidelijke afspraken werken de beroepskrachten op een professionele manier samen. Niemand kan zich aan deze verplichting onttrekken.

3.2.6 Het gebruik van de culturele infrastructuur van het gemeenschapscentrum door de dienst Nederlandstalige cultuur

Gegeven

In feite stelt zich geen probleem. Ook zonder schriftelijke overeenkomst is er een positieve samenwerking op één uitzondering na.

Besluit

Kan deze voorwaarde van het decreet in het nieuwe convenant lokaal cultuurbeleid tussen de Vlaamse regering en de VGC aangepast worden aan de bestaande realiteit?

3.2.7 De positionering van de cultuurbeleidscoördinator in de gemeentelijke administratie

Gegevens

Voor de meeste cultuurbeleidscoördinatoren is het niet duidelijk of zij en hoe zij gepositioneerd zijn in het organogram van de gemeentelijke administratie. Ook niet of deze "positionering" gebeurde op basis van een beleidsbeslissing.

Vier noemen zich diensthoofd of hiërarchisch aanspreekpunt.

Wat is de betekenis van de hiërarchische functie van de cultuurbeleidscoördinator in de gemeenten waar hij/zij diensthoofd is? Heeft hij/zij, zowel juridisch als feitelijk, gezag over bijvoorbeeld de bibliothecaris?

Het functioneren in de gemeentelijke administratie en (Franstalige) beleidscultuur is voor een aantal niet vanzelfsprekend. Toch vind een meerderheid dat zij voldoende ruimte krijgt om voor hun taken als cultuurbeleidscoördinator.

Besluit

De positionering van de cultuurbeleidscoördinator moet in overeenstemming zijn met het decreet.

Er is onduidelijkheid over de feitelijke en hiërarchische positionering.

Een belangrijk gegeven blijft zijn/haar rol als aanspreekpunt binnen de gemeentelijke administratie en voor het werkveld.

3.2.8 De relatie met de schepen

Gegeven

Het is een belangrijk pluspunt dat elf van twaalf cultuurbeleidscoördinatoren een goede werkrelatie hebben met hun schepen.

Wat zijn kenmerken van deze goed relatie? De schepen moet duidelijk aangeven wat – binnen het kader van de decretale opdrachten en het beleidsplan – zijn of haar beleidslijn is. Regelmatig overleg op basis van de uitgetekende beleidslijn gebeurt met respect voor de professionele inbreng van de cultuurbeleidscoördinator (en de andere medewerkers) en in vertrouwen.

Het is nodig dat de schepen goed geïnformeerd is over de regelgeving en de beleidslijnen van de Vlaamse gemeenschap en de VGC.

Er zijn variabelen (persoonlijkheid, respect binnen schepencollege) waar men geen vat op heeft. Maar onder alle omstandigheden wordt van de cultuurbeleidscoördinator een professionele houding verwacht.

Besluit

De positieve relatie met de schepen biedt mogelijkheden om zijn/haar rol als beleidsmedewerker en zijn/haar positionering van de cultuurbeleidscoördinator binnen de gemeentelijke administratie en ten aanzien van het werkveld verder aan te scherpen.

3.2.9 Hoe zien de cultuurbeleidscoördinatoren hun opdracht: coördinator, netwerker, veldwerker, beleidsmedewerker?

Gegevens

Hoe beschrijft het decreet de functie 'cultuurbeleidscoördinator'?

De cultuurbeleidscoördinator is verantwoordelijk voor: “ *de begeleiding van de processen die verbonden zijn met de opmaak, de uitvoering en de evaluatie van het cultuurbeleidsplan.*”; “*de coördinatie van de verschillende aspecten van het gemeentelijk cultuurbeleid.*” Hij/zij “*werkt in nauw overleg met de beleidsverantwoordelijken, het culturele werkveld en de beoogde doelgroepen.*”

Het decreet geeft de cultuurbeleidscoördinator geen hiërarchische bevoegdheid over zijn/haar collega's van de bibliotheek en het gemeenschapscentrum.

Voor de gemeenschapscentra, als instellingen van de VGC, is dit in ieder geval uitgesloten.

Uit de antwoorden blijkt dat de meeste cultuurbeleidscoördinatoren hun functie zien als een mix van de vier opdrachten. Waarbij het praktisch coördineren van de samenwerking rond projecten en het samen uitvoeren ervan (veldwerker) centraal staan. Het netwerken en beleidsmatig denken komen op de tweede plaats.

De positionering moet verder verduidelijkt worden, zowel binnen de gemeentelijke administratie, als ten aanzien van de andere culturele actoren en het werkveld. De vier opdrachten dienen duidelijker gedefinieerd.

Besluit

Volgens de meeste cultuurbeleidscoördinatoren is hun functie een mix van de vier opdrachten.

Het decreet profileert hen op de eerste plaats als de collegiale coördinatoren van het lokaal cultuurbeleid. Netwerken is hiervan het logisch gevolg.

Als medewerker van de schepenen is hij ook beleidsmedewerker. En in het kader van de samenwerking rond projecten is hij/zij ook veldwerker.

Een evenwichtsoefening dus waarbij goede afspraken met de collega's al een deel van de oplossing zijn.

3.2.10 De inhoudelijke werking: gemeenschapsvorming en de projecten

Gegevens

Zes gemeenten, van de dertien die erkend zijn in het decreet, hebben vanaf 2008 consequent gekozen voor gemeenschapsvormende projecten. In 2010 zijn dit reeds negen gemeenten. De niet-erkende volgen deze tendens niet.

Besluit

In de komende jaren moet de lijn van de gemeenschapsvormende projecten definitief doorgetrokken worden, ondermeer door het inhoudelijk debat aan te scherpen.

3.2.11 Relatie met de algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport

Gegevens

Het overleg op 25 juni 2009, tussen de algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport, als bovenlokale overheid, en de cultuurbeleidscoördinatoren heeft, de samenwerking met het gemeentelijk niveau duidelijk op de dagorde gezet. Dit werd gevolgd door het overleg met de schepenen in de periode februari-april 2010.

Op basis van het decreet stuurt de VGC, in overleg met de cultuurbeleidscoördinatoren en de schepenen, het lokaal cultuurbeleid.

De pivotfunctie van de cultuurbeleidscoördinatoren, gedefinieerd als netwerker binnen de gemeentelijke administratie, opent perspectieven voor een gestructureerde samenwerking van de algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport met de betrokken gemeentelijke diensten.

De cultuurbeleidscoördinatoren stellen nu een aantal krachtlijnen voor tot verdere samenwerking:

- gebruik maken van de praktijkervaring en visie van de cultuurbeleidscoördinator, de centrumverantwoordelijke en de bibliothecaris;
- de algemene directie moet de transversale werking tussen haar diensten nog meer realiseren;
- de coördinatie-niveaus van de VGC verduidelijken en mogelijk vereenvoudigen;
- de stedelijke dimensie in de werking versterken via het ondersteunen van samenwerkingsprojecten tussen de gemeenten.

Zij willen het overleg en de samenwerking rond een aantal thema's aanscherpen:

- de erkenning en ondersteuning van het verenigingsleven;
- de rol van het vrijwilligerswerk;
- de lokale samenwerking gemeentelijke dienst, bibliotheek en gemeenschapscentrum;
- een gemeenschappelijk lokaal communicatieplan;
- welke focus voor het streekgericht bibliotheekbeleid?;
- lokale impact van het jeugdonderzoek en jeugdinitiatieven tussen de gemeenten;
- omgevingsgerichte werking en omgevingsanalyse als een project dat alle partners bindt;
- de plaats van de Kunsten als thema voor het lokaal cultuurbeleid.
- Het erfgoedbeleid;

Besluit

Het voorbije overleg met de cultuurbeleidscoördinatoren en de schepenen biedt een basis voor verder overleg en samenwerking. Niet alleen de aangegeven thema's maar ook de nieuwe beleidsplanning kunnen hierbij aan bod komen.

Een meer resultaatgerichte aanpak is aangewezen.

3.2.12 De betrokkenheid bij themagerichte werkingen: lokaal en bovenlokaal.

Gegevens

De cultuurbeleidscoördinatoren kunnen een pivotfunctie vervullen voor het VGC-beleid. Op het gemeentelijk niveau worden allerlei culturele en gewestelijke initiatieven genomen zowel door de VGC als door andere overheden en organisaties. Het is niet vanzelfsprekend dat de cultuurbeleidscoördinator hier “trekker” is.

Besluit

De positionering van de cultuurbeleidscoördinator dient verder uitgeklaard, zowel op het gemeentelijk niveau, zowel ten aanzien van het werkveld als ten aanzien van de initiatieven van de bovenlokale overheden.

3.2.13 Het overleg van de cultuurbeleidscoördinatoren

Gegevens

Sinds het overleg van de cultuurbeleidscoördinatoren werd opgestart (in 2002) was het zoeken naar een goede inhoudelijke en organisatorische aanpak. Sinds 2009, toen beslist werd tot een themagerichte werking, die voorbereid wordt door werkgroepen en gecoördineerd door een stuurgroep, werd het overleg meer doelgericht en gestructureerd. Het belangrijke thema “visieontwikkeling” komt in de evaluatie weinig aan bod. Wel veel aandacht krijgt “ervaringsuitwisseling” en “praktijkgericht werken”. Daarom ook een pleidooi voor efficiënt en doelgericht vergaderen. Het is belangrijk dat het team groeit, dat de teamgeest verder ontwikkeld wordt waarin ieder zijn/haar verantwoordelijkheid opneemt. Voor de VGC-cultuurbeleidscoördinator ziet men vooral een rol als coach en moderator. Ook zijn informatiefunctie blijft belangrijk.

Besluit

Het huidige themagerichte overleg wordt als positief ervaren. Men wil vooral nadruk op ervaringsuitwisseling en praktijkgericht werken. Visieontwikkeling komt te weinig aan bod. Het welslagen van het overleg is ook gebaseerd op de inzet van elke cultuurbeleidscoördinator.

3.2.14 Het netwerk in kaart brengen.

Gegevens

In alle gemeenten ontwikkelen zich nieuwe dynamieken, nieuwe organisatievormen, zijn individuen artistiek en sociaal actief in wijken en buurten ... Het is duidelijk dat men de contacten die men heeft in het kader van de “netwerking” niet systematiserend in kaart brengt. Werken aan gemeenschapsvorming betekent ook deze nieuwe initiatieven en de mensen die ze opzetten in kaart brengen en met hen samenwerken.

Besluit

Het netwerken zelf en het in kaart brengen van deze netwerken is een prioritair aandachtspunt en dient collegiaal en systematisch uitgewerkt.

3.3 DE DOELSTELLINGEN

3.3.1 Het VGC-beleidskader lokaal cultuurbeleid

3.3.1.1 Het overleg en de samenwerking met de Brusselse gemeenten versterken

- *De overeenkomst tussen de gemeenten en VGC wordt in 2011 door VGC, in overleg met de gemeentelijke adviesraad, geëvalueerd.* De overeenkomst tussen de VGC en de gemeenten is het basisdocument in het overleg en de samenwerking tussen beide. De evaluatierapporten van de cultuurbeleidscoördinatoren, ter voorbereiding van dit beleidsplan, zijn een belangrijk element in deze evaluatie. Aan de twee andere lokale culturele partners zal éénzelfde evaluatierapport gevraagd worden.

- *Op basis van de evaluatie van het gemeentelijk beleid wordt de overeenkomst geactualiseerd.*

Belangrijke aandachtspunten van de VGC zijn:

- Het versterken van het overleg en de samenwerking tussen de drie lokale Nederlandstalige culturele partners (gemeenschapscentrum, bibliotheek en Nederlandstalige dienst Cultuur).
- Op basis van een overleg tussen de drie lokale culturele partners wordt de rol van en de verhouding tussen de gemeentelijke adviesraad Cultuur en de gemeenschapsraad van het gemeenschapscentrum, uitgewerkt.
- Het realiseren van een gestructureerd overleg waaraan de drie lokale culturele partners zeker deelnemen. Dit overleg zorgt voor de uitvoering van het cultuurbeleid zoals bepaald door de adviesraad cultuur. Verder staat het in voor de beleidsvoorbereiding en –evaluatie ervan.
- Het uitbouwen van de dienst Nederlandstalige cultuur, al dan niet geïntegreerd in een gemeentelijke dienst Cultuur, met voldoende administratieve ondersteuning.
- De gemeenten besteden meer aandacht aan de multiculturele samenstelling van hun adviesraad.
- Het bevorderen van de samenwerking met de Franstalige en andere lokale cultuurgemeenschappen.
- De door de VGC gesubsidieerde projecten worden enkel georiënteerd op gemeenschapsvorming.
- De gemeentelijke begroting geeft transparant alle aspecten van het lokaal cultuurbeleid weer. Dit verhoogt de zichtbaarheid van de positieve en evenwichtige verhouding tussen het gemeentelijk budget Nederlandstalige Cultuur en de subsidiëringen door de Vlaamse Gemeenschap en de VGC.
- Het verduidelijken van de positie van de cultuurbeleidscoördinator:
 - als netwerker binnen het gemeentelijk beleid;
 - als coördinator van de samenwerking tussen de drie lokale culturele partners op basis van de gemeenschappelijke doelstellingen in het gemeentelijk cultuurbeleidsplan, die jaarlijks geconcretiseerd worden in een gemeenschappelijk actieplan;
 - als coördinator van het structureel overleg tussen de drie lokale culturele partners;
 - als waarnemer in het gemeenschapscentrum.

In het kader van de verordening 02/11 houdende de erkenning van de gemeenschapsraden en van de vzw's gemeenschapscentrum in het Brussels Hoofdstedelijke Gewest wordt de positie van de cultuurbeleidscoördinator als waarnemer in de gemeenschapsraad en de raad van besuur verduidelijkt.

Dit kan door in de verordening te voorzien dat de gemeente maximum 2 personen als waarnemer kan afvaardigen in de raad van bestuur.

- *De geactualiseerde versie van de overeenkomst wordt door het VGC-beleid in 2013, in het kader van de opmaak van het gemeentelijk beleidsplan lokaal cultuurbeleid 2014-2019, ter ondertekening voorgelegd aan de gemeenten, die erkend zijn in het decreet op het lokaal cultuurbeleid.*
- *De VGC zal ten aanzien van het gemeentelijk beleid een duidelijk informatie- en communicatiebeleid blijven voeren.*

Wat betreft:

- De decreten en andere beleidsmaatregelen van de Vlaamse overheid inzake het sociaal-cultureel werk, het lokaal cultuurbeleid (gemeenschapscentra, bibliotheekwerking en gemeentelijke dienst cultuur), sport, jeugd, kunsten en cultureel erfgoed.
- De VGC-beleidsmaatregelen ter ondersteuning van het sociaal-cultureel werk, het lokaal cultuurbeleid (gemeenschapscentra, bibliotheekwerking en gemeentelijke dienst cultuur), sport, jeugd, kunsten en cultureel erfgoed.
- *De VGC ondersteunt en begeleidt het hoofdstedelijk overleg van de cultuurbeleidscoördinatoren.*

In het kader van het lokaal cultuurbeleid zijn volgende overlegplatforms voorzien: de afzonderlijk hoofdstedelijk overlegmomenten van de cultuurbeleidscoördinatoren, de centrumverantwoordelijken en de bibliothecarissen. De VGC zal deze overlegvormen duidelijker ten aanzien van elkaar positioneren en een gestructureerd overleg organiseren tussen de centrumverantwoordelijken, de bibliothecarissen en de cultuurbeleidscoördinatoren.

Het overleg is gericht op visieontwikkeling, ervaringsuitwisseling en vorming.

- Volgende thema's zullen aan bod komen: de samenwerking van de lokale culturele actoren, gemeenschapsvorming, omgevingsgerichte werking en cultuurbeleidsplanning in het kader van de opmaak van het gemeentelijk cultuurbeleidsplan 2014-2019.
- Stelselmatig worden de "good practices" van de gemeenschapsvormende projecten besproken en in beeld gebracht als leerprocessen in een omgevingsgerichte werking.
- De voorbereiding en uitwerking van de gemeentelijke Cultuurbeleidsplannen 2014-2019 zijn een belangrijk aandachts- en werkpunt. De VGC zal voor dit proces van cultuurbeleidsplanning een begeleidingstraject uittekenen.
- De VGC-cultuurbeleidscoördinator ondersteunt en begeleidt het hoofdstedelijk overleg van de cultuurbeleidscoördinatoren.
- *3.1.1.6. Subsidiëring projecten lokaal cultuurbeleid*

Het subsidiereglement wordt geactualiseerd om:

- het gemeenschapsvormende karakter van de projecten in evidentie te stellen;
- het gemeenschapscentrum en de bibliotheek te profileren als prioritaire partners in het uitwerken en realiseren van de projecten lokaal cultuurbeleid.
- de betekenis van het advies van de gemeentelijke adviesraad cultuur inzake de projecten te verduidelijken;
- een onderscheid mogelijk te maken tussen de gemeenten die erkend zijn in het decreet en deze die niet erkend zijn;
- verdere planlastvermindering mogelijk te maken.

3.3.2 De V.G.C. ondersteunt het cultuurbeleid van de lokale culturele partners: gemeentelijke dienst cultuur, gemeenschapscentrum en lokale bibliotheek

3.3.2.1 De VGC ondersteunt de samenwerking van de lokale culturele actoren via vormings- en opleidingstrajecten op hoofdstedelijk en lokaal niveau gericht op het ontwikkelen van een gemeenschappelijke visie:

- op de betekenis en praktijk van samenwerking;
- op het lokaal cultuurbeleid.
- op gemeenschapsvorming.

3.3.2.2 De VGC zet samenwerkingsprojecten op met de lokale culturele actoren

- De VGC zet een samenwerkingsproject op ter voorbereiding (2011-2012) en uitwerking (2013) van het gemeentelijk lokaal cultuurbeleidsplan 2014-2019. Voor dit project engageren zich alle culturele partners. De evaluatie van de voorbije werking, het uitwerken van een omgevingsanalyse en vooral het opstellen van gemeenschappelijke doelstellingen zijn prioritaire opdrachten. Gemeenschappelijke doelstellingen worden uitgewerkt rond communicatie (met afstemming op het Muntpunt-project), culturele programmatie, educatief aanbod en gemeenschapsvormende projecten. In dit proces vervullen het structureel overleg en de gemeentelijke adviesraad cultuur een belangrijke rol.
- De gebiedgerichte werking met als doel gemeenschapsvorming blijft een permanent aandachtspunt. Voor het actualiseren van de gegevens wordt samengewerkt met de VGC-meet en weetcel en de de VGC-dienst stedelijk beleid. Op vraag van lokale actoren wordt ondersteuning verleend bij het opmaken of actualiseren van hun omgevingsanalyse.
- Alle partners werken samen aan de opmaak van de culturele kaart van hun gemeente. Een permanente actualisering van en afstemming op de VGC-databanken is wenselijk.

3.3.2.3 De VGC ondersteunt het gemeentelijk cultuurbeleid.

- Op basis van het overleg met schepenen (februari-mei 2010) zal de VGC verder werken aan haar ondersteuning van het gemeentelijk beleid inzake sociaal-cultureel werk, lokaal cultuurbeleid, bibliotheekwerking, sport, jeugd, kunsten en cultureel erfgoed. De afstemming van de respectievelijke subsidieregelingen is een aandachtspunt.
- De VGC ondersteunt de gemeenten die verantwoordelijkheid nemen voor een lokale werking Cultureel Erfgoed en Zinneke Parade.
- De VGC onderzoekt verdere mogelijkheden om de planlast inzake het subsidiedossier projecten lokaal cultuurbeleid te verminderen. De gemeenten passen, naar analogie van de VGC-regelgeving, planlastvermindering toe voor de projecten die zij subsidiëren.
- Het jaarlijkse gemeenschappelijk actieplan en de afzonderlijke actieplannen van het gemeenschapscentrum en de bibliotheek worden qua indieningstermijn en acties beter op elkaar afgestemd.

4 CULTUURCENTRUM BRUSSEL

INLEIDING

In de voorbije legislatuur hebben de gemeenschapscentra een belangrijk veranderingsproces ondergaan dat nu in volle uitvoering is.

Wat waren de belangrijkste beleidsmomenten in dit proces?

Van mei 2005 tot mei 2006 werden de gemeenschapscentra doorgelicht. Dit resulteerde in de collegenota van 19 juli 2007 'Gemeenschapscentra als stedelijke motor van een lokaal beleid.

Deze nota bepaalt de krachtlijnen van het VGC-beleid voor de gemeenschapscentra:

- (her)waardering van de gemeenschapscentra als lokale ankerpunten voor gebruikers (verenigingen en individuele gebruikers) van de Nederlandstalige instellingen, organisaties en voorzieningen, en als lokale netwerkcoördinatoren in een stedelijk beleid;
- (her)waardering van de vrijwilligers door het aanreiken van instrumenten om die vrijwilligers te bereiken, en door hen een centrale plaats te geven bij de lokale programmatie van het gemeenschapscentrum;
- verbetering van de efficiëntie van de werking van de gemeenschapscentra en een kwaliteitsverbetering van de dienstverlening en het aanbod door een aangepaste structuur, een centrale ondersteuning en professionalisering van het beheer.

Op 25 september 2008 keurde het VGC-College een nota goed 'De bijsturing van het organisatieconcept'. Er werden drie entiteiten opgericht, waarvan de Entiteit Gemeenschapscentra er één is.

De opdracht van de entiteiten wordt als volgt omschreven:

- De entiteiten zijn specifieke organisatieonderdelen, belast met taken van beleidsvoorbereiding en -uitvoering en die beschikken over een operationele autonomie. De leiding is in handen van een entiteitsverantwoordelijke, onder het hiërarchisch gezag van de algemeen directeur. De entiteiten handelen conform de procedures en reglementeringen die van toepassing zijn binnen de administratie.
- De Entiteit Gemeenschapscentra, die deel uitmaakt van de algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport, ressorteert onder het hiërarchisch gezag van de algemeen directeur. Deze entiteit staat in voor de coördinatie en aansturing van de werking van de gemeenschapscentra. Het gaat zowel om inhoudelijke als ondersteunende processen.

De Entiteit Gemeenschapscentra wordt gevormd door de dienst Gemeenschapscentra en de 22 gemeenschapscentra.

In januari 2009 werden 63 personeelsleden die in GESCO-projecten van de gemeenschapscentra werkten overgenomen door de VGC.

Deze overname paste in de verbetering van de efficiëntie van de werking van de gemeenschapscentra.

Voor de gemeenschapscentra werd een voorstel van personeelsplan uitgewerkt dat in oktober 2009 werd overgemaakt aan het bevoegde collegelid.

In een collegenota van 19 februari 2009 werden een aantal kernbegrippen verduidelijkt, zoals

- de missie van de gemeenschapscentra;
- de 22 gemeenschapscentra als Cultuurcentrum Brussel;
- de lokale en bovenlokale werking van de gemeenschapscentra;
- de beleidscirkel.

In diezelfde nota nam het College ook akte van enkele nieuwe principes die in kader van een centralisering van het zakelijk beheer van de gemeenschapscentra worden voorbereid op vlak van

- het financieel beheer van de gemeenschapscentra
- de overname van de verzekeringscontracten
- het onderhoud en technische ondersteuning van de gemeenschapscentra

Op 15 oktober 2009 keurde het VGC-College de oprichting goed van drie overlegfora: één voor de vrijwilligers-bestuurders, één voor de beroepskrachten en één voor de gebruikers. In deze overlegfora zullen de strategische lijnen voor de 22 gemeenschapscentra worden uitgetekend.

Eveneens in de Collegenota van 15 oktober 2009 werd de integratie beslist van het Brussels Sociaal-Cultureel Netwerk in de entiteit gemeenschapscentra op het niveau van de dienst gemeenschapscentra.

Het [Net]werk verhoogt de slagkracht van het sociaal-culturele veld in de specifieke, complexe Brusselse context; het ondersteunt het werkveld op basis van de sociaal-culturele methodiek op vlak van deskundigheidsbevordering en op vlak van ondersteuning aan lokale dynamieken en nieuwe werkvormen.

Daarnaast creëert het synergie tussen alle actoren in het sociaal-culturele werkveld.

Deze opdrachten van het [Net]werk krijgen op twee manieren vorm:

- via de werking van de gemeenschapscentra die deze opdrachten uitvoeren op lokaal niveau. Het [Net]werk ondersteunt de gemeenschapscentra in het uitvoeren van hun lokale opdrachten.
- bovendien neemt het [Net]werk initiatieven om met het brede sociaal-culturele werkveld ondersteunings- en netwerkactiviteiten te realiseren. Daarnaast zorgt het [Net]werk ook voor een terugkoppeling en uitwisseling van opgedane kennis en expertise op bovenlokaal niveau.

4.1 MISSIE VAN DE GEMEENSCHAPSCENTRA

De missie van de gemeenschapscentra werd goedgekeurd op het VGC-College van 19 februari 2009:

De gemeenschapscentra zijn lokale sociaal-culturele organisaties die elk afzonderlijk en als geheel bijdragen aan de integrale leefkwaliteit in de stad. Ze doen dit door een werking te ontplooiën op vlak van

- communicatie, onthaal en dienstverlening
- culturele participatie, - animatie en –spreiding
- educatie en permanente vorming
- gemeenschapsvorming.

Zij doen dit door het creëren van dwarsverbindingen tussen cultuur, welzijn en onderwijs.

Zij baseren hun werking op een omgevingsanalyse en benutten hierbij de potentialiteiten en netwerken uit het lokale werkveld.

Gemeenschapscentra kunnen zowel netwerkontwikkelaars als netwerkactoren zijn.

De gemeenschapscentra ontwikkelen een open en laagdrempelige werking (aanbod, prijzenbeleid, onthaal, ...) waar het realiseren/ontwikkelen van kansen op ontmoeting een cruciaal gegeven is.

In deze werking wordt de betrokkenheid van verenigingen en individuele gebruikers gemaximaliseerd en de rol van de vrijwilligers verankerd.

De dienst GC krijgt een regierol in partnership toegewezen voor elk van de bovengenoemde werkterreinen.

De Brusselse gemeenschapscentra in het “cultuurcentrum Brussel” hebben elk op zich en als geheel een dubbele kerntaak:

Het is de kerntaak als cultureel centrum om een cultureel aanbod aan te bieden en het is de kerntaak als gemeenschapscentrum om gemeenschapsvorming te hanteren als invalshoek bij de ontwikkeling en ondersteuning van activiteiten en programma's.

Vertaald naar Brussel betekent dit:

- ieder gemeenschapscentrum afzonderlijk heeft een gemeenschapsvormende functie; een omgevingsgerichte werking vormt de basis van de werking van de gemeenschapscentra.
- ieder gemeenschapscentrum afzonderlijk, en de 22 gemeenschapscentra als geheel hebben ook de rol van cultuurspreiding in Brussel. Zij dienen deze rol in te vullen op vlak van cultuur, complementair aan de Brusselse culturele instellingen. Indien de gemeenschapscentra deze rol niet zouden opnemen, dan zou bijvoorbeeld het aanbod van het circuit van de culturele centra in Vlaanderen, nergens in Brussel aan bod komen. De grote Brusselse culturele instellingen (Kaai, KVS...) hebben niet dezelfde uitgangspunten als een breed cultureel centrum.

De beide kernfuncties van "Cultureel Centrum Brussel" (= de 22 gemeenschapscentra) worden in partnership centraal geregisseerd en gecoördineerd door de Dienst GC.

4.2 BELEIDSDOELSTELLINGEN

De werking van de gemeenschapscentra is gericht op gemeenschapsvorming

4.2.1 DE 22 GEMEENSCHAPSCENTRA ALS LOKALE SOCIAAL-CULTURELE ORGANISATIES

4.2.1.1 De gemeenschapscentra bouwen een sociaal-culturele werking uit die omgevingsgericht is (uitgangspunt: lokale realiteit/omgeving)

Krachtlijnen

De GC ontwikkelen hun werking vanuit de lokale realiteit.

Zij werken permanent aan hun kennis van de omgeving en van hun werkveld zodat hun werking aansluiting vindt bij de lokale noden en behoeften en het potentieel uit de omgeving. De GC gaan actief op zoek naar dynamieken en participanten aan het lokale gemeenschapsleven. Zij brengen vanuit hun kennis maatschappelijke processen op gang die gericht zijn op gemeenschapsvorming.

De GC zijn lokale ankerpunten voor het Nederlandstalig verenigingsleven en het lokaal gemeenschapsleven en voeren hierbij een actief vrijwilligersbeleid.

De GC hanteren de sociaal-culturele methodiek bij de ontwikkeling van hun culturele, educatieve, gemeenschapsvormende activiteiten. Dit betekent een participatie- en emancipatiebevorderende werking met het accent op het proces.

De GC bouwen zich actief uit als een ontmoetingsplek voor de lokale gemeenschap en creëren synergieën tussen GC, verenigingen, organisaties en individuen. Ze ondersteunen en geven ook mee vorm aan projecten en initiatieven geïnitieerd door het sociaal-culturele werkveld.

De GC zijn open huizen, ze creëren ruimte voor experiment en zetten hun infrastructuur open voor creatief talent (zowel organisaties, individuen, als VGC-initiatieven) en allerlei initiatieven die de lokale cohesie versterken/bevorderen.

De GC ondersteunen het lokale sociaal-culturele werkveld op vlak van deskundigheidsbevordering, m.n. methodiekontwikkeling in een stedelijke en Brusselse context. Zij ondersteunen lokale dynamieken en nieuwe organisatievormen.

4.2.1.2 Gemeenschapscentra ontwikkelen zich als stedelijke motor van een lokaal beleid (uitgangspunt: stedelijke realiteit)

Als geheel (=netwerk van de 22) ontwikkelen de GC een toekomstgerichte visie op de stad. Zij zullen zich duidelijk positioneren in de stedelijke processen.

De GC zijn een partner in de stedelijke ontwikkeling en ontwikkelen hun lokale werking vanuit die stedelijke realiteit en stedelijke uitdagingen. De stedelijke realiteit is zichtbaar in de werking van elk gemeenschapscentrum.

In dezer hebben de GC een belangrijke advies- en signaalfunctie naar de andere domeinen en overheden op vlak van gewest- en gemeenschapsmateries.

De GC zijn de prioritaire partner in het lokaal cultuurbeleid samen met de bib en gemeentelijke dienst Cultuur alsook de prioritaire partner in het uitwerken en realiseren van de projecten in het kader van het lokaal cultuurbeleid.

De samenwerking gebeurt op basis van de gemeenschappelijke doelstellingen en van het gemeenschappelijk actieplan in het lokaal cultuurbeleidsplan. De GC hebben in kader van hun specifiek opdrachtenpakket tevens opdrachten die niet in het lokaal cultuurbeleidsplan opgenomen worden.

4.2.1.3 Vanuit een sociaal-cultureel perspectief zijn de GC netwerkactoren, -coördinatoren en – netwerkontwikkelaars en creëren dwarsverbindingen tussen cultuur, jeugd, sport, welzijn, gezondheid en gezin en onderwijs & vorming. (uitgangspunt: transversaliteit)

De GC hebben oog voor een integrale benadering van hun doelpubliek.

Vertrekkend vanuit de lokale inbedding en het maatschappelijk programma van het GC bepaalt de lokale realiteit in welke mate het GC ook initiatieven neemt op vlak van andere beleidsdomeinen in antwoord op reële noden én indien geen andere partners actief zijn op het terrein. Dit moet steeds gebeuren in overleg met de Entiteit GC en de andere VGC-directies en i.f.v. de draagkracht van het centrum.

In dezer hebben de GC een belangrijke signaalfunctie naar de andere domeinen.

De GC bouwen zich verder uit als lokale informatiepunten in complementariteit met andere lokale en bovenlokale (o.a. Muntpunt) informatiepunten en, waar mogelijk, met een link naar het lokaal sociaal beleid.

De informatieverstrekking of doorverwijzing betreft vooral cultuur, onderwijs, welzijn en stedelijke aangelegenheden in het eigen werkgebied en in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest.

De GC voeren een actief netwerkbeleid vanuit hun specifieke opdracht en op basis van een duidelijk afsprakenkader. GC gaan permanent met (professionele) actoren uit hetzelfde werkgebied in dialoog, gaan samenwerkingsverbanden aan, delen ervaringen; zij focussen op het versterken van de sociale cohesie in het lokaal gemeenschapsleven.

De GC bouwen een kwalitatief vrijetijdsaanbod uit voor kleuters, kinderen/jongeren uit het Nederlandstalig onderwijs met specifieke aandacht voor de taalstimulering.

4.2.2 DE GC VORMEN SAMEN HET CULTUURCENTRUM BRUSSEL

De gemeenschapscentra vormen als Cultuurcentrum Brussel een hoofdstedelijke programmacerel. Kernbegrippen: visieontwikkeling, kwaliteitsverhoging en -bewaking, afstemming, complementariteit, programmering, samenwerking, interculturaliteit en diversiteit....

4.2.2.1 Het Cultuurcentrum Brussel ondersteunt het lokaal cultureel en educatief aanbod en ontplooit een hoofdstedelijk cultureel en educatief aanbod

Het Cultuurcentrum Brussel streeft naar kwaliteitsverhoging en verruiming van het aanbod voor alle inwoners en bezoekers van de stad en dit zowel voor het lokale als het bovenlokale aanbod:

- het lokaal cultureel en educatief programma sluit aan bij de lokale realiteit en wordt ontwikkeld door het gemeenschapscentrum;
- het hoofdstedelijk cultureel en educatief programma vertrekt vanuit de stedelijke realiteit en haar diversiteit in al haar facetten; het wordt ontwikkeld door de hoofdstedelijke programmacerel.

Het Cultuurcentrum Brussel is een huis met vele kamers waarbij het lokaal en hoofdstedelijk programma mekaar complementair versterken vanuit differentiatie en specialisatie. Een permanente wisselwerking tussen beide niveaus is een noodzaak, en betekent een wederzijdse 'voeding' en 'versterking'.

De regiefunctie van de Entiteit GC zal in partnership met alle partners moeten uitgebouwd worden.

Het Cultuurcentrum Brussel werkt samen met de lokale en hoofdstedelijke culturele en educatieve instellingen en organisaties.

4.2.2.2 Het Cultuurcentrum Brussel verhoogt en verbreedt de kansen op cultuurparticipatie

Het Cultuurcentrum Brussel verhoogt de toegankelijkheid van het aanbod via:

- het sectoroverschrijdend werken tussen cultuur-, jeugd-, sport- en cultureel erfgoedbeleid
- het stimuleren om cultureel actief te zijn
- het aanbieden van diverse kunst disciplines en een kwalitatieve omkadering
- het creëren van kansen voor plaatselijke kunstenaars, voor wie nieuw is op het podium of een nieuwe artistieke richting

Het Cultuurcentrum Brussel bereikt een nieuw en ruimer publiek:

- door specifieke aandacht voor intercultureel werken met o.a. de cursisten Nederlands
- het ontwikkelen van projecten met het oog op een aanbod voor kansengroepen
- het verhogen van de culturele competentie waarbij prioritair de kinderen en jongeren worden beoogd.

Het Cultuurcentrum Brussel ontwikkelt een kwaliteitsvolle schoolprogrammatie als eerste kennismaking met diverse kunstvormen in schoolverband, met daarna doorstroming naar het reguliere aanbod.

4.2.2.3 Het Cultuurcentrum Brussel bevordert cultuurspreiding

Het Cultuurcentrum Brussel ontwikkelt een evenwichtig en rijk cultuuraanbod van verschillende kunst disciplines met aandacht voor een geografische en temporale spreiding ook in vakantieperiodes.

Het Cultuurcentrum Brussel werkt in partnership met de andere stedelijke cultuurspelers aan culturele activiteiten, evenementen, festivals en nieuwe culturele ontwikkelingen waarbij gezocht wordt naar win-win relaties in zeer verschillende contexten.

Het Cultuurcentrum Brussel bedient de blinde vlekken door een podium te bieden aan het cultuuraanbod dat anders uitsluitend in Vlaanderen en of de Rand zou staan en door in te spelen op de specificiteit van Brussel.

4.3 MIDDELEN

Inleiding

In mei 2005 tot mei 2006 werden de gemeenschapscentra, via een audit én een publieksonderzoek, grondig doorgelicht. De conclusies van beide onderzoeken werden op vergaderingen van de commissie Cultuur, Jeugd en Sport van de VGC Raad respectievelijk op 12 en 28 juni 2005 voorgesteld.

De belangrijkste vaststellingen van deze doorlichtingen:

Op vlak van de infrastructuur:

Als gevolg van een te weinig planmatige aankoop is de inplanting in de verschillende gemeenten sterk verschillend; zowel de inplanting als de gebrekkige infrastructuur heeft een zware en negatieve impact op de werking van de gemeenschapscentra.

Op vlak van het personeel

De personeelsformatie van de gemeenschapscentra is niet in balans omwille van een quasi leemte van personeelsleden op B-niveau en de te zwakke invulling van de lijnfuncties. Dit deficit vertaalt zich in het sterkst bij de onthaal- en informatiefuncties. Daarnaast stelde men vast dat de impact van de zakelijke leiding van de centra én het beheer van de infrastructuur te zwaar doorwoog bij de staffuncties. De verschillende statuten van de personeelsleden werkzaam in de gemeenschapscentra bemoeilijkt een éénduidig personeelsbeleid.

Op vlak van de inhoudelijke werking

Ook het publieksonderzoek concludeert: *‘Rond de gemeenschapscentra ontwikkelt zich een potentieel netwerk van Nederlandstalige Brusselaars en Brusselaars met een andere taalachtergrond die de Nederlandstalige aanwezigheid in Brussel weten te waarderen; het groeipotentieel van de GC zit niet langer bij het oorspronkelijke doelpubliek maar bij de nieuwe tweetaligen en anderstaligen . Als deze nieuwe bezoekers een voorafspiegeling zijn van het zwaartepunt van de toekomstige werking van de centra, zien we een duidelijke verschuiving van de ondersteuning van de Nederlandstalige gemeenschap naar een meer algemene wijkwerking waar het lokale belangrijker wordt dan het Nederlandstalige’.*

Deze conclusie wordt versterkt door de audit, die wijst op het belang dat de gemeenschapscentra zich terug sterker moeten richten op hun oorspronkelijke focus nl. klankbord zijn van de lokale omgeving.

Op vlak van het lokaal cultuurbeleid

Er is geen eenvormigheid in relatie tot de gemeente, het succes is te afhankelijk van individuele relaties en de output is niet optimaal door de versnippering van middelen.

Na een lang proces van overleg met de gemeenschapscentra en binnen het beleid wordt in de VGC- Collegenota van 19 juli 2007 volgende besluit opgenomen:

*“ De audit en het publieksonderzoek en de reacties van beroepskrachten en vrijwilligers wijzen zowel op de historische verdiensten van de organisatiestructuur als op de noodzaak om die structuur aan te passen aan hedendaagse bestuurlijke kwaliteitsnormen, aan de verwachtingen van nieuwe **publieken** en aan de invulling van nieuwe noden en **functies** van het gemeenschapscentrum. Het scherpst zijn de reacties op het vermoede verlies van lokale autonomie enerzijds en de interpretatie van de uitspraken van de audit op het vlak van "democratisch deficit" anderzijds. Onze voorstellen willen de lokale **dynamiek** verzoenen met een aantal evoluties op het vlak van **beter bestuur** (Vlaamse Gemeenschap, Antwerpen, Gent) enerzijds en met het **versterken** van de lokale inbedding anderzijds.*

Op basis hiervan worden volgende de beleidslijnen vastgelegd:

- (her)waardering van de gemeenschapscentra als lokale ankerpunten voor gebruikers (verenigingen en individuele gebruikers) van de Nederlandstalige instellingen, organisaties en voorzieningen, en als lokale netwerkcoördinatoren in een stedelijk beleid;

- (her)waardering van de vrijwilligers door het aanreiken van instrumenten om die vrijwilligers te bereiken, en door hen een centrale plaats te geven bij de lokale programmatie van het gemeenschapscentrum;
- verbetering van de efficiëntie van de werking van de gemeenschapscentra en een kwaliteitsverbetering van de dienstverlening en het aanbod door een aangepaste structuur, een centrale ondersteuning en professionalisering van het beheer.

De realisatie van deze beleidslijnen worden als volgt geconcretiseerd.

4.3.1 Organisatie en beheer

De gemeenschapscentra zijn verantwoordelijk voor:

- het maximaal betrekken van de lokale verenigingen en gebruikers bij de werking van het gemeenschapscentrum;
- het detecteren en registreren van lokale noden;
- het invullen van een lokaal programma en het beheer van de financiële middelen;
- het voeren van een medewerkersbeleid ten aanzien van beroepskrachten en vrijwilligers.

Een specifiek aanbod (cultureel en educatief) wordt geprogrammeerd in functie van de capaciteit, technische uitrusting en bereikbaarheid van de beschikbare infrastructuur. Een aantal professionele taken worden hiervoor geclusterd op bovenlokaal niveau.

De Entiteit gemeenschapscentra wordt ondermeer administratief verantwoordelijk voor:

- opstellen van het Beleidsplan CC Brussel,
- opmaken en opvolgen van de convenanten met de gemeenschapscentra;
- het inhoudelijke personeelsbeleid en de personeelsbewegingen,
- de coördinatie van het infrastructuurbeleid ...

4.3.2 De Entiteit Gemeenschapscentra

Op 25 september 2008 wordt de 'Entiteit Gemeenschapscentra' opgericht (omschrijving opdrachten Entiteiten: zie hoger).

De 'Entiteit Gemeenschapscentra' wordt gevormd door de 'dienst GC (voormalige operationele dienst binnen de Algemene Directie Cultuur, Jeugd en Sport) en de 22 gemeenschapscentra'.

Medio maart 2010 is de 'Entiteitsverantwoordelijke Gemeenschapscentra' aangeworven.

De verdere opbouw van de Entiteit Gemeenschapscentra zal in de komende jaren één van de belangrijkste uitdagingen zijn.

4.3.3 Het convenant

De VGC is de inrichtende macht van de 22 gemeenschapscentra. In maart 2009 werd een nieuwe convenant voor de duurtijd van twee jaar afgesloten tussen de VGC en elk individueel gemeenschapscentrum.

In dit convenant worden de afspraken, m.b.t. het beheer en de programmering tussen de VGC en de vzw's Gemeenschapscentrum vastgelegd.

In deze nieuwe convenant worden reeds de eerste aanzetten m.b.t. de hertekening van het organisatiemodel van de gemeenschapscentra opgenomen

- éénduidiger personeelsbeleid;
- centralisering van zakelijke aspecten van het beheer: verzekeringen, horecabeleid, prijzenbeleid;
- accent op de omgevingsgerichte werking.

In de nieuwe convenanten, die in de loop van de komende jaren worden afgesloten, zullen de consequenties van het vernieuwd organisatiemodel nog explicieter worden omschreven.

De centra worden beheerd overeenkomstig de beheersformule in art.9, c) van het cultuurpactdecreet waarbij de algemene vergadering en raad van bestuur zijn samengesteld uit vrijwilligers en deskundigen.

De VGC en de gemeentelijke overheid zijn vertegenwoordigd als waarnemer.

4.3.4 Overleg

In het kader van het uittekenen van de nieuwe organisatiestructuur van de Gemeenschapscentra keurde het VGC-College op 15 oktober 2009 de oprichting goed van drie overlegfora:

- voor de vrijwilligersbestuurders;
- voor de beroepskrachten;
- voor de gebruikers.

Via de oprichting van deze overlegfora zal men een overleg realiseren met gelijkwaardige en complementaire partners zodat de missie van de gemeenschapscentra maximaal kan gerealiseerd worden.

Het hoofdstedelijk overleg van de centrumverantwoordelijken en het hoofdstedelijk overleg van de vrijwilligers-bestuurders zijn in het voorjaar van 2010 opgestart. Beide overlegfora hebben dezelfde opdrachten:

- klankbord- en signaalfunctie;
- strategische sturing;
- visieontwikkeling over de bovenlokale programmatie en de verhouding tussen de lokale en bovenlokale programmatie.

Het gebruikersforum waarbij de klankbord- en signaalfunctie centraal staat moet nog opgericht worden.

4.3.5 Registratie

De 22 gemeenschapscentra registreren sinds enkele jaren hun werking door middel van een Acces toepassing die op maat en op vraag van de centra is opgesteld. Het sjabloon is gebaseerd op deze van de Vlaamse Gemeenschap die hiermee de globale werking van de cultuur- en gemeenschapscentra in Vlaanderen en Brussel in kaart wil brengen. Wegens de beperkingen van de huidige format worden nog niet alle gevraagde gegevens geregistreerd. Op termijn zal men overschakelen naar een registratie programma dat veel uitgebreider de werking monitort. Deze dynamische database zal een bredere evaluatie mogelijk maken van zowel de werking, het zaalgebruik als de personeelsbezetting. De oplevering van dit project is gepland in 2011. De implementatie van deze database zal gerealiseerd worden in de komende jaren.

4.3.6 Communicatie

De voorbije jaren werd extra aandacht besteed aan de kwalitatieve ondersteuning van de communicatie-, onthaal en informatiefunctie van de gemeenschapscentra (ondermeer door de aanwerving van 11 stafmedewerkers communicatie – zie verder)

Het voorbije jaar hebben 19 gemeenschapscentra een lokaal communicatieplan voor het GC opgesteld.

Er wordt een communicatieplatform opgericht voor de 22 gemeenschapscentra. Dit platform zal het communicatiebeleid voor de Entiteit GC uittekenen in overleg met de lokale (gemeente, bibliotheken enz..) en bovenlokale partners en gekaderd binnen het algemeen VGC communicatiebeleid.

Een eerste belangrijke realisatie is de ontwikkeling van een website van de Entiteit Gemeenschapscentra waarop de 22 gemeenschapscentra. Deze website moet zowel de herkenbaarheid van de 22 centra als geheel, als de eigenheid en de couleur locale van ieder centrum aan bod laten komen. Alle 22 gemeenschapscentra engageren zich in dit

websiteproject van de Entiteit GC. De uitbouw van de website van de Entiteit GC is een participatief proces is waaraan alle gemeenschapscentra zullen deelnemen.

4.3.7 Financies

Sinds de invoering van het convenant wordt gewerkt met een enveloppenfinanciering. Elke vzw Gemeenschapscentrum ontvangt, binnen de perken van de VGC-begroting, een enveloppensubsidie voor de duur van het convenant. In het kader van de audit worden de totale middelenstroom naar de centra en de ingezette VGC-middelen geanalyseerd en zullen voorstellen worden ontwikkeld met het oog op een rationele aanwending en verhoogde effectiviteit.

4.4 INFRASTRUCTUUR EN UITRUSTING

In de Collegenota van 19 juli 2007 legt het VGC-beleid op vlak van infrastructuur volgende accenten:

- Bijsturen van het investeringsplan op basis van inhoudelijke keuzes en prioriteiten
- Het uitwerken van een operationeel plannings- en registratiesysteem voor opvolging en bijsturing van de geplande werken.
- Uitwerken van een eenduidig systeem van de horecaconcessies, met aandacht voor de juridische duidelijkheid én een betere afstemming van de werking van de horecazaken op die van de gemeenschapscentra.
- Onderzoek naar de haalbaarheid van een ondersteunend sociaal-economieproject voor interne en externe catering.

Rekeninghoudend met de middelen uit de dotatie van de Vlaamse Gemeenschap, aangevuld met eigen VGC-middelen én met de inhoudelijke keuzes en prioriteiten wordt het investeringsplan 2011-2015 voorbereid. In het najaar 2010 wordt dit nieuwe plan ter goedkeuring voorgelegd aan het VGC-College.

In het najaar 2007 werd een 'Overeenkomst tot het verlenen van een domeinconcessie' die de rechten en de plichten tussen drie partijen nl. de Vlaamse Gemeenschapscommissie, de vzw Gemeenschapscentrum en de uitbater bepaalt, goedgekeurd. Alle aflopende concessiecontracten zullen de komende jaren worden vervangen door deze overeenkomst.

In het voorbije jaar werden in de gemeenschapscentra verscheidene audits, gelieerd aan de infrastructuur, gefinaliseerd of opgestart.

- De resultaten van de toegankelijkheidsaudit, gericht op mensen met een beperkte mobiliteit, én de energieaudit zullen verwerkt worden in het voorliggende investeringsplan.
- De conclusies van de theatertechische audit, die dit jaar is opgestart, worden verwacht in het najaar van 2010. De opvolging van de resultaten van deze audit zullen enerzijds bepaald worden door de inhoudelijke keuzes die men voor de 22 gemeenschapscentra de komende jaren zal maken en anderzijds door de beschikbare middelen.

In de komende jaren zal er ook een éénvormig prijzenbeleid voor de 22 gemeenschapscentra uitgetekend worden.

4.5 PERSONEEL

In de Collegenota van 19 juli 2007 legt het VGC-beleid op vlak van personeel volgende accenten:

- De integratie van de vzw-personeelsleden in de contractuele personeelsformatie van de administratie van de VGC.
- De versterking op korte termijn van het stafpersoneel niveau B met 15 VTE (11 werden, in het kader van kwalitatieve ondersteuning van de Gemeenschapscentra, aangeworven om de onthaal- en informatiefunctie te ondersteunen .

- Opmaak competentieprofielen van de centrum-verantwoordelijken met een grotere aandacht voor algemene managementcompetenties en de competenties op het vlak van de "omgang met vrijwilligers".
- Een verschuiving van de taken van de centrumverantwoordelijke van (culturele) programmatie naar dienstverlening, gemeenschaps- en netwerkvorming.
- De centralisatie van het personeelsbeleid en het globaal financieel en infrastructureel beheer. Hiervoor worden bijkomend 3 VTE niveau A aangeworven, waarvan één voor het zakelijk beheer en één voor de ICT-ondersteuning.
- Een kwaliteitsverbetering van de onthaal- en informatietaken.

In kader van het streven naar een eenheid van statuut voor alle personeelsleden van de 22 gemeenschapscentra werd in een eerste fase begin 2009 63 GESCO vzw-personeelsleden overgenomen door de VGC.

De komende jaren zal een verdere integratie van vzw-personeelsleden in de gemeenschapscentra in het VGC-personeelskader gerealiseerd worden.

Ook begin 2009 werden 11 stafmedewerkers niveau B aangeworven om de onthaal- en informatiefunctie van de 22 gemeenschapscentra kwalitatief te ondersteunen.

5 STREEKGERICHT BIBLIOTHEEKBELEID

5.1 SBB 1990 – 2010: WETTELIJK KADER EN WERKING

Sinds de invoering van het Bibliotheekdecreet van juni 1978 is de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) bevoegd voor de coördinatie en de ondersteuning van het Nederlandstalige openbare bibliotheekwerk in Brussel.

Van 1990 tot 2002 neemt de Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek (HOB) de rol op van Centrale Openbare Bibliotheek (COB). In die periode, waarin het accent vooral ligt op de uitbouw van het bibliotheeknetwerk, groeit het aantal erkende gemeentelijke bibliotheken van 4 naar 9 bibliotheken.

De COB geeft de nodige ondersteuning aan de bibliotheken in de vorm van promotie, (wissel-) collecties en vorming. Ze rekent het ook tot haar opdracht om een specifieke werking te ontwikkelen naar bijzondere doelgroepen, wat zich onder meer vertaalt in een Turkse collectie en de oprichting van een gevangenisbibliotheek in Sint-Gillis.

In juli 2001 wordt het decreet Lokaal Cultuurbeleid goedgekeurd, waarin de krijtlijnen vastgesteld worden van het streekgericht bibliotheekbeleid (SBB) dat door de Vlaamse provinciebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie uitgevoerd moet worden. Het decreet onderkent volgende SBB-opdrachten:

- de uitbouw van een (provinciaal) bibliotheeksysteem;
- de ondersteuning van de bibliotheken op het vlak van promotie en publiekswerking;
- de ondersteuning van de bibliotheken op het vlak van management, beheer en taakverdeling;
- de organisatie van gedecentraliseerd bibliotheekwerk door de uitbouw van wisselcollecties en afspraken inzake het collectiebeleid.

Bij convenant van 28 februari 2002 wijst de VGC de uitvoering van de SBB- en de OB-opdracht toe aan de vzw HOB.

De Vlaamse regering en het College van de VGC beslissen in oktober 2006 om op het Muntplein in Brussel een informatie- en communicatiecentrum uit te bouwen waarin de HOB geïntegreerd wordt.

Bij de herziening van het Lokaal Cultuurbeleid in 2007 worden de SBB-opdrachten minder dwingend aangegeven. Het SBB moet vooral aandacht hebben voor schaalvergroting door 'provinciale bibliotheeksystemen te ontwikkelen en structurele samenwerkingsverbanden tussen de bibliotheken te stimuleren'. De provinciebesturen en de VGC mogen voor het overige autonoom invulling geven aan het streekgerichte bibliotheekbeleid.

De definitieve samenwerkingsovereenkomst tussen de Vlaamse regering en het College van de VGC betreffende het Vlaams communicatie- en informatiecentrum wordt op 28 januari 2008 ondertekend. Het communicatiehuis krijgt de naam Muntpunt. Binnen het kader van het decreet Lokaal cultuurbeleid blijft de VGC de inrichtende overheid van de eigen bibliotheekvoorziening(en) in het Brussels hoofdstedelijk gewest en van het SBB. De uitvoering van de beleids- en actieplannen van de grootstedelijke bibliotheekvoorziening wordt toegewezen aan het Extern Verzelfstandigd Agentschap Muntpunt, deze van het SBB wordt in de toekomst binnen de administratie van de VGC gesitueerd. Het spreekt voor zich dat er binnen het SBB een permanente samenwerking met Muntpunt is.

Vandaag hebben 17 van de 19 Brusselse gemeenten een erkende Nederlandstalige bibliotheekvoorziening. Naast een meer in de breedte en de diepte uitgewerkte doelgroepenwerking, gaat veel aandacht naar de uitbouw van BruNO, het (geautomatiseerd) Brussels Netwerk van de Openbare bibliotheken. Waar voorheen de Brusselse bibliotheken in hun eigen automatiseringsbehoeften moesten voorzien, zorgt BruNO voor een daadwerkelijke schaalvergroting onder de Nederlandstalige openbare bibliotheken in

Brussel. De VGC staat rechtstreeks in voor de financiering van de uitbouw en werking van BruNO, en alle daarmee gepaard gaande bovenlokale kosten.

Met BruNO werden in de afgelopen beleidsperiode stevige fundamenten gelegd om in de beleidsperiode 2011 – 2015 een slagvaardig en performant netwerk van Brusselse bibliotheken uit te bouwen.

Kerncijfers gemeentelijke openbare bibliotheken in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Gemeente	Activering	Inwoners gemeente 1/1/09	Erkend werkgebied	Collecties	Leden -14 jaar	Leden +14 jaar	Totaal aantal leden	Uitteningen	Personeel in VTE
Anderlecht	1995	102.995	30.899	54.220	688	1.809	2.497	67.144	7,43
Brussel (Laken, NOH, Haren)	1986	158.076	47.423	98.308	3.343	2.392	5.735	140.663	9
Elsene	2005	81.415	24.425	19.334	216	734	950	18.456	5
Etterbeek	1987	43.799	13.140	23.731	1.316	681	1.997	40.858	2,63
Evere	2001	35.645	10.694	23.577	953	580	1.533	25.325	2,8
Ganshoren	-	22.270	6.681						
Jette	1980	45.921	13.776	61.239	2.035	2.943	4.978	136.722	8,36
Koelberg (filiaal HOB)	2004	19.502	5.851	6.105	304	76	380	5.410	0,25
Oudergem	2008	30.567	9.170	10.357	122	136	258	6.606	1,5
Schaarbeek	1993	121.126	36.338	62.069	1.301	2.194	3.495	87.057	5,9
Sint-Agatha-Berchem	2000	21.760	6.528	21.745	1.238	513	1.751	36.515	2
Sint-Gillis	2005	46.298	13.889	14.057	168	315	483	5.291	2,5
Sint-Jans-Molenbeek	2003	87.255	26.177	17.201	282	35	317	24.088	4
Sint-Joost-ten-Node	2010	25.911	7.773						
Sint-Lambrechts-Woluwe	-	50.310	15.093						
Sint-Pieters-Woluwe	1988	39.020	11.706	36.240	830	844	1.674	77.362	3,3
Ukkel	2003	77.498	23.249	17.248	281	536	817	24.956	3
Vorst	2008	50.193	15.058	5.541	344	178	522	6.793	2,12
Watermaal-Bosvoorde	1982	24.202	7.261	19.386	1.098	220	1.318	35.222	1,76
		1.083.763	325.129	490.358	14.519	14.186	28.705	738.468	61,6

Opmerking: uitsluitend het aantal ingeschreven individuele leden werd opgenomen in de tabel

5.2 MISSIE

Het SBB wil met een brede waaier van regionale diensten en producten de bibliotheken bijstaan om doeltreffend en professioneel in te spelen op de steeds wijzigende behoeften en vragen van de gebruikers.

De samenwerking in netwerkverband, en dit zowel met bibliotheken als met andere lokale culturele partners, moet elke bibliotheek in staat stellen om haar lokale werking beter uit te bouwen, om zo bij te dragen tot een kwalitatief en duurzaam lokaal verankerd integraal cultuurbeleid.

5.3 VISIE

Het SBB Brussel is, in verhouding tot de SBB's van de Vlaamse provinciebesturen, het kleinste. Het coördineert en ondersteunt de werking van (maximaal) 19 gemeentelijke openbare bibliotheken.

Op basis van de 30%-regel (die vervat is in het decreet Lokaal Cultuurbeleid om het werkgebied van de Nederlandstalige bibliotheken in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vast te stellen) tellen 5 gemeenten meer dan 20.000 inwoners en 14 minder dan 20.000 inwoners, waarvan 6 minder dan 10.000. Drie kwart van de gemeentelijke bibliotheken in Brussel beschikt dus over een eerder klein werkgebied.

De Brusselse bevolking groeit de laatste jaren sterk aan en is momenteel de jongste van het land. De samenstelling van de bevolking is sterk beïnvloed door internationalisering (meer dan 45 diverse nationaliteitsgroepen met minstens 1000 inwoners). Het Gewest wordt ook gekenmerkt door een ruimtelijke differentiatie tussen arme wijken, gemengde buurten en welvarende stadsdelen. Brussel kent ook een hoge werkloosheid en een lage scholingsgraad (vooral bij jonge werkloze Brusselaars).

Sommige gemeenten of wijken kennen een grote(re) concentratie van Nederlandstalige inwoners, andere daarentegen tellen hoofdzakelijk anderstalige inwoners.

Met bovenstaande elementen moet het SBB rekening houden in zijn beleid. Aandacht voor jongeren, laaggeschoolden, werklozen, anderstaligen, mensen in armoede, is bijgevolg een prioritair gegeven.

Tot nu toe voerde elke bibliotheek een eigen beleid, grotendeels gebaseerd op de krijtlijnen die tot nu uitgezet waren in het openbare bibliotheekwerk.

Met BruNO, het Brussels netwerk van de openbare bibliotheken, heeft het SBB thans alle troeven in handen om een toekomstgericht beleid uit te bouwen.

Differentiatie en complementariteit zijn belangrijke doelstellingen van BruNO. Door een grotere differentiatie kunnen bibliotheken beter afstemmen op lokale behoeften, terwijl de onderlinge samenwerking essentieel is voor een gecoördineerde actie.

‘Gemeenschapsvorming’ is dé inhoud van de werking van de bibliotheken, de gemeenschapscentra en de gemeentelijke diensten Nederlandstalige Cultuur. Een betere samenwerking van de lokale culturele partners is een absolute voorwaarde om een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid te realiseren. Die samenwerking is minstens gebaseerd op:

- een gemeenschappelijke visie op het lokaal cultuurbeleid;
- een gedeelde kennis van het werkgebied en het werkveld;
- gemeenschappelijke doelstellingen weergegeven in het gemeentelijk cultuurbeleidsplan.

De samenwerking concretiseert zich minstens op het afstemmen van het gemeenschappelijk actieplan en de afzonderlijke actieplannen van de bibliotheek en het gemeenschapscentrum en op regelmatig overleg met de lokale cultuurbeleidscoördinator en de centrumverantwoordelijke van het gemeenschapscentrum.

Vandaag wordt het streekgericht bibliotheekbeleid in opdracht van de Vlaamse Gemeenschapscommissie uitgevoerd door de vzw HOB. In de nabije toekomst wordt de werking van de Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek als grootstedelijke bibliotheekvoorziening ingepast in Muntpunt, het Vlaams communicatie- en informatiecentrum. Van dan af zal de streekgerichte werking geïntegreerd worden in de administratie van de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

5.4 STERKTE - ZWAKTE- ANALYSE

In onderstaande tabel zijn uitsluitend kenmerken opgenomen, die een invloed hebben op de ontwikkeling van het bibliotheekwerk in Brussel.

<p>STERKTES</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Klein SBB-werkgebied (i.t.t. provincies), waardoor betere terreinkennis, meer dienstverlening op maat, snellere interactie en hogere betrokkenheid ■ Uitgebouwd netwerk van Nederlandstalige (culturele) instellingen ■ Bereidheid van bibliotheken tot samenwerking met het SBB ■ Vertrouwen van de bibliotheken in het SBB ■ Tevredenheid over aanbod en dienstverlening van het SBB, vooral wat de prijs betreft ■ Gemotiveerd en deskundig personeel ■ Goed uitgebouwde samenwerking met het onderwijs ■ De toegang die BruNO biedt tot een ruimer informatie-aanbod ■ Aantrekkelijke infrastructuur van vele bibliotheken (cfr. recente renovatiedossiers). ■ De bibliotheek als structurele partner in taalondersteuning 	<p>ZWAKTES</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Klein SBB-werkgebied (i.t.t. provincies) met beperkt aantal bibliotheken, waardoor minder schaalvoordelen ■ Beperkte uitbouw van een aantal bibliotheken ■ Bibliotheken positioneren zich te weinig als schakel binnen een netwerk ■ Onvoldoende samenwerking tussen de lokale cultuurbeleidsactoren ■ Geringe zichtbaarheid t.a.v. het stedelijke cultuuraanbod ■ Mentale en fysieke drempels die het bibliotheekgebruik belemmeren ■ Gebrek aan objectieve indicatoren om het beleid te meten en bij te sturen ■ Weinig gebruiksvriendelijke publiekscatalogus ■ Te weinig vraaggestuurd beleid op vlak van collectie, activiteiten, dienstverlening ■ Ontbreken van centraal collectiebeleid
<p>KANSEN</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Mogelijkheid op sterkere uitbouw van SBB door integratie in de administratie ■ Meer kansen tot samenwerking met lokale culturele actoren en andere bevoegdheidsdomeinen van de VGC ■ Intercultureel, meertalig en overwegend 'jong' werkgebied ■ Groot groeipotentieel op basis van demografische groei en huidig publieksbereik ■ Vele samenwerkingsmogelijkheden door de aanwezigheid van vele organisaties in Brussel ■ Sterke steunpunten (Locus, Bibnet...) ter ondersteuning van de regionale samenwerking ■ De grote vraag van organisaties NT2 naar samenwerking met de bibliotheek ■ De bibliotheken als behoeders van de vrije en kosteloze toegang tot informatie, in het bijzonder de nieuwe en vaak dure media, zoals e-books, games, fundels, ... ■ Een op de lokale behoeften afgestemd collectiebeleid door een centrale component van het collectiebeleid ■ Betere en snellere informatiemogelijkheden door de uitbouw van de digitale bibliotheek 	<p>BEDREIGINGEN</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Nieuwe media die bibliotheken in een concurrentiepositie met commerciële partners dwingen ■ Geringere financiële armslag dan de provinciale SBB's omwille van de kleinere regio ■ Hoge kosten verbonden aan de uitbouw van de digitale bibliotheek ■ Geringe zichtbaarheid van de bibliotheek in het grote cultuuraanbod in de hoofdstad ■ Sommige gemeenten beschouwen de Nederlandstalige bibliotheek als een louter 'wettelijke' verplichting ■ Geringe afdwingbaarheid van Vlaamse decreten t.a.v. Brusselse gemeenten ■ Zwakke positie van het Nederlands in Brussel waardoor Nederlands als voertaal in de bibliotheken onder druk komt te staan ■ De bevolkingsgroei, waardoor toename van het gebruik en bijgevolg hogere kosten

5.5 BELEIDSDOELSTELLINGEN 2011 – 2015

Met onderstaande beleidsintenties voor de komende vijf jaar ontwikkelt het SBB een dynamiek voor zijn eigen werking. Het spreekt vanzelf dat het SBB zich hiermee ook inschrijft in het bredere cultuurbeleidsplan van de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

De eerste set doelstellingen (doelstellingen 5.1 t/m 5.4) is gericht op de ondersteuning van de publiekswerking van de openbare bibliotheken.

Doelstellingen 5.5 t/m 5.9 zijn organisatiegericht, in die zin dat ze voorwaarden creëren om de werking van de bibliotheken efficiënter en doelmatiger te maken, zoals onder meer de samenwerking met lokale cultuurpartners, het stimuleren tot verandering, het uitbouwen van de digitale bibliotheek, de ontwikkeling van een centrale component in het collectiebeleid, het organiseren van een aangepaste bibliotheekvoorziening ten behoeve van bijzondere doelgroepen.

De bibliotheek is zowel een publieke ruimte als een actieve participant in de samenleving. Ze kan zowel een logistieke als inhoudelijke bijdrage leveren aan bepaalde projecten. Daarbij is het essentieel gebruik te maken van netwerken.

5.5.1 De bibliotheek is een open huis

Gemeenschapsvorming is een belangrijk aspect in de werking van elke bibliotheek. De openbare bibliotheek heeft 4 gemeenschapsvormende troeven:

- de diversiteit van het bibliotheekpubliek
- de sociale functie van de bibliotheek
- de ontmoetingsfunctie die ze biedt
- het feit dat bibliotheken een grote lokale nabijheid hebben

Het SBB wil de bibliotheken bijstaan om deze troeven uit te spelen. Via een aangepast reglement op de ondersteuning van lokale bibliotheken worden bibliotheken gestimuleerd om de deuren nog meer open te gooien en op zoek te gaan naar brede samenwerkingen. Lokale verenigingen zijn daarbij een evidente doelgroep.

De openbare bibliotheek is een plek om cultuurparticipatie te bevorderen. Toch beletten fysieke, psychologische, materiële, intellectuele, culturele en financiële drempels soms daadwerkelijke participatie. De bibliotheek als open huis streeft ernaar om de verschillende drempels te slopen en ontwikkelt acties op vlak van het beleid, de infrastructuur, de communicatie, de bedrijfscultuur, de collectie en de gemeenschapsvormende initiatieven.

5.5.1.1 Het slopen van fysieke drempels

Mensen met een fysieke handicap botsen vaak op allerlei fysieke drempels. Het SBB wil de bibliotheken bijstaan om alle bestaande fysieke drempels in kaart te brengen en aanbevelingen ter verbetering te formuleren o.a. inzake infrastructuraanpassingen zowel wat de toegankelijkheid zelf betreft, als wat de inrichting, de bewegwijzering en opeenvolging van de diverse ruimtes aangaat. Het SBB steunt hierbij op de expertise van externe organisaties.

De collectie en de bibliotheekactiviteiten zijn fysiek toegankelijk. In samenwerking met Luisterpunt, worden een aangepaste collectie en leeshulpmiddelen ter beschikking gesteld aan mensen met leesbeperkingen.

5.5.1.2 Het slopen van mentale drempels.

Minder zichtbaar en tastbaar dan fysieke drempels, zijn drempels van mentale aard. Uit het gebruikersonderzoek van 2004 is gebleken dat de bibliotheken bezocht worden door een overwegend hoger opgeleid publiek. In deze context wil het SBB een aanzet geven om mentale drempels te inventariseren en gepaste acties te ondernemen. Er wordt ook vorming

en begeleiding aangeboden omtrent de diverse aspecten en verschijningsvormen van mentale drempels.

Huisregels worden vanuit deze optiek opgesteld en bewaakt. Een gepast vrijwilligersbeleid kan ondersteunend werken.

Een populair aanbod kan als trekker fungeren voor bepaalde doelgroepen. Een deel van de bibliotheekcollectie kan ook naar de doelgroep worden gebracht (wisselcollecties).

Bibliotheekactiviteiten zijn gericht op hun omgeving en dus op de cultuurparticipatie van de gedefinieerde doelgroepen uit die omgeving.

Een laagdrempelig, helder en zo visueel mogelijk communicatiebeleid weerspiegelt zich in de diverse gebruikte kanalen.

5.5.2 De bibliotheek inspireert tot lezen

Op vlak van leesbevordering zijn de Brusselse bibliotheken over het algemeen heel actief, met tal van eigen projecten, die vaak vanuit het SBB worden ondersteund.

Ondanks alle inspanningen wordt vastgesteld dat de leesbevorderingsactiviteiten en – projecten grosso modo focussen op de leeftijdsgroep van 3 tot 14 jaar en op volwassen lezers. 0-3 jarigen en 14-18 jarigen vallen uit de boot. Er is ook onvoldoende samenhang tussen de projecten onderling.

Op deze twee pijnpunten willen we in de volgende beleidsperiode werken met de campagne “Iedereen heeft recht op verhalen”. De campagne wil enerzijds het bindmiddel zijn tussen alle bestaande maar ook nog op te zetten leesbevorderingsprojecten, en wil anderzijds ook alle projecten opentrekken naar de leeftijdsgroepen die tot nu toe niet worden bereikt.

5.5.2.1 Ieder kind heeft recht op verhalen

Om tal van redenen blijven heel veel Brusselse kinderen verstoken van het recht op verhalen. De bibliotheek kan hier een voortrekkersrol spelen, als “behoeder” van een fundamenteel recht, dat direct gekoppeld kan worden aan de discussie rond gelijke ontwikkelingskansen.

“Recht op Verhalen” vertrekt vanuit een participatie- en inclusiegedachte. Zo veel mogelijk kinderen moeten van dit basisrecht kunnen genieten. Samen met scholen en intermediaire organisaties en via de scholenprogrammatie van de gemeenschapscentra wordt aan kinderen en ouders de mogelijkheid geboden om met verhalen in contact te komen.

Met verhalen wordt gekozen voor een bredere invalshoek: boeken bevatten (o.m.) verhalen, maar verhalen staan niet per se in boeken. Om een zo breed mogelijk publiek te bereiken, dus ook kinderen uit leesarme gezinnen, worden best alle middelen ingezet: gesproken boeken, verfilmde verhalen, voorleesuurtsjes, fundels (interactieve prentenboeken), binnen de familiekring overgeleverde verhalen...

“Recht op Verhalen” laat bovendien ook toe om vanuit een erfgoedperspectief te werken (verhalen als immaterieel erfgoed) als vanuit een interculturele invalshoek (verhalen om de ontmoeting tussen culturen te bevorderen). Op die manier heeft de campagne ook een gemeenschapsvormend karakter.

“Recht op Verhalen” dient zich aan als het raamwerk voor alle leesbevorderingsactiviteiten, van Boekbaby’s tot activiteiten voor laatstejaars secundair onderwijs. Elke bibliotheek kan het raamwerk gebruiken om eigen activiteiten in een breder perspectief te plaatsen en inhoudelijk te linken aan andere activiteiten of projecten.

5.5.2.2 Het opbouwen van een groeilijn

Het SBB wil ook actief meewerken aan het opbouwen van een groeilijn: een groeitraject dat kinderen in en via de bib doorlopen, met activiteiten op maat van elke leeftijd. Doel van het

groeitraject is het versterken van de dagelijkse doelgroepenwerking van de bibliotheek. Die groeilijn wil het SBB de komende 5 jaar geleidelijk uitwerken, zoveel mogelijk in samenwerking met relevante interne partners (OCB, Entiteit Gezin...) en externe partners (consultatiebureaus, het Huis van het Nederlands, scholen...).

5.5.3 De bibliotheek maakt mensen mediawijs en informatiegeletterd

Digitale ongelijkheid is een meervoudig begrip. Sommige mensen hebben geen toegang tot ICT en internet, anderen kunnen met de nieuwe media niet omgaan.

Digitale media en online-diensten kunnen vaker worden aangewend om de eigen levenssituatie te verbeteren. Dit gaat gepaard met een permanent proces van levenslang leren. De hele bibliotheekomgeving is hiervoor inspirerend en stimulerend.

5.5.3.1 Bibliotheken stellen infrastructuur ter beschikking om een leeromgeving en ontmoetingsruimte te creëren

Openbare computerruimten in de bibliotheken zijn gratis toegankelijk voor iedereen. Zij zijn niet enkel leer-, maar ook ontmoetingsplekken, waar naast formele opleidingen, ook ruimte is voor meer informele vormen van opleiding, waarbij cursisten elkaar helpen.

In de opleidingen wordt niet enkel aandacht besteed aan instrumentele geletterdheid, maar worden cursisten de nodige kennis en vaardigheden bijgebracht om kritisch en strategisch gebruik te maken van multimedia. Het SBB voorziet in de nodige vorming en training om de Brusselse bibliothecarissen in te kunnen zetten als 'mediacoach'.

Het gebruik van e-government wordt gestimuleerd en waar nodig wordt begeleiding aangeboden (bijvoorbeeld de aanmeldingsprocedure voor het Nederlandstalig onderwijs in Brussel). De bibliotheek biedt ook faciliteiten aan voor zelfstudie (talen en andere lespakketten).

5.5.3.2 De openbare computerruimte wordt geïntegreerd in de bibliotheek

Niet alleen de openbare computerruimte is een geschikte leer- en ontmoetingsplek, de hele bibliotheekomgeving moet het levenslang leren inspireren en stimuleren. Vanuit de openbare computerruimte moet een brug gelegd worden naar de niet-digitale bibliotheekmaterialen, die het leren in al zijn facetten kunnen ondersteunen.

5.5.3.3 Doelgroepen worden toegeleid en krijgen in bepaalde gevallen voorrang

Doelgroepen worden vastgesteld op basis van de lokale noden. Voor een optimale toeleiding naar de bibliotheek wordt binnen en buiten haar muren samengewerkt met partners uit het werkgebied zoals: Tracé, het Brussels Centrum voor Basiseducatie Brusselleer, BON, OCMW's, Foyer, minderhedenorganisaties, gemeenschapscentra.

5.5.4 De bibliotheek ondersteunt iedereen die Nederlands wil leren

Brussel is een meertalige stad waar heel wat talen gesproken worden. De voorbije jaren hebben steeds meer Frans- en anderstalige Brusselaars Nederlands geleerd, hetzij om persoonlijke, maatschappelijke of economische redenen. Nederlandstalige bibliotheekvoorzieningen kunnen een motiverend, stimulerend en ondersteunend beleid voeren wat het gebruik van het Nederlands betreft, voor zowel lesgevers als voor cursisten.

5.5.4.1 Het SBB ondersteunt de uitbouw van een collectie Nederlands leren

Het SBB ondersteunt de uitbouw van een ruim aanbod taalcursussen, leerboeken, info- en leesboeken, woordenboeken en grammaticaboeken geschikt voor de verschillende leerniveaus.

Naast taalcursussen worden ook andere lesmaterialen aangeboden zoals boeken 'eenvoudig Nederlands', dvd's met Nederlandstalige ondertiteling van bekende Vlaamse

televisiereeksen, en andere. Het aanleren van een taal gebeurt immers via diverse invalshoeken, aansluitend bij de belangstelling van de cursisten.

De collectie wordt voor alle bibliotheken op een uniforme manier ontsloten, met aanduiding van de moeilijkheidsgraad en een gestandaardiseerde catalografische beschrijving.

De collectie wordt ook opgesteld op een prominente plaats en aantrekkelijk gepresenteerd.

Het bibliotheekpersoneel moet in staat zijn om cursisten Nederlands professioneel advies te geven over het aanbod.

5.5.4.2 Het SBB stimuleert de samenwerking met partnerorganisaties.

Bibliotheken doen een beroep op de expertise van het Huis van het Nederlands en van Brusselleer o.a. voor de indeling in taalverwervingsniveaus; voor de aankoop van taalcursussen e.d. Bibliotheken zijn een evidente partner voor initiatieven zoals de Taalgarage die de zelfstudie Nederlands coördineert en de cursisten doorwijst naar interessante bibliotheekinitiatieven.

De collectie Nederlands Leren wordt door de bibliotheken actief gepromoot bij rondleidingen en andere activiteiten. Bibliotheken zijn aanwezig op activiteiten die met de Nederlandse taalverwerving te maken hebben.

De bibliotheken groeien zo uit tot evidente partners van lesgevers en cursisten.

5.5.5 De bibliotheken stimuleren tot verandering

Het grootschalig gebruikersonderzoek, dat georganiseerd werd door het toenmalige VCOB, en waaraan het SBB en een aantal Brusselse bibliotheken hun medewerking verleenden, gaf een gedetailleerd inzicht in de bibliotheekwerking. Deze inzichten werden door het VCOB vertaald in een marketingstrategie met twee grote pijlers: nieuwe categorieën leners aanboren en afhakers weer binden aan de bibliotheek. Daarom werd gestart met een imagocampagne om bibliotheken op een nieuwe en geactualiseerde manier aan het publiek voor te stellen.

Werken aan een nieuw imago houdt echter meer in dan zorgen voor reclame en een nieuw logo. Het project organisatie-ontwikkeling is bijgevolg de volgende logische stap op de weg die de bibliotheken sinds jaren afleggen.

Op initiatief van en in samenwerking met vzw Locus, wil het SBB de Brusselse bibliotheken de nodige instrumenten aanbieden om veranderingstrajecten in de eigen bibliotheek op te zetten. Voor de komende beleidsperiode zullen de Brusselse bibliotheken, onder de begeleiding van Locus, inzetten op de volgende strategische domeinen:

5.5.5.1 Inzetten op wat de bibliotheek uniek maakt bij het publiek

De bibliotheek is een sterk merk met vele troeven. Toch kampt dit merk met de nodige problemen: de bibliotheek kan als informatieverstrekker niet concurreren met de populariteit van het internet. Om haar positie te handhaven, moet de bibliotheek haar concurrentiële weerbaarheid versterken, vertrekkend van haar huidige troeven. Dit betekent vertrekkend als omgevingsgerichte organisatie, focussen op klantenloyaliteit, het ledenbestand kapitaliseren, de collectie systematisch uitbouwen naar specifieke noden en een actief partnerschappenbeleid voeren.

5.5.5.2 Meer aandacht voor de lokale specificiteit en het gemeentelijk beleid

De relatie tussen het gemeentebestuur en de bibliotheek is in Brussel vaak dubbel(zinnig). Vlaamse decreten zijn er niet afdwingbaar, en vele bibliotheken zijn slechts tot stand gekomen dankzij noeste inspanningen van Vlaamse beleidsmakers. Anderzijds beseffen de meeste gemeentebesturen, vooral hun Vlaamse mandatarissen, dat de bibliotheek een onmisbare actor is van het gemeentelijk beleid.

Het SBB stimuleert de bibliotheken tot samenwerking met mekaar en met de andere actoren binnen het lokaal cultuurbeleid om gezamenlijk projecten uit te werken en doelen te realiseren.

5.5.5.3 Inspelen op het gewijzigd gedrag van mensen in een digitale omgeving

Dankzij het internet hebben meer mensen toegang tot digitale informatie. Bibliotheken moeten inspelen op dit gewijzigde gedrag van de gebruikers door meerwaarde te bieden, onder meer door:

- informatie helder en betrouwbaar te ontsluiten
- een betere toegang te verlenen tot moeilijk vindbare informatie
- hulp en ondersteuning te bieden bij het vinden van informatie
- in te zetten op het bestrijden van de digitale kloof.

5.5.5.4 Interne zakelijke ondersteuning

Door meer aandacht te besteden aan hun procesmanagement en hun werkprocessen te optimaliseren, kunnen bibliotheken efficiënter gaan werken. Zo wordt arbeidstijd vrijgemaakt voor betere vormen van dienstverlening.

De meeste bibliotheken zijn te klein voor een toekomstgerichte werking. Samenwerking en schaalvergroting zijn logische opties. Samen met de bibliotheken bekijkt het SBB hoe een nieuw samenwerkingsmodel tot stand gebracht kan worden.

Vele personeelsformaties van de Brusselse bibliotheken zijn te beperkt waardoor alleen tijd is om het dagelijkse werk uit te voeren. De vormingsbehoeften van het personeel liggen hoog. Het SBB zal dan ook voorzien in een aangepast vormingsaanbod om de competenties van het personeel te verhogen en een veranderingsmanagement te bewerkstelligen.

Bibliotheken staan voor een dubbele uitdaging:

- gebouw en inrichting in overeenstemming brengen met de lokale noden.
- gebouw en inrichting in overeenstemming brengen met de doelstellingen en ambities van de toekomst.

Het SBB wil de nodige ondersteuning bieden om deze uitdagingen efficiënt aan te pakken.

5.5.6 De bibliotheken ondersteunen in de uitbouw van de digitale bibliotheek

5.5.6.1 Uitbouw van BruNO

De ontwikkeling van een gemeenschappelijk bibliotheekstelsel ten behoeve van de gemeentelijke openbare bibliotheken behoort tot de belangrijkste opdracht van het streekgericht bibliotheekbeleid.

Doel van het BruNO-project is om de gemeentelijke bibliotheken een technologische en functionele schaalvergroting aan te bieden op het vlak van de bibliotheekadministratie en diverse gebruikersdiensten. Het gebruik van een gemeenschappelijke catalogus en een centraal lenersbestand bieden heel wat voordelen voor de klanten van de aangesloten bibliotheken.

De uitrol van het BruNO startte in 2005. Een concrete actie voor de beleidsperiode 2011-2015 wordt de finalisering van dit aansluittraject. Naar alle verwachting zullen in 2012 alle erkende Nederlandstalige openbare bibliotheken in Brussel op het netwerk zijn aangesloten.

5.5.6.2 Implementeren van een "Bibliotheekportaal voor het publiek"

De Vlaamse overheid is in samenwerking met de Vlaamse provincies en met de Vlaamse Gemeenschapscommissie gestart met een project "Bibliotheekportalen voor het publiek: een gemeenschappelijke zoekomgeving voor de openbare bibliotheken". Het project heeft o.a.

als doelstelling om het publiek een transparante digitale zoekomgeving aan te bieden waarin het volledige aanbod van alle bibliotheken terug te vinden is, maar met respect voor de individualiteit, de herkenbaarheid en de bruikbaarheid van het lokale, provinciale, Brusselse en Vlaamse niveau.

In 2012 wordt de aansluiting van Brusselse Nederlandstalige openbare bibliotheken op het BruNO voltooid. Voor de Brusselse regio creëert dit in functie van de Bibliotheekportalen een maximaal potentieel. Na een ontwikkeling in de breedte (maximaal aansluiten van bibliotheken) wordt prioritair ingezet op een ontwikkeling in de diepte, waardoor bibliotheken vanuit een Vlaams platform en via een regionale ondersteuning de ruimte wordt gegeven om hun lokale functie optimaal waar te nemen. De implementatie van een Bibliotheekportaal speelt hierin een essentiële rol en is een beginvoorwaarde voor alle verdere ontwikkelingen op het vlak van de Digitale Bibliotheek.

Als concrete actie voor de beleidsperiode 2011-2015 zal het Bibliotheekportaal in de loop van 2012 (onder voorbehoud van de goedkeuring van de kandidatuur door de Vlaamse overheid) worden geïmplementeerd. Dit moet uiteindelijk leiden tot een verbetering van het gebruikscomfort en het ontwikkelen van een meer persoonlijke (digitale) dienstverlening. De bibliotheek van Muntpunt (waarvan de VGC medebeheerder is) kan hierbij dienst doen als "proeftuin" ten behoeve van alle Brusselse bibliotheken.

5.5.6.3 Harmoniseren van de uitleenreglementen van de Brusselse bibliotheken

De Brusselse Nederlandstalige openbare bibliotheken blijken sterk te verschillen in de uitleenreglementen (tarieven, uitleentermijnen...) die zij hanteren. Bij de ene bibliotheek ligt de focus op de vaste kosten (jaarlijkse contributie), bij een andere op de variabele kosten (leengeld per item). Ook voor andere dienstverleningen zoals interbibliotheecair leenverkeer (IBL) verschillen de tarieven vaak grondig.

Alhoewel de VGC bij de uitbouw van het BruNO nooit tarieven en uitleentermijnen aan de bibliotheken heeft opgelegd, blijkt vanuit de bibliotheekklanten wel een grote verwachting en behoefte aan eenvormigheid te bestaan. De huidige veelheid aan tarieven en termijnen is allesbehalve transparant.

Samen met de gemeenten onderschrijft de VGC het belang van een gemeenschappelijk uitleenreglement en een gemeenschappelijke tarifiering voor alle aangesloten bibliotheken. Concreet vertaalt zich dit in de ambitie om in de beleidsperiode 2011-2015 in gezamenlijk overleg en in ruggespraak met andere lokale en bovenlokale culturele actoren te streven naar de totstandkoming hiervan.

5.5.6.4 Goede ontsluiting van informatie over Brussel

Bij het kopiëren van titelbeschrijvingen uit de Vlaamse centrale catalogus "Open Vlacc" worden de thema- en trefwoorden onveranderd in BruNO overgenomen. Meestal voldoen die thema- en trefwoorden, maar voor de ontsluiting van specifieke Brusselse informatie en media zijn ze in veel gevallen te algemeen. Om tegemoet te komen aan de vraag van de lokale bibliotheken ontwikkelde de VGC in 2009 een Brussels thema- en trefwoordenapparaat dat complementair is aan dat van de Vlaamse centrale catalogus, maar dat wel dezelfde principes volgt. Het theoretische concept werd omgezet in een bruikbare basislijst voor de bibliotheken.

In de beleidsperiode 2011-2015 zal het gebruik van het Brussels thema- en trefwoordenapparaat worden geëvalueerd en verder worden bijgestuurd en verfijnd. Hierbij zal een beroep worden gedaan op de expertise van de bibliotheek van Muntpunt, op de lokale bibliotheken, en eventueel ook op andere Brusselse organisaties die op een gelijkaardige wijze met de inhoudelijke ontsluiting van specifieke Brusselse informatie bezig zijn. Ten slotte kan met behulp van het Bibliotheekportaal de BruNO-catalogus nog worden verrijkt met "user generated tags" van de gebruikers.

5.5.6.5 Stimuleren van de toepassing van nieuwe technologie in de bibliotheken

Informatie- en communicatietechnologieën (ICT) zijn een essentieel element geworden voor effectieve participatie op sociaal en economisch gebied. De toegang tot ICT en de vaardigheden om de mogelijkheden ervan te kunnen gebruiken, bepalen steeds meer wie voluit kan participeren in de kennissamenleving, en wie niet.

Reeds in 2007 werd in het rapport 'De digitale openbare bibliotheek in Vlaanderen: een strategische kijk op de toekomst', opgesteld door ONE Agency in opdracht van de Vlaamse overheid, gewezen op het feit dat de inschakeling van openbare bibliotheken in de nieuwe digitale wereld waarbinnen ze opereren, essentieel is. De openbare bibliotheken moeten lokaal de referentieplek worden om de digitale omgeving te verkennen en nieuwe digitale toepassingen te beleven, te ontdekken en te gebruiken.

Tegen deze achtergrond wil het SBB de Brusselse bibliotheken ondersteunen met onder meer volgende concrete acties:

- De gemeenschappelijke aankoop van digitale bronnen.
- Het organiseren van vorming zodat de bibliotheekmedewerkers beschikken over de nodige kennis en tools om hun publiek te ondersteunen in de snel evoluerende informatiemaatschappij.
- Het ter beschikking stellen van expertise, ervaringen, modellen en instrumenten die de bibliotheken kunnen gebruiken om hun gebruikers op weg te helpen in de digitale wereld.

De implementatie van nieuwe technologieën in de bibliotheek kan een belangrijk middel zijn voor bibliotheekinnovatie. Technische vernieuwing en automatisering kunnen helpen om de bibliotheek een modern en toekomstgericht gezicht te geven. Daarnaast kunnen ze ook een middel zijn om functie-innovatie, een efficiëntere workflow, een optimalisering van de werkprocessen en een betere, meer kwaliteitsvolle en klantgerichte dienstverlening te realiseren.

Tegen deze achtergrond wil het SBB de Brusselse bibliotheken ondersteunen met volgende concrete acties:

- Het aanbieden van een actueel vormingsaanbod dat nauw aansluit bij de werkvloer om zo te zorgen voor kennisontwikkeling bij de bibliotheekmedewerkers over nieuwe technologische toepassingen op een wijze die bibliotheken stimuleert om concreet aan de slag te gaan.
- Het voeren van proactief onderzoek naar de mogelijkheden en beperkingen van nieuwe technologieën voor de werkprocessen van de bibliotheek om van hieruit de bibliotheken te kunnen adviseren, informeren en begeleiden.

5.5.7 Een centrale aanpak voor het collectiemanagement

Zoals blijkt uit BIOS, het registratiesysteem van de Vlaamse openbare bibliotheken, renderen de collecties van Brusselse bibliotheken onvoldoende. De diversiteit van de bevolking in een meertalige grootstad speelt duidelijk een rol in het gebruik van de Brusselse bibliotheken.

BIOS-cijfers over het collectiegebruik vertonen pieken en dalen en variëren soms fors per gemeente. Sommige bibliotheken hebben weinig middelen voor collectie, personeel, infrastructuur. De Hoofdstedelijke Openbare bibliotheek Brussel (HOB) daarentegen scoort wat betreft collectierendement 2 x beter dan het Vlaams gemiddelde en beter dan andere grootsteden.

Om een beter rendement van de collecties van de Brusselse bibliotheken te verzekeren, zet het SBB in op een centrale aanpak voor collectiemanagement voor alle Brusselse bibliotheken, zoals nu reeds het geval is in grootsteden zoals Gent en Antwerpen naar hun vele filialen.

In het Brusselse gewest moet er wel rekening mee worden gehouden dat de gemeentelijke bibliotheken autonoom zijn, in tegenstelling tot de filialen in de andere grootsteden. Het SBB is bijgevolg afhankelijk van de bereidheid van de bibliotheken om hun lokaal collectiebeleid in te passen in een gecentraliseerde aanpak.

SBB Brussel zal zich bij de uitwerking van een centraal collectiebeleid laten begeleiden door BIBnet.

5.5.7.1 De beste boekenkast van Brussel

De uiteindelijke doelstelling van een centraal collectiemanagement is om van alle collecties van de Brusselse bibliotheken 'de beste boekenkast van Brussel' te maken. De basiscollecties van de Brusselse bibliotheken, die ieder op zich aangepast zijn aan de lokale noden van het publiek, vormen samen een complete collectie, die via het interbibliothecair leenverkeer (IBL) inzetbaar is binnen het Brussels bibliotheeknetwerk BruNO.

Stappen

1. Verzamelen van collectiecijfers over bezit en uitleen van alle Brusselse bibliotheken per collectieonderdeel op niveau genre en onderwerp
2. Analyse van deze cijfers +formuleren van conclusie onder (bege)leiding van externe expert
3. Behoeftetepeiling op basis van kerncijfers over Brusselse bevolking in relatie tot collectiegebruik en gebruikersonderzoek + formuleren van conclusie
4. Op basis van conclusies kwantitatieve collectieprofielen opmaken per bibliotheek onder (bege)leiding van een externe expert
5. Opmaken centraal (netwerkcollectie) en decentraal (lokale basis- en accentcollectie) collectieplan

5.5.8 Een aangepaste lectuurvoorziening voor bijzondere doelgroepen

5.5.8.1 Gedetineerden

Al vele jaren organiseert het SBB een bibliotheek in de gevangenis van Sint-Gillis. De bibliotheek mag tot de mooiste van het land gerekend worden. De werking en ondersteuning is door steeds wisselende gevangenisdirecties erg broos geworden, waardoor beslissingen uitblijven om de nodige veranderingen, vooral op het vlak van automatisering, door te voeren. Het gebruikte bibliotheekstelsel is niet meer afgestemd op de actuele noden en is dringend aan vernieuwing toe.

In de volgende beleidsperiode is het aangewezen dat de gevangeniswerking zich ten volle inschrijft in het Vlaamse beleid, zoals voorzien in het participatiedecreet van de Vlaamse overheid.

De samenwerking tussen VGC en de gevangenis dient geconsolideerd te worden in een samenwerkingsconvenant.

5.5.8.2 Ouderen in rust- en verzorgingstehuizen

Vandaag doen een tiental rusthuizen een beroep op wisselcollecties van het SBB. Het gebruik van deze collecties is over het algemeen ondermaats. Dit heeft niet alleen te maken met het voortdurend wisselende personeel in vele rusthuizen, waardoor afspraken niet opgevolgd worden. Belangrijkste reden is dat de meeste ouderen in rusthuizen te hoogbejaard zijn om nog boeken te kunnen lezen.

Onderzocht moet worden of de ondersteuning van het SBB niet beter verlegd kan worden naar de lokale dienstencentra, die de laatste jaren in de woonzorgzones worden uitgebouwd. In samenwerking met de lokale bibliotheken zou elk dienstencentrum met een bibliotheekvoorziening uitgerust kunnen worden.

5.5.9 Een doelmatig communicatie- en promotiebeleid

Het SBB zal zijn communicatiebeleid in de komende jaren inpassen in het communicatieplan van de VGC.

Communicatie en promotie zijn geen doel op zich, maar vormen een integraal onderdeel van de organisatiestrategie, zoals vastgelegd in de missie en visie van het SBB.

Binnen de communicatie van het SBB wordt een onderscheid gemaakt tussen enerzijds de communicatie met de bibliotheken (interne communicatie) en anderzijds de communicatie naar het brede publiek (externe communicatie).

Interne en externe communicatie worden zorgvuldig op elkaar afgestemd.

Thans verloopt de interne communicatie van het SBB al te dispaaraat, doordat de informatie al naar gelang het onderwerp, rechtstreeks van de informatieontwikkelaar naar de bibliotheken gestuurd wordt. In de toekomst moet deze communicatie meer gestroomlijnd verlopen, door het ontwikkelen van een digitale nieuwsbrief, zoals nu reeds het geval is voor BruNO.

Bij het ontwikkelen van gemeenschappelijke projecten, waarbij het belangrijk is dat kennis en ervaring gedeeld worden, wordt bij voorkeur een beroep gedaan op beschikbare softwarepakketten of webapplicaties voor project management. In het verleden werd hierop reeds met succes een beroep op gedaan bij het ontwikkelen van het laatste actieplan.

Wat de externe communicatie betreft moeten naast de bestaande gedrukte media (folders, bibliotheekkrant, e.a.) en de bestaande portaalwebsite van het SBB, nieuwe digitale communicatiemediën doelmatig ingezet worden.

Social media applicaties kunnen bijdragen tot een meer effectieve communicatie en promotie naar individuele gebruikers en klantengroepen.

6 DE HOOFDSTEDELIJKE OPENBARE BIBLIOTHEEK

6.1 WETTELIJK KADER EN WERKING

De Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek (HOB) is al meer dan dertig jaar actief in hartje Brussel. In de periode 1977–1980 als een vrije pluralistische organisatie (een fusie van drie vrije openbare bibliotheken), erkend als openbare bibliotheek ‘van middelbare graad’ onder de bibliotheekwet van 1921. Van 1980 tot 2002 onder het eerste Vlaamse bibliotheekdecreet van 1978, en vanaf 2003 onder het decreet Lokaal Cultuurbeleid.

In 1980 werd de bibliotheek een instelling van de Nederlandse Commissie voor de Cultuur van de Brusselse Agglomeratie, om vervolgens in 1989, ten gevolge van de zoveelste etappe in de staatsvorming, op te gaan in de Vlaamse Gemeenschapscommissie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Van 1977 tot het begin van de jaren 2000 breidde de HOB stelselmatig haar infrastructuur uit. De eerste jaren betrof de bibliotheek het statige 19de-eeuwse gebouw op de Schildknaapstraat, om in 1992 haar deuren te openen op het voor de Vlamingen betekenisvolle Muntplein.

Eind vorig jaar week de bibliotheek tijdelijk uit naar de Prinsenstraat, aan de overkant van het Muntplein, om in 2012 terug te keren naar een volledig gerenoveerd gebouw.

De tijdelijke huisvesting van de bibliotheek is een gevolg van de intentieverklaring van de Vlaamse overheid en de Vlaamse Gemeenschapscommissie in november 2005 om op de site van de voormalige HOB, samen een gemeenschappelijk communicatiehuis te realiseren. In 2008 werd de intentieverklaring omgezet in een samenwerkingsovereenkomst tussen beide overheden.

Muntpunt (de naam die het communicatiehuis vorig jaar kreeg) wordt een hedendaagse verblijfsbibliotheek en informatiecentrum en zal als landmark van de Vlaamse gemeenschap in Brussel een belangrijke rol spelen in de stads- en gemeenschapscommunicatie. In de communicatie blijft het Nederlands de eerste en de gemeenschappelijke taal, maar kunnen in contacten met anderstaligen ook andere talen worden gebruikt.

Het voorliggend beleidsplan, dat een onderdeel is van het beleidsplan Lokaal Cultuurbeleid van de Vlaamse Gemeenschapscommissie, zal in de toekomst grotendeels uitgevoerd worden door het extern verzelfstandigd agentschap vzw Muntpunt.

De komende vijf jaar zal de bibliotheek voortbouwen op de ontwikkelingen van de afgelopen periode, en consequent blijven inspelen op de veranderende maatschappelijke en technologische ontwikkelingen.

De belangrijkste doelstelling is om de culturele en maatschappelijke functie van de bibliotheek te koppelen aan de behoeften en verwachtingen van de klanten.

In dit beleidsplan worden de ambities van Bib Muntpunt, de nieuwe naam waaronder de bibliotheek voortaan door het leven gaat, kernachtig beschreven.

Kerncijfers HOB

Collecties		Uitleningen	
gedrukte media volwassenen	147.799	gedrukte media volwassenen	253.611
gedrukte media jeugd	29.966	gedrukte media jeugd	80.772
audiovisuele media volwassenen	69.714	audiovisuele media volwassenen	268.371
audiovisuele media jeugd	3.692	audiovisuele media jeugd	26.942
Totaal	251.171	Totaal	629.696
Leners (min.1transactie in het referentiejaar)		Overige	
Mannen	8.965	Maningsbrieven	36.386
Vrouwen	10.176	Verlengingen uitleentermijn	147.205
Ledenbereik via scholen, organisaties	3.215	Reserveringen	4.332
Totaal	22.356	Interbibliotheclair leenverkeer	1.282
Bezoekers (over het hele jaar)	352.101	Bezoekers website www.hob.be	106.470

De gegevens dateren van 2008, het laatste volledige werkjaar (verhuis naar tijdelijke locatie in 2009).

6.2 MISSIE

Bib Muntpunt is een grootstedelijk kennis- en informatiecentrum, evenals een ontmoetingsplaats van mensen en culturen. Bib Muntpunt wordt een hedendaagse verblijfsbibliotheek en informatiecentrum en zal als landmark van de Vlaamse gemeenschap in Brussel een belangrijke rol spelen in de stads- en gemeenschapscommunicatie. In de communicatie blijft het Nederlands de eerste en de gemeenschappelijke taal, maar kunnen in contacten met anderstaligen ook andere talen worden gebruikt.

Met haar aanbod en dienstverlening wil Bib Muntpunt

- een vrije en drempelloze toegang tot informatie en cultuur waarborgen
- de cultuur- en kennisparticipatie stimuleren
- het levenslang leren ondersteunen
- het gemeenschapsleven versterken

6.3 VISIE

Brussel is een stad in beweging, een kosmopolitische hoofdstad die ook hoofdstad van Vlaanderen, België en Europa is. Een smeltkroes van culturen, waarin de Vlaamse gemeenschap een weerbare minderheid vormt.

Overdag komen meer dan 200.000 pendelaars de Vlaamse aanwezigheid vervoegen. Ook al is het Frans vandaag de lingua franca, steeds meer personen spreken Nederlands in de publieke ruimte. Het Nederlands is vanuit professioneel, sociaal of educatief perspectief een troef voor elke Brusselaar die de taal machtig is.

Maar Brussel verarmt. Het gemiddelde opleidingsniveau is relatief laag en de werkloosheid hoog. De Nederlandstalige Brusselaars vormen hierop een belangrijke uitzondering. Hun werkloosheidsgraad is zeer laag, want de Nederlandstalige Brusselaar is relatief goed opgeleid en spreekt vaak meerdere talen.

Dit impliceert voor de bibliotheek een dubbele uitdaging. Aangezien de bibliotheek in de afgelopen jaren een onmisbare maatschappelijke basisvoorziening geworden is, dient met beide doelpublieken rekening gehouden.

Eenzijds dient ingespeeld op de van huis uit Nederlandstalige, hoog opgeleide, intensieve gebruikers met een zeer brede interesse, en anderzijds dient de bibliotheek een zeer laagdrempelig aanbod te ontwikkelen voor stadsgebruikers, met vaak een geringe kennis van het Nederlands, eerder laaggeschoold, en weinig vertrouwd met nieuwe technologieën.

Het volstaat niet dat de bibliotheek enkel een drempelloze toegang verschaft tot het collectie- en activiteiten aanbod. Naast het verdiepen van de participatie, moet de bibliotheek ook inzetten op publieksverbreding en publieksvernieuwing.

6.4 STERKTE - ZWAKTE- ANALYSE

In onderstaande tabel zijn uitsluitend kenmerken opgenomen, die van toepassing zijn op de bibliotheekwerking.

<p>STERKTES</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Centrale ligging, ruime openingsuren ■ Groot publieksbereik (meer dan 6.000 bezoekers per week) ■ Ontmoetingsplek voor jong en oud, autochtoon of allochtoon ■ Veelzijdig aanbod: fysiek en digitaal ■ Druk bezocht internetplatform ■ Innovatief op vlak van dienstverlening / werkprocessen (de laatste jaren in mindere mate wegens verbouwingsplannen) ■ Gemotiveerd en deskundig personeel ■ Positief imago en grote klantentevredenheid ■ Goed uitgebouwd grootstedelijk (BruNO) en Vlaams (Bibliotheek.be) netwerk ■ Structurele samenwerking met lokaal netwerk in het kader van doelgroepenwerking ■ De rol van de bibliotheek in de ondersteuning van NT2 	<p>ZWAKTES</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Geringe zichtbaarheid van de bibliotheek tegenover grote cultuurinstellingen ■ Aanwezigheid van mentale en fysieke drempels ■ Personeel: kleine formatie, veel 'tijdelijke functies', ontbrekende competenties ■ Onderbenutting van marketing en promotie ■ Collectiebeleid: onvoldoende onderbouwde keuzes ■ Geen vraaggestuurd beleid ■ Media-aanbod: niet uitnodigend gepresenteerd ■ Geen pro-actieve klantenbenadering ■ Projecten onvoldoende gedragen door de hele organisatie ■ Gebrek aan objectieve indicatoren om het beleid te meten en te sturen
<p>KANSEN</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ De integratie van de bibliotheek in Muntpunt, waardoor aangepaste infrastructuur / meer kansen op sterke uitbouw, communicatie, promotie en samenwerking ■ De stedelijke omgeving met een veelheid aan organisaties, instellingen, verenigingen ■ Een intercultureel, meertalig en overwegend 'jong' werkgebied ■ Behoeft aan een meer gepersonaliseerde dienstverlening en informatie op maat ■ Behoeft aan kennis / levenslang leren ■ Meer aandacht voor kansarmen / inburgering / NT2 ■ Behoeft aan ontmoeting in een veilige / uitnodigende omgeving ■ Sterke steunpunten (Locus, Bibnet...) die de werking inhoudelijk en technisch kunnen ondersteunen ■ Nieuwe media die vaak duur zijn en waar de bibliotheek de behoeder kan zijn van een vrije en goedkope toegang tot informatie ■ De uitbouw van de digitale bibliotheek die betere en snellere informatiemogelijkheden biedt 	<p>BEDREIGINGEN</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ De nieuwe media die bibliotheken vaak in een concurrentiepositie met commerciële partners dwingen ■ Hoge kosten verbonden aan de uitbouw van de digitale bibliotheek ■ Vlaamse regelgeving onvoldoende aangepast aan Brusselse context ■ Zwakke positie van het Nederlands in Brussel waardoor het Nederlands als voertaal steeds meer onder druk komt te staan ■ Stagnatie / terugloop publieksbereik in binnen- en buitenland ■ Financieel-economische situatie ■ De dualisering waardoor bepaalde groepen zich uitgesloten voelen ■ De individualisering: gebruikers stellen steeds hogere eisen ■ De concurrentie van de vrijetijdsmarkt

6.5 BELEIDSDOELSTELLINGEN 2011 – 2015

Met onderstaande beleidsintenties voor de komende vijf jaar ontwikkelt Bib Muntpunt een dynamiek voor de toekomstige werking in Muntpunt.

Als openbare bibliotheek van de Vlaamse Gemeenschapscommissie, erkend onder het decreet Lokaal Cultuurbeleid, vormt dit beleidsplan een essentieel onderdeel van het cultuurbeleidsplan van de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

De eerste set doelstellingen (doelstellingen 9.1 t/m 9.4) is rechtstreeks gericht op de publiekswerking in Bib Muntpunt.

Doelstellingen 9.5 t/m 9.9 zijn organisatiegericht, in die zin dat ze voorwaarden creëren om de werking van Bib Muntpunt naar de toekomst efficiënter en doelmatiger te maken, zoals onder meer het stimuleren tot verandering, het uitbouwen van de digitale bibliotheek, en de ontwikkeling van een coherent collectiebeleid.

6.6 BIB MUNTPUNT IS EEN OPEN HUIS VOOR IEDEREEN

De openbare bibliotheek is een plek om cultuurparticipatie te bevorderen. Fysieke, psychologische, materiële, intellectuele, culturele en financiële drempels beletten soms daadwerkelijke participatie.

De bibliotheek als open huis streeft ernaar om de verschillende drempels te slopen en ontwikkelt acties op vlak van het beleid, de infrastructuur, de communicatie, de bedrijfscultuur, het collectie-aanbod, en de verschillende activiteiten en initiatieven.

- *Bib Muntpunt is een living in de stad*

Bib Muntpunt voldoet aan de eisen van fysieke toegankelijkheid en is zowel fysiek als mentaal uitnodigend voor een groot en divers publiek.

De bedrijfscultuur ondersteunt de living-idee, zowel naar personeel (open, gastvrij, tolerant) als naar huisregels. In het aanbod (collecties / activiteiten) is de laagdrempeligheid ingebouwd.

- *Bib Muntpunt is er ook voor mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie*

Iedereen is welkom in de Bib Muntpunt, ook personen van allochtone herkomst, kansarmen en mensen zonder papieren. Aanbod, communicatie en bedrijfscultuur houden ook rekening met de behoeften van deze doelgroepen. Tarieven worden afgesteld op de financiële mogelijkheden van de verscheidene doelgroepen.

- *Bib Muntpunt neemt een gemeenschapsvormende functie op in Brussel*

Muntpunt is een partner in het Brusselse netwerk en werkt actief mee aan de participatie van de stadsbewoners, met het oog op een solidaire, open en cultureel diverse samenleving.

6.7 BIB MUNTPUNT INSPIREERT TOT LEZEN

“Een goed boek is voor menigeen iets anders. Daarom is het ook zo belangrijk dat er heel veel van zijn.” (Frits van Oostrom)

- *door het aanbieden van leesadvies op fysieke en virtuele plekken*

De boekencollectie is het hart van Bib Muntpunt. Vanuit haar opdracht stelt de bibliotheek een zo divers mogelijke collectie samen, mede gebaseerd op de vraag en verwachtingen van de klant. De collectie is representatief voor het doelpubliek en houdt rekening met de verschillende redenen waarom iemand leest of niet leest, of al dan niet gebruik maakt van de bibliotheek.

Bib Muntpunt benadert iedere (potentiële) lezer zo persoonlijk mogelijk. Doel is de bezoeker het boekenaanbod beter te leren kennen en het gebruik van de collectie te verhogen.

Volgende acties komen in aanmerking om bovenstaande doelstelling te realiseren:

- het onderzoeken van de CRM-mogelijkheden van het bibliotheekstelsel.
- het creëren van een virtuele plek waar lezers literatuurtips uitwisselen.
- het suggereren van leestips in de vorm van literatuur- en themalijsten, zowel digitaal als gedrukt.
- het implementeren van moderne retail-toepassingen in de presentatie van de collectie.
- het aantrekkelijk en uitnodigend presenteren van de boeken.

• *door het organiseren van leesbevorderende activiteiten*

Lezen is essentieel. Welke functie het lezen ook voor de lezer heeft, het lezen van een boek doet nadenken, over jezelf, over de ander, over de maatschappij. Dit impliceert een zekere leesvaardigheid. Door de digitale revolutie maakt het lineaire lezen plaats voor een meer complexe vorm van lezen, die een grotere letter- en leesvaardigheid van de lezer vraagt.

Met dit doel ontwikkelt Bib Muntpunt aangepaste initiatieven, rekening houdende met de achtergrond, de noden en verwachtingen van de verschillende doelgroepen. Expliciet worden hierbij externe partners als de Buren, het Beschrijf,... betrokken.

Voorstel van acties:

- organiseren van ontmoetingen/gesprekken tussen schrijvers en lezers (Literair Salon / De Leeskamer)
- organiseren van een leesclub voor anderstaligen (Boekbabbels)
- zorgen voor een toegankelijk boekenaanbod voor laaggeletterden
- organiseren van een 'bookcrossing' in de stad zodat passanten naar Bib Muntpunt worden geleid
- online aanbieden van e-books om afhaakgedrag om praktische redenen te vermijden
- stimuleren van lezen in Muntpunt door het aanbieden van comfortabele zit- en luistermogelijkheden

• *door het stimuleren van het leesplezier*

Zien lezen, doet lezen. Uit studies blijkt dat enthousiaste lezers zelf vaak geïnspireerd werden door een aanstekelijk voorbeeld in hun omgeving. Het is dus van het grootste belang dat bij het stimuleren van leesplezier ook de directe omgeving van de 'lezer' mee betrokken wordt.

Met dit doel ontwikkelt Bib Muntpunt onder de noemer 'Recht op verhalen' een campagne die kinderen en hun ouders bewust maken van de kracht van boeken en verhalen in hun eigen leven.

De campagne 'Recht op Verhalen' krijgt vorm door:

- het aanbieden van het project Boekbaby's in consultatiebureaus en kinderdagverblijven;
- het aanbieden van fundels (digitale prentenboeken);
- het ontwikkelen van een introductieprogramma voor klassen;
- het ontwikkelen van een aanbod lees-, verhaal- en boekactiviteiten voor kinderen;
- het ontwikkelen van programma's die de filosofie van 'Recht op Verhalen' ook buiten de muren van Muntpunt uitdragen, zoals de Boekenbende aan huis;
- het stimuleren van voorlezen, onder andere door het organiseren van een voorleesuurkje en het aanbieden van voorleescursussen aan ouders;
- het organiseren van bewustmakingscampagnes voor bemiddelaars in de breedst mogelijk zin: medewerkers van kinderdagverblijven, onderwijzend personeel, jeugdwerkers, sociaal assistenten;

- het uitbouwen van samenwerkingsverbanden met sociaal-culturele partners uit het werkveld;
- samenwerking met de Erfgoedcel van de VGC;

6.8 BIB MUNTPUNT MAAKT MENSEN MEDIAWIJS EN INFORMATIEGELETERD

Brussel kent verhoudingsgewijs een groot percentage inwoners die niet beschikken over een computer of internetaansluiting, of die niet met deze nieuwe media kunnen omgaan. Om de digitale kloof te dichten worden ten behoeve van deze doelgroep digitale media en online-diensten ter beschikking gesteld.

- *Aangepaste infrastructuur en personeel om informatiegeletterdheid en mediawijsheid te stimuleren*

De stadstudiezaal in Muntpunt fungeert als openbare computerruimte, gratis toegankelijk voor iedereen. In deze ruimte worden eveneens faciliteiten voor zelfstudie ter beschikking gesteld (bijvoorbeeld: project Taalgarage van het Huis van het Nederlands).

Het gebruik van e-government wordt gestimuleerd; waar nodig wordt begeleiding aangeboden (bijvoorbeeld: aanmeldingsprocedure voor het Nederlandstalig onderwijs in Brussel).

Bib Muntpunt zet een mediacoach in om groepen en individuele gebruikers te begeleiden.

- *Een voorrangbeleid voor sommige doelgroepen*

Binnen het voorrangbeleid richt de bibliotheek zich specifiek tot laaggeletterden, senioren, allochtonen, nieuwkomers,.... Projecten worden ontwikkeld en uitgevoerd samen met externe partners, zoals Tracé, BON, het centrum voor basiseducatie Brusselleer, het Seniorencentrum e.a.

6.9 BIB MUNTPUNT ONDERSTEUNT IEDEREEN DIE NEDERLANDS WIL LEREN

Bib Muntpunt kan een motiverend, stimulerend en ondersteunend beleid voeren om de kennis van het Nederlands te bevorderen, zowel naar cursisten als naar lesgevers.

- *Bibliotheekmaterialen ondersteunen het gebruik van het Nederlands via het aanbieden van NT2 materialen*

Alle materialen die in aanmerking komen om de Nederlandse taalverwerving te stimuleren worden samen op één plek aangeboden, waar ook de nodige personele begeleiding aanwezig is.

Het aanbod is divers: niet alleen taalcursussen en taalhandboeken, maar ook dvd's met Nederlandstalige ondertiteling, boeken en tijdschriften in eenvoudig Nederlands, e.a.

Naast specifieke taalgerelateerde materialen kan de collectie ook aangevuld worden met maatschappelijk relevante materialen in eenvoudig Nederlands. Deze materialen ondersteunen niet enkel het taalleren maar dragen ook bij tot maatschappelijke oriëntering en participatie.

- *Bib Muntpunt ondersteunt de werking van partnerorganisaties*

Voorlezen is een manier waarop ouders hun kinderen talig helpen ontwikkelen. Niet alleen het Nederlands wordt gestimuleerd, ook de weg naar voorleesboeken wordt getoond. 'Good practices' worden aangereikt voor het vertellen van verhalen.

Het Nederlands wordt ook geoefend door het organiseren van een leesclub, waarbij anderstaligen niet alleen kennismaken met boeken in het Nederlands, maar ook de gelegenheid krijgen om 'levend Nederlands' te oefenen in een niet schoolse omgeving.

- *Bib Muntpunt biedt een forum om het Nederlands te oefenen.*

Het personeel wordt opgeleid om op een eenvoudige, duidelijke en motiverende manier anderstaligen aan het woord te laten. Dit gebeurt bij verschillende soortenbibliotheekactiviteiten zoals het inschrijven in de bibliotheek, de beantwoording van vragen, e.d. waarvoor zal worden samengewerkt met erkende VGC organisaties.

6.10 BIB MUNTPUNT ZET IN OP VERANDERING

Samen met de Brusselse bibliotheken doorlopen de medewerkers van Bib Muntpunt een traject om de bibliotheek voor te bereiden op de uitdagingen van de toekomst.

Onder de begeleiding van vzw Locus wordt ingezet op een aantal strategische domeinen. De aangereikte instrumenten worden ingezet om de doelstellingen te realiseren.

- *Inzetten op wat de bibliotheek uniek maakt bij het publiek*

Om de positie van de bibliotheek te handhaven, moet de concurrentiële weerbaarheid versterkt worden. Dit betekent focussen op klantenloyaliteit, het ledenbestand kapitaliseren, de collectie systematisch uitbouwen naar specifieke noden en een actief partnerschappenbeleid voeren.

- *Meer aandacht voor de lokale specificiteit*

In de toekomst moet de bibliotheek meer aandacht hebben voor de lokale specificiteit, en samen met andere hoofdstedelijke actoren projecten uitwerken en doelen realiseren.

Inspelen op het gewijzigd gedrag van mensen in een digitale omgeving

De bibliotheek moet inspelen op het gewijzigde gedrag van de gebruikers, ten gevolge van het internetgebruik, door meerwaarde te bieden, onder meer door informatie helder en betrouwbaar te ontsluiten, een betere toegang te verlenen tot moeilijk vindbare informatie, en hulp en ondersteuning te bieden bij het vinden van informatie.

- *De werkprocessen optimaliseren*

Door meer aandacht te besteden aan procesmanagement en de werkprocessen te optimaliseren, kunnen bibliotheken efficiënter gaan werken. Zo wordt arbeidstijd vrijgemaakt voor betere vormen van dienstverlening.

- *Een geschikt personeelsbeleid uitwerken*

Om de missie te realiseren en de toekomstige verwachtingen in te lossen is een gepast vormings- en trainingsaanbod nodig. Het verhoogt de competenties van het personeel en draagt bij tot de realisatie van een veranderingsmanagement.

6.11 BIB MUNTPUNT IS STERK DIGITAAL UITGEBOUWD

In 2007 wees ONE Agency in het rapport 'De digitale openbare bibliotheek in Vlaanderen: een strategische kijk op de toekomst', opgesteld in opdracht van de Vlaamse overheid, op de noodzaak om openbare bibliotheken in te schakelen in de nieuwe digitale wereld waarbinnen ze opereren.

De bibliotheek moet lokaal de referentieplek worden om de digitale omgeving te verkennen en nieuwe digitale toepassingen te beleven, te ontdekken en te gebruiken.

De implementatie van nieuwe technologieën in de bibliotheek kan daarnaast een belangrijk middel zijn voor bibliotheekinnovatie. Technische vernieuwing en automatisering kunnen

helpen om de bibliotheek een modern en toekomstgericht gezicht te geven. Daarnaast kunnen ze ook een middel zijn om functie-innovatie, een efficiëntere workflow, een optimalisering van de werkprocessen, een betere, meer kwaliteitsvolle en klantgerichte dienstverlening en optimaal gebruiksgemak voor de klant te realiseren.

Tegen deze achtergrond wordt gekozen voor een sterk digitaal uitgebouwde bibliotheekvoorziening in Muntpunt met volgende kernpunten:

- *De bibliotheek is online aanwezig en biedt een breed scala aan online diensten.*

Bib Muntpunt wordt een belangrijke schakel in het project 'Bibliotheekportalen voor het publiek', een samenwerkingsproject van het Agentschap voor Sociaal-Cultureel werk van de Vlaamse overheid, de Vlaamse provincies en de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

Het doel van dit project is de ontwikkeling van een gemeenschappelijke, gebruiksvriendelijke en herkenbare zoekomgeving die de bibliotheekgebruiker toelaat om op een intuïtieve manier de fysieke en digitale bibliotheekcollecties te doorzoeken. Door de instap in dit project zal de catalogus worden verrijkt en zal de hybride collectie van digitale en fysieke bronnen op een transparante manier aan de gebruiker gepresenteerd worden. Door de integratie van allerhande webservices in de catalogus en op de website zal bovendien een gepersonaliseerde online dienstverlening worden gerealiseerd en een online platform van interactiviteit en participatie worden opgezet. In dit opzicht kan Bib Muntpunt op aansturen van de Vlaamse Gemeenschapscommissie dienst doen als "proeftuin" ten behoeve van het volledige Brussels Netwerk Openbare bibliotheken (BruNO).

Bib Muntpunt streeft er echter niet alleen naar om online toepassingen te maken die gebruikers aantrekken, maar wil de bibliotheektoepassingen ook integreren in de digitale plekken en sociale platformen waar (potentiële) gebruikers zich nu al bevinden.

- *De bibliotheek biedt optimaal gebruiksgemak en een meer kwaliteitsvolle, klantgerichte dienstverlening door de implementatie van technologieën en door voluit te gaan voor bibliotheekautomatisering.*

In Bib Muntpunt zal een selfservice- en beveiligingssysteem op basis van RFID-technologie worden geïmplementeerd. Daarnaast zal ook een kopieer- en betaalsysteem op basis van zelfbediening worden opgezet en zal het beheer van de publiekscomputers volledig worden geautomatiseerd.

De automatisering van werkprocessen vermindert routinematige taken zodat het personeel zich kan toeleggen op taken die een grotere meerwaarde opleveren. Op deze manier draagt bibliotheekautomatisering bij aan een efficiëntere workflow en aan de verhoging van het rendement van de werkprocessen.

Balieautomatisering leidt tot een meer efficiënt verloop van de uitleen- en innamestroom van bibliotheekmaterialen en zo tot meer tijd voor persoonlijke begeleiding en opleiding van de klant, klachtenbehandeling en informatiebemiddeling.

Aan de hand van de informatie die de technische systemen bijhouden, kan de bibliotheek bovendien een beter inzicht krijgen in de interesses van de afzonderlijke klanten en zo werken aan een personalisatie van de dienstverlening. Op deze manier wordt de slagkracht van de bibliotheek verruimd en wordt de stap gezet naar een heel nieuw bibliotheekmodel waarbij de klant centraal staat en de contacten tussen gebruiker en medewerker intensiever en persoonlijker worden.

Het aantal computers dat in Bib Muntpunt aan het publiek ter beschikking wordt gesteld, wordt uitgebreid. Een aantal van de publiekspc's zal worden gebruikt voor de uitbouw van digitale etalages en voor het bevorderen van de integratie van de fysieke en digitale collecties. Daarnaast zal de klant doorheen de bibliotheek op eenvoudige wijze gebruik kunnen maken van het aangeboden WIFI-netwerk.

Bib Muntpunt zal ook inzetten op een sterke uitbouw van persoonlijke comfortdiensten zoals SMS services.

- *Bib Muntpunt speelt tijdig en gepast in op nieuwe technologische mogelijkheden*

In de bibliotheek wordt proactief onderzoek gedaan naar de mogelijkheden en beperkingen van nieuwe technologieën voor de werkprocessen van de bibliotheek. De geïmplementeerde systemen worden gebaseerd op standaarden en zijn zo veel mogelijk uitbreidbaar en flexibel zodat ze gemakkelijk kunnen worden aangepast aan toekomstige evoluties.

6.12 EEN STERK EN WERVEND COLLECTIE-AANBOD

Uit BIOS, het registratiesysteem van de Vlaamse openbare bibliotheken, blijkt dat het collectierendement van de Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek tweemaal beter scoort dan het Vlaams gemiddelde, en beter dan de andere grootsteden.

Deze vaststelling mag geen reden zijn voor een ongewijzigd collectiebeleid, want ook Bib Muntpunt zal onderhevig zijn aan het zich sterk wijzigend lees-, kijk en luistergedrag, ten gevolge van internet en de nieuwe media.

Voor wat het collectiebeleid voor de komende jaren betreft wordt gestreefd naar:

- het maken van een evenwichtig en veelzijdig collectiebeleidsplan;
- het ontwikkelen van een aanbod dat tegemoet komt aan de vraag van de gebruiker naar een meer gepersonaliseerde dienstverlening of een dienstverlening op maat.

- *Het collectieplan van Bib Muntpunt als hoeksteen van een centraal collectieplan*

Doelstelling is om het huidige collectierendement van de bibliotheek minstens op peil te houden, en waar mogelijk dit bij te sturen of zelfs nog te verhogen. Het collectiebeleid van Bib Muntpunt wordt ingepast in het centraal collectiebeleid van het SBB, met als doelstelling om van de collecties van alle Brusselse bibliotheken samen, 'de beste boekenkast van Brussel' te maken.

Om deze doelstelling te realiseren stapt de bibliotheek mee in het project 'Collectiemanagement' van het SBB, dat door BIBNET begeleid wordt.

Stappen

1. Verzamelen van collectiecijfers over bezit en uitleen van de bibliotheek, per collectieonderdeel op niveau, genre en onderwerp
2. Analyse van deze cijfers +formuleren van conclusie onder (bege)leiding van externe expert
3. Behoeftetepeiling op basis van kerncijfers over Brusselse bevolking in relatie tot collectiegebruik en gebruikersonderzoek + formuleren van conclusie
4. Op basis van conclusies kwantitatieve collectieprofielen opmaken per bibliotheek onder (bege)leiding van een externe expert
5. Opmaken van een collectieplan, dat ingepast wordt in het centraal collectieplan van het SBB

- *Een aanbod op maat van de klant*

Een aanbod op maat kan op verschillende manieren worden gerealiseerd. Door de gebruikers bij het collectiebeleid te betrekken door middel van klantenpanels of door professionele adviseurs. Voor de NL-collectie wordt nu al een beroep gedaan op de expertise van het Huis van Nederlands.

Gelegenheidspakketten worden samengesteld voor onderwerpen waarnaar geregeld vraag is, bijvoorbeeld naar aanleiding van een geboorte, overlijden, vakantieplannen, verhuis, sollicitatie, e.a..

- *Accenten leggen in de collectievorming*

Collectievorming houdt in dat een kwalitatieve selectie uit het brede marktaanbod wordt gemaakt. Bij de selectie van media moet bewaakt worden dat de collectie divers (alle domeinen van kennis en cultuur) en kwaliteitsvol is; dat er een evenwicht is tussen vraag en aanbod; dat verschillende visies over bepaalde onderwerpen vertegenwoordigd zijn; en dat er voldoende werken zijn met een verschillende moeilijkheidsgraad (van vulgariserend tot wetenschappelijk). Kortom: alle genres, stijlen en smaken moeten aan bod komen.

De collecties worden gedifferentieerd in omvang. Afhankelijk van de resultaten van het marktonderzoek en de afspraken tussen de Brusselse bibliotheken onderling, wordt voor de diverse collectie-onderdelen bepaald of een volledige collectie, een gespecialiseerde collectie, een selectieve collectie of een basiscollectie wordt samengesteld.

Volgende bijzondere collecties worden voor de toekomst aangehouden:

- de kunstcollectie, als netwerkkrubriek aan de HOB toegewezen in het kader van de landelijke samenwerking
- NL-collectie: collectie ten behoeve van anderstaligen om Nederlands te leren.
- Sprinters: bestsellers die in grotere aantallen door de bibliotheek aangekocht worden en tegen betaling worden uitgeleend.
- Collectie Babel: Fictie van Nederlandstalige auteurs in vertaling.
- Brusselcollectie: boeken die betrekking hebben op Brussel, op het vlak van instellingen, cultuur, monumenten, het Brussels dialect, e.a.

Voor de aankoop van veelgevraagde boeken wil de bibliotheek in de toekomst aansluiten op het project dat op initiatief van Bibnet tot stand kwam, met het oog op een kastklare aanlevering.

- *Het bewaren van collecties*

Bib Muntpunt werkt mee aan het project Vlaams Netwerkmagazijn, waarbij onder een aantal grote bibliotheken van het Vlaamse bibliotheeknetwerk afspraken gemaakt worden over de bewaring van bepaalde collectie-onderdelen, die in functie van het interbibliothecair leenverkeer door andere bibliotheken opgevraagd kunnen worden. In het geval van Bib Muntpunt zijn dit de kunstcollectie, de Brussel- en Babelcollectie. De bibliotheek bewaart in het magazijn ook nog alle andere media, die waardevol zijn of waarnaar nog geregeld vraag is.

Zolang er geen landelijke afspraken zijn gemaakt over de bewaring van audiovisuele media, worden ook deze bewaard. Ook de Erfgoedcel van de VGC en het AMVB zijn hierin partners.

6.13 PERSONEELSMANAGEMENTEN ORGANISATIEONTWIKKELING

In het kader van de toekomstige fusiebeweging naar Muntpunt, zal de Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek, samen met Onthaal en Promotie Brussel, mee vorm geven aan de nieuwe structuur.

Na een definitieve goedkeuring van het visie-organogram, het vaststellen van de competentieprofielen, en de oprichting van de nieuwe EVA zal wellicht nog in 2011 de overgang van het personeel van drie verschillende werkgevers (OPB, HOB en VGC) naar Muntpunt plaatsvinden.

Een goede begeleiding is hierbij cruciaal, omdat de inschakeling van het huidige personeel binnen de nieuwe organisatie wellicht met heel wat taakwijzigingen gepaard zal gaan. Niet alleen omwille van de nieuwe opdrachten, maar ook omwille van de nieuwe werkprocessen die in Muntpunt opgestart zullen worden, en een aantal andere noodgedwongen worden afgestoten.

Het stimuleren van kennisdeling en kennismanagement is een belangrijk aandachtspunt, waarvan nu reeds, in samenwerking met OPB werk wordt gemaakt. De HOB heeft hier al een stevige traditie opgebouwd, onder meer door de organisatie van de zogenaamde KIT's (korte in huistrainingen), de wiki ter ondersteuning van de informatiebemiddeling en de opstelling van handleidingen en werkprocessen.

Ter voorbereiding van Muntpunt moet een draaiboek uitgewerkt worden om de diverse werkprocessen en afspraken van beide organisaties te integreren

6.14 EEN NIEUWE COMMUNICATIE-AANPAK

De integratie van de bibliotheekwerking in Muntwerking, heeft tot gevolg dat de communicatie van de bibliotheek volledig in deze van Muntpunt wordt ingepast.

In overleg met de opdrachtgevers, HOB en OPB, werd onder de begeleiding van een communicatiebedrijf, een eerste traject afgelegd.

De opdracht bestond erin om het draagvlak van Muntpunt te verbreden, en ervoor te zorgen dat een integraal stakeholdersbeleid bij de opening van Muntpunt stevig in de startblokken staat en dat het doelpubliek zich van bij de aanvang betrokken voelt.

Volgende stappen in het traject werden afgewerkt:

- Begeleiding van de naamkeuze via een wedstrijd
- Ontwerp logo, identiteit en 'brand', inclusief affoetsing met focusgroepen, en een huisstijlgids
- Eerste communicatiemoment naar het publiek met bekendmaking van naam en logo
- Functionele en vormingsanalyse van een overgangswabsite als insteek voor een websitebureau, inclusief procesbegeleiding.
- Communicatie over de voortgang van het project naar stakeholders en publiek, o.m. het feestweekend in december 2010 n.a.v. de verhuis van de bibliotheek naar de tijdelijke locatie, een corporate brochure over Muntpunt, een dynamische Muntpuntpresentatie, de vaststelling van de merkenstrategie, een meertalige Muntpuntfolder.

Parallel werd de overgangswabsite gerealiseerd, waarin, naast de voorstelling van het Muntpuntproject, ook de content van de HOB-wabsite en Uit in Brussel, via de aquabrowser werd geïntegreerd. De wabsite wordt à jour gehouden door medewerkers van OPB en HOB. Met het oog op de toekomstige samenwerking in Muntpunt en de ontwikkeling van de portaalwabsite wordt de informatie van OPB en HOB geleidelijk aan met elkaar verweven.

De bedoeling is dat in de loop van dit jaar een nieuw plan wordt ontwikkeld dat tot bij de opening van Muntpunt de integrale communicatielijnen zal uitzetten.

Binnen het nieuwe communicatieplan is ook een verdere conceptualisering en ontwikkeling van de portaalwabsite voorzien op het vlak van stads- en gemeenschapscommunicatie.

Ter voorbereiding van Muntpunt werken OPB en HOB samen aan de realisatie van een centraal infopunt, en dat in relatie tot de verschillende stakeholders. Het infopunt moet zowel fysiek, digitaal als telefonisch bereikbaar zijn.

Muntpunt ontwikkelt een communicatiebeleid dat rekening houdt met het beleid op vlak van communicatie van de Vlaamse Gemeenschapscommissie en de Vlaamse Gemeenschap.

7 FINANCIËEL

De begroting voor het Lokaal Cultuurbeleid, de Gemeenschapscentra en het bibliotheekbeleid is opgenomen in deze van de Algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport van de VGC, onder de artikelnummers 500, 525 en 540.

Langs uitgavenkant was in 2010 de verdeling als volgt:

Bibliotheek-personeel:	2.176.000 EUR
Subsidie aan HOB vzw:	315.000 EUR
Gemeenschapscentra:	6.548.105 EUR
Opgedeeld als volgt:	
Personeel:	5.464.000 EUR
Werkingskosten:	162.605 EUR
Overdrachten:	921.500 EUR
Lokaal Cultuurbeleid, excl. loon CBC:	356.500 EUR

De VGC draagt zelf, via reguliere CJS-middelen, Stedenfondsmiddelen en andere inkomsten nog tal van uitgaven vervat onder andere artikelen zoals:

Gesco-personeel	3.645.000 EUR
Directie Logistiek en Gebouwen	
Aanpassingswerken	6.645.000 EUR
<small>Deze cijfers omvatten uitgaven voor alle eigen culturele infrastructuur. Het overgrote deel betreft de gemeenschapscentra.</small>	
Meubilair	175.000 EUR
Uitbatingsmateriaal	125.000 EUR

Langs inkomstenkant bedroegen de garantiebedragen 2009 (laatst gekende definitieve cijfers):

Lokaal Cultuurbeleid:	344.989,00 EUR
Cultuurbeleidscoördinator:	55.331,27 EUR
Culturencentrum Brussel	719.278,75 EUR
Bibliotheekbeleid	1.106.582,75 EUR

BIJLAGEN**Bijlage 1: 10 criteria wijkafbakening.**

1. Een wijk is de som van een aantal statistische sectoren. De reden hiervoor is simpel: de statistische sector is de kleinste eenheid waarvoor het NIS gegevens produceert.
2. Een wijk vormt een aaneengesloten geheel. Hij is dus samengesteld uit een geheel van aan elkaar grenzende statistische sectoren.
3. De wijk moet overeenstemmen met een bevolkingscentrum waar de burgers samenleven op een territorium dat hun gemeenschappelijke levensruimte vormt.
4. Men dient rekening te houden met polariserende centra (zoals bvb handelskernen). Deze kunnen twee verschillende functies vervullen: ofwel de functie van een aantrekkingspool die toelaat om een “centrum” te definiëren waarrond zich een wijk vormt, ofwel de functie van interface op de grens tussen meerdere wijken. In dit laatste geval kan de interface geïsoleerd en aan geen enkel bevolkingscentrum toegevoegd worden.
5. De grenzen van de wijken respecteren, in de mate van het mogelijke, de oude historische grenzen voor zover deze gebieden een bevolking onderscheiden die verschilt in gedragingen en mentaliteit.
6. De wijken hebben een vergelijkbare oppervlakte, maar zijn doorgaans groter van omvang in de minder bevolkte wijken, en kleiner in een zone met een hogere bevolkingsdichtheid.
7. De exacte grenzen van een wijk worden bepaald door rekening te houden met de fysische grenzen. Spoorwegen, grote lanen, waterwegen... zijn elementen die een “natuurlijke grens” kunnen vormen die door bewoners slechts zelden overschreden wordt.
8. De afbakening van een gemeente in wijken moet zodanig gebeuren dat elke woning en elke bewoner die er regelmatig verblijft, slechts aan één enkele wijk wordt toegekend en tot haar corresponderende bevolking. Vanuit statistische overwegingen kan men moeilijk opteren voor een variabele afbakening ondanks het feit dat bewoners hun wijk mentaal afbakenen rondom hun eigen woning.
9. Men moet vermijden om te kleine eenheden af te bakenen, t.t.z. om te weinig individuen te groeperen. Willen we de in deze studie vooropgestelde fenomenen bestuderen dan moet een voldoende aantal personen beschouwd worden om de privacy te respecteren en om een zekere statistische significantie te waarborgen. De wijk moet een voldoende aantal bewoners groeperen zonder hiervoor te grote oppervlaktes af te bakenen. Daarnaast moet het voorgestelde instrument een regionale lezing toelaten. Dit veronderstelt een bewonersaantal van ongeveer 10.000 inwoners, ermee rekening houdend dat in sommige dun bevolkte zones dit cijfer lager kan liggen.
10. Het subjectieve karakter van het gevoel om tot een wijk te behoren kan in overweging genomen worden als een van de criteria om de wijken af te bakenen, zelfs als dit sentiment aan de hand van een enquête slechts door een minderheid van de betrokken personen uitgedrukt wordt.

Bijlage 2: 21 variabelen om de achterstelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te bepalen.

1. Aandeel eigenaarswoningen (Bron: sociaal-economische enquête 2001)
2. Synthesevariabele omtrent de beschikbare woonvertrekken (Bron: sociaal-economische enquête 2001)
3. Synthesevariabele omtrent staat van de woning (Bron: sociaaleconomische enquête 2001)
4. Aandeel woningen zonder centrale verwarming (Bron: sociaal-economische enquête 2001)
5. Synthesevariabele omtrent de kwaliteit van de woonomgeving (Bron: sociaal-economische enquête 2001)
6. Aandeel éénouderhuishoudens waar geen enkele persoon in het bezit is van een diploma van minstens het hoger secundair (Bron: sociaaleconomische enquête 2001)
7. Aandeel alleenstaanden zonder minstens een diploma van het hoger secundair (Bron: sociaal-economische enquête 2001)
8. Belang van het aandeel personen met een diploma hoger onderwijs ten opzichte van het totaal aantal personen die hun studies beëindigd hebben (gestandaardiseerd naar leeftijd) (Bron: sociaal-economische enquête 2001)
9. Aandeel huishoudens met kinderen waarvan minstens één persoon in het bezit is van een diploma van het hoger secundair onderwijs (Bron: sociaal-economische enquête 2001)
10. Aandeel 12- tot 25-jarigen die een opleiding volgen in het algemeen secundair hoger onderwijs of die een diploma hebben van minstens het hoger algemeen secundair onderwijs (Bron: sociaal-economische enquête 2001)
11. Aandeel tewerkgestelden in de tertiaire sector die laag gekwalificeerde diensten verleent (Bron: Kruispuntbank voor Sociale Zekerheid, 2002)
12. Aandeel arbeiders in de actieve beroepsbevolking (Bron: Kruispuntbank voor Sociale Zekerheid, 2002)
13. Aandeel van de werkzoekenden in de beroepsbevolking (Bron: sociaaleconomische enquête 2001)
14. Aandeel langdurig werklozen van meer dan 2 jaar ten opzichte van de totale beroepsbevolking (Bron: Kruispuntbank voor Sociale Zekerheid, 2002)
15. Aandeel werknemers met contract van onbepaalde duur ten opzichte van de totale actieve beroepsbevolking (Bron: sociaal-economische enquête 2001)
16. Aandeel huishoudens waarbij geen enkel gezinslid beschikt over inkomsten uit tewerkstelling (Bron: sociaal-economische enquête 2001)
17. Aandeel woningen die beschikken over een vaste telefoon (Bron: sociaal-economische enquête 2001)
18. Uitrusting van de huishoudens met PC en internetaansluiting (Bron: sociaal-economische enquête 2001)
19. Aantal huishoudens zonder auto (Bron: sociaal-economische enquête 2001)
20. Mediaan inkomen per aangifte (Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek, Fiscale Statistieken, aangifte 2002, inkomens 2001)
21. Indicator van de subjectieve gezondheidstoestand (gestandaardiseerd naar leeftijd) (Bron: sociaal-economische enquête 2001)